

MDT OPSCHALEN EN ONDERBOUWEN

**ONDERZOEK 2022
MAATSCHAPPELIJKE DIENSTTIJD**

INHOUDSOPGAVE

DEEL 1	1.1	MDT IN 2022	10
		A. Opschalen van MDT	11
		B. De rol van onderzoek	13
	1.2	DE IMPACT VAN MDT	14
		C. Drie doelstellingen	14
		D. De impact van MDT	15
		E. MDT als effectieve interventie	18
		F. Werken aan maatschappelijke opgaven	20
	1.3	HET BELANG VAN SAMENWERKING	24
		G. Samenwerking in het netwerk	24
		H. Onderwijs	25
		I. Gemeenten	27
		J. Bedrijven	28
		K. Fondsen	29
DEEL 2	2.1	MDT IN CIJFERS: DOORLOPEND EVALUATIEONDERZOEK	32
		A. Vernieuwing gegevensuitvraag	32
		B. Vernieuwing jongerenvragenlijst	33
	2.2	MDT-PROJECTEN IN CIJFERS	33
		C. Meerdere subsidierondes	33
		D. Aantal actieve projecten	34
		E. Aantal deelnemende jongeren	35
		F. Kenmerken deelnemende jongeren	37
	2.3	RESULTATEN MDT OP DOELSTELLING	39
		G. Iets doen voor een ander/ de samenleving	39
		H. Talentontwikkeling	41
		I. Ontmoeting	43
		J. Waardering voor MDT	45
		K. Ervaren druk tijdens MDT	46
DEEL 3	3.1	SAMENVATTINGEN AFGERONDE ONDERZOEKEN	47
		A. MDT als citizen service	47
		B. Burgerschap	50
		C. Loopbaanoriëntatie en -begeleiding (LOB)	53
		D. Eenzaamheid (onder ouderen)	55
		E. Integratie	59
		F. Mentale gezondheid van jongeren	62
		G. Onderzoek Jongerenparticipatie	65
DEEL 4	4.1	VOORUITKIJKEN: ONDERZOEK IN 2023	70
		A. Doorlopend evaluatieonderzoek	70
		B. MDT Impact Management	71
		C. Kwalitatief Impactonderzoek	73
		D. Onderbouwing MDT	74
		E. Witte vlekken analyse	75
		F. Regionale samenwerkingsverbanden	75
		G. CBS onderzoek	76
		H. SCP onderzoek	76

Na een periode van experimenteren met het concept in proeftuinen, is MDT het programma van Nederland waarmee alle jongeren een kans krijgen om hun talenten te ontdekken, iets te doen voor een ander en de samenleving, en mensen buiten hun bubbel ontmoeten. In dit rapport kijken we terug op 2022, de waarde die MDT in dit jaar heeft gecreëerd, welke onderzoeken hebben plaatsgevonden en kijken we vooruit naar de toekomst. Met het laatste Coalitieakkoord is eind 2021 de positie van MDT als waardevol programma verder bestendigd, inclusief een verdubbeling van budget gelinkt aan de bijdrage die MDT kan leveren aan specifieke maatschappelijke opgaven. Door deze boost heeft 2022 voor MDT dan ook in het teken gestaan van enerzijds **opschalen** van het bestaande MDT-projecten om meer jongeren kennis te laten maken met MDT, en anderzijds het **onderbouwen** van de waarde van MDT.

Vandaar de titel van dit rapport: **MDT Opschalen & Onderbouwen**. Dit rapport bestaat uit vier delen:

DEEL 1

BEVAT UITLEG OVER MDT ALS PROGRAMMA IN 2022, DE IMPACT VAN MDT EN DE ROL VAN ONDERZOEK.

MDT is een product van co-creatie met vele verschillende stakeholders. Naar schatting zijn 6.500 organisaties bij MDT betrokken. MDT is organisch gegroeid over meerdere subsidierondes: proeftuinen, reguliere subsidierondes, MDT-kort rondes en speciale coronarondes. Naar schatting hebben zo'n 150.000 jongeren al kennis kunnen maken met MDT, waarvan 63.500 in een regulier MDT-traject.

6.500

Organisaties betrokken bij MDT

>100

Scholen betrokken bij MDT

BIJ 30%

Van de MDT-projecten is een gemeente formeel betrokken, dit zijn 79 unieke gemeenten (waarvan 12 als penvoerder)

86%

Van de MDT-projecten werkt samen met meerdere partners

DOELGROEP

Van 14-27 jaar naar 12-30 jaar

3 DOELSTELLINGEN

- Iets doen voor een ander/de samenleving
- Talentontwikkeling
- Ontmoeting

6 MAATSCHAPPELIJKE OPGAVEN

- Kansengelijkheid
- Eenzaamheid onder ouderen
- Integratie
- Mentale gezondheid onder jongeren
- Sport & bewegen
- Schulden & betalingsproblematiek onder jongeren

Over MDT bestaat rijke data vanuit verschillende invalshoeken, vanuit subsidieuitvoerders, projectgegevens en een jongerenvragenlijst. Deze data wordt gecombineerd tot het doorlopend evaluatieonderzoek MDT. MDT is continu in ontwikkeling, zo ook het doorlopend evaluatieonderzoek naar MDT. Een belangrijk verbeterpunt voor 2022 was het centraal registreren van deelnemersgegevens en een significante inkorting en versimpeling van de jongerenvragenlijst. Daardoor zijn niet alle cijfers meer vergelijkbaar met voorgaande jaren. Wel levert het een verbetering van kwaliteit op.

306

MDT-projecten sinds de start in 2018 t/m 2022

104

MDT-projecten afgerond

54

Actieve MDT-projecten eind 2022

63.500

**Jongeren deelgenomen t/m 2022
• 39.000 Afgerond**

STEEDS GROTER

Steeds grotere mdt-projecten, van ~225 deelnemers per project tot ~1.400 in 5a

~13%

Van de jongeren stoppen vroegtijdig, 24% vanwege positieve reden: nieuwe baan of opleiding

20 JAAR

Gemiddelde leeftijd 20 jaar, meeste tussen de 15-22 jaar

DOELSTELLINGEN

- 93% vindt het (na MDT) belangrijk om iets te doen voor een ander en/of de samenleving; 13% gaat door MDT vrijwilligerswerk doen.
- 68% vindt MDT leerzaam, 60% heeft nieuwe vaardigheden ontwikkeld.
- 93% heeft door MDT ontmoetingen gehad met mensen buiten de eigen leefwereld.

7,7

Waardering door jongeren van hun MDT

74%

Zou deelname MDT aanraden aan vrienden

11%

Ervaarde teveel druk door MDT, daarvan werd 45% goed begeleid hiermee om te gaan

DEEL 3

**BEVAT SAMENVATTINGEN VAN DE UITGEVOERDE ONDERZOEKEN
UIT 2022 MET DOORVERWIJZINGEN NAAR DE VOLLEDIGE
RAPPORTAGES VOOR DE GEÏNTERESSEERDE LEZER.**

Binnen MDT vinden continu onderzoeken plaats om de waarde van MDT op specifieke onderdelen te onderbouwen en te leren hoe het programma verder kan verbeteren, om nog meer impact te maken op jongeren én de maatschappij. Dit onderzoek is kort-cyclisch en vraaggestuurd. Afgelopen jaar zijn er 7 onderzoeken afgerond binnen MDT: MDT als citizen service, MDT en Burgerschap, MDT en Loopbaanoriëntatie en -begeleiding, MDT en eenzaamheid onder ouderen bestrijden, naar de mentale gezondheid van jongeren en jongerenparticipatie.

6

Onderzoeken afgerond in 2022

WAARDE

MDT van waarde op meerdere maatschappelijke opgaven

BURGERSCHAP

MDT bevordert burgerschap: 26% van de jongeren blijft na hun MDT betrokken bij het MDT-project, 89% vindt het belangrijk om zich in te zetten voor de samenleving

LOOPBAAN

MDT bevordert de loopbaan-oriëntatie van jongeren: 46% weet na MDT beter wat ze leuk vinden, 52% weet beter wat ze kunnen na MDT

VERTROUWEN

Deelnemers hebben na afloop van hun MDT meer vertrouwen (+5%) in de toekomst

36%

Van de MDT-projecten richt zich op eenzaamheid, 16% specifiek op eenzaamheid onder ouderen

19%

Van de MDT-projecten richt zich op mentale gezondheid onder jongeren

21%

Van de MDT-projecten richt zich op integratie, 68% van de jongeren ontmoet door mdt mensen met een andere afkomst dan zichzelf

~4 VAN DE 5

Van de projecten consulteren jongeren tijdens de evaluatiefase van het project

51%

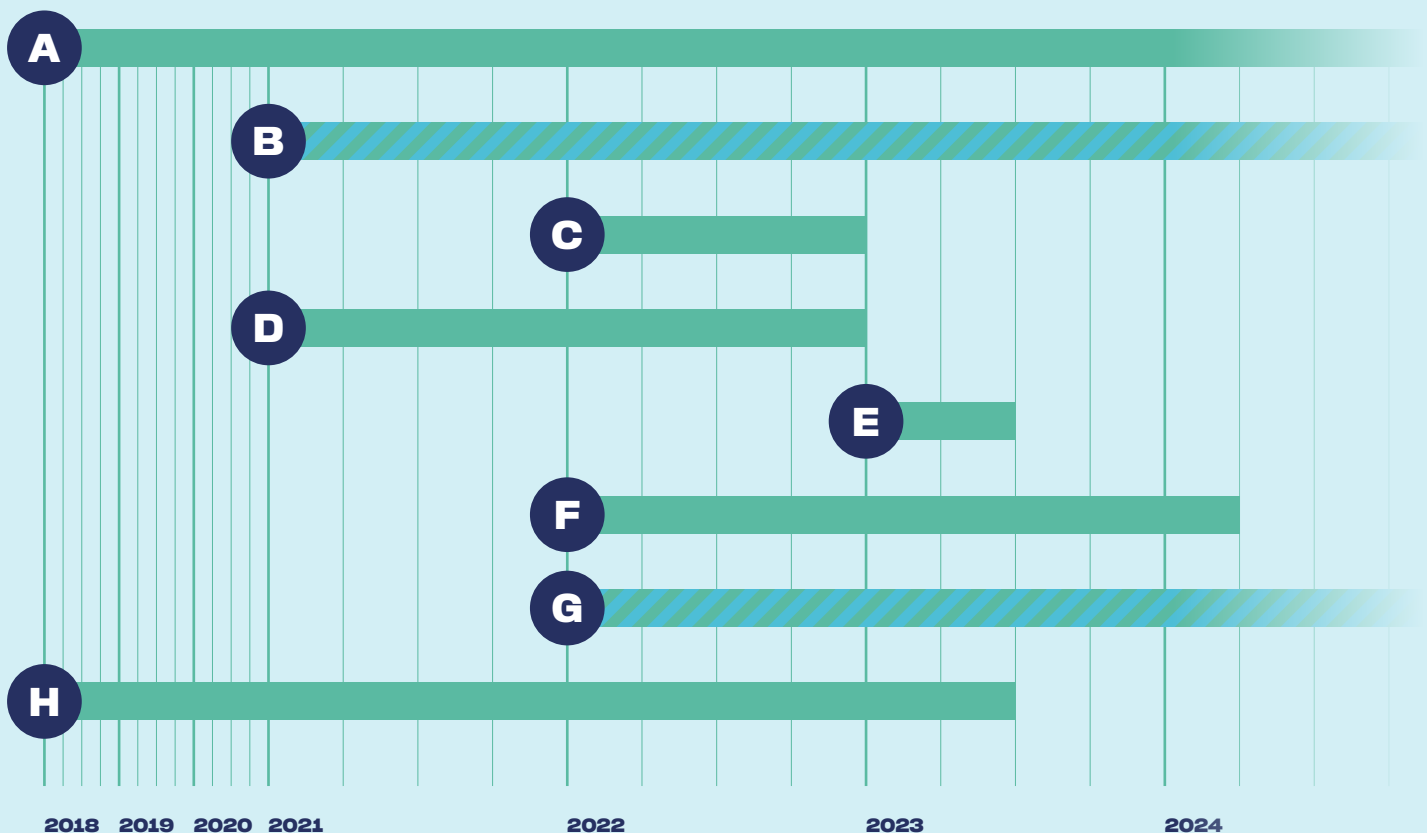
Van de jongeren geeft als reden voor een goede MDT-ervaring dat zij zelf konden kiezen welke activiteiten zij deden

DEEL 4

KIJKT VOORUIT NAAR DE VERVOLGSTAPPEN EN ONDERZOEKSVRAGEN VOOR 2023.

Onderzoek is sinds de start een groot onderdeel van MDT. Centraal onderzoek zoekt continu naar manieren om in samenwerking met het netwerk te leren en verbeteren. Dit kunnen grote onderzoeksvragen zijn, alsook korte pilots om snel te leren wat werkt. Dit zijn de grootste en meest relevante lopende onderzoeken:

A DOORLOPEND EVALUATIEONDERZOEK
Gestart: 2018
Looptijd: doorlopend	E WITTE VLEKKEN ANALYSE
Gestart: begin 2023
Looptijd: mid 2023
B IMPACT MANAGEMENT
Gestart: 2021
Looptijd: op verzoek van werkgroep	F REGIONALE SAMENWERKINGSVERBANDEN
Gestart: voorjaar 2022
Looptijd: voorjaar 2024
C KWALITATIEF IMPACT ONDERZOEK
Gestart: 2022
Looptijd: tot in elk geval eind 2023	G CBS ONDERZOEK
Gestart: 2022
Looptijd: nader te bepalen
D ONDERBOUWING MDT
Gestart: 2021
Looptijd: eind 2023	H SCP ONDERZOEK
Gestart: 2018
Looptijd: rapport verwacht zomer 2023

WAT IS MDT IN VOGELVLUCHT

Wat is MDT in vogelvlucht

In het Coalitieakkoord 2017 'Vertrouwen in de toekomst' tussen de fracties van VVD, CDA, D66 en ChristenUnie komt het idee van een maatschappelijke diensttijd tot stand:

"Om jongeren in staat te stellen een bijdrage te leveren aan onze samenleving wordt de mogelijkheid van een maatschappelijke diensttijd ingevoerd (van maximaal 6 maanden). Deze dienst kan tegen bescheiden vergoeding vrijwillig worden ingevuld door jongeren. Samen met maatschappelijke organisaties, gemeenten en provincies wordt deze maatschappelijke diensttijd opgezet. Maatschappelijke organisaties kunnen ieder jaar bij mede-overheden projecten voorstellen die voor deze diensttijd in aanmerking komen. Belangrijk aandachtspunt hierbij is het zoveel mogelijk ontzorgen van deelnemende organisaties. Voor de maatschappelijke diensttijd is budget beschikbaar dat oploopt tot 100 miljoen euro per jaar."

In co-creatie

Paul Blokhuis, toenmalig staatssecretaris VWS krijgt de opzet van de maatschappelijke diensttijd in zijn portfolio, met samenwerking vanuit het Ministerie van SZW en OCW. Blokhuis ziet veel potentie in het idee, maar wil het ontwerp en totstandkoming van het concept in nauwe samenwerking met jongeren en het maatschappelijk middenveld oppakken. Daarop hebben jongeren, jongerenorganisaties, scholen, gemeenten, maatschappelijke organisaties, en het Rijk zich gebogen over de wensen en behoeften.

Leren in proeftuinen

Er starten in totaal drie rondes van 'proeftuinen' (ronde 1 in september 2018, ronde 2 in maart 2019, en ronde 3 oktober 2019 de "gemeenteronde" ofwel de "intensieve variant"), uitgevoerd door subsidie-uitvoerder ZonMw in hun [Actieprogramma Maatschappelijke Diensttijd](#). In deze rondes experimenteren 87 projecten met ruim 17.500 deelnemende jongeren met verschillende invullingen van het concept.

Het programma

De uitkomst van de drie proeftuinen: MDT wordt in maart 2020 een volwaardig programma. De kaders: een jongere (12-30 jaar¹) zet zich via een MDT-traject van een organisatie minimaal 80 uur in maximaal 6 maanden in voor een ander of de maatschappij, ontwikkelt daarbij hun talenten en ontmoet mensen buiten hun "bubbel".

¹ De leeftijd was eerst 14-27 jaar. Vanaf ronde 5a is deze verruimd naar 12-30 jaar

Subsidierondes

Vanaf maart 2020 zijn er inmiddels naast de proeftuinrondes, vier reguliere subsidierondes gehonoreerd: ronde 4a in maart 2020, ronde 4b eind 2020, en ronde 4c in november 2021, allen door ZonMw; en ronde 5a in november 2022 door subsidie-uitvoerder DUS-I. Ruim 63.500 jongeren (vanaf de start van MDT tot eind 2022) hebben deelgenomen aan MDT en het netwerk omvat bijna 6.500 organisaties² die weten wat er leeft onder jongeren. Deze organisaties werven, begeleiden en faciliteren maatschappelijk activiteiten waarbij MDT'ers iets doen voor een ander, hun talent ontwikkelen en anderen ontmoeten.

Wendbaar

Naast de reguliere MDT-projecten heeft MDT door de stevige inbedding in het maatschappelijk veld zicht op behoeften van jongeren en probeert het programma in te spelen op actualiteiten en behoeften in de maatschappij. Dit gebeurt veelal door het creëren van MDT-kort³ rondes. Zo hebben vanaf het voorjaar van 2020 ruim 10.000 jongeren meegedaan aan twee specifieke coronaprojecten van MDT (Perspectief voor de Jeugd en #ookditiMDT⁴) en nog eens 70.000 jongeren aan het door MDT gefinancierde project Jeugd aan Zet, waaraan een groot deel van de Nederlandse gemeenten heeft deelgenomen. Om jongeren de kans te geven zich in te zetten voor de oorlog in Oekraïne is in het voorjaar van 2022 een speciale Oekraïne-ronde gelanceerd waarin jongeren zich konden inzetten voor vluchtelingen en andere getroffen van de oorlog in Oekraïne.

Vergroten van het netwerk

MDT werkt daarnaast hard om het netwerk van deelnemende organisaties te vergroten en MDT in te bedden bij gemeenten en onderwijsinstellingen. Zo is in 2022 een MDT-ronde 'Impuls domeinoverstijgend werken en duurzame borging' voor deelnemende gemeenten toegekend om te leren hoe MDT domeinoverstijgend werken kan bevorderen. En najaar 2022 staan twee MDT-kort rondes open (MDT-kort voor gemeenten en MDT-kort voor onderwijs) om scholen en gemeenten laagdrempelig kennis te laten maken met MDT, waarvan de deadline voor indiening van een aanvraag eind april 2023 is.

² Mogelijke dubbeltellingen zijn niet volledig uit te sluiten

³ In 2022 heeft een naamswijziging plaatsgevonden. Waar voorheen werd gesproken over MDT-light rondes, is nu gekozen voor de term MDT-kort rondes.

⁴ Zie: <https://organisaties.doemeetmdt.nl/nieuws/ookditiMDT-helpen-wanneer-je-nodig-bent>

Doel van MDT

Het doel van MDT is tweeledig: het versterkt de jongeren en de maatschappij. MDT is gebaseerd op de visie dat een brede, maatschappelijke oriëntatie voor jongeren en jongvolwassenen bijdraagt aan de vorming van kritische en betrokken burgers. MDT gaat in de basis over burgerschap en persoonsvorming. Door MDT bouwen jongeren zelfvertrouwen op, weten ze beter wat ze willen en doen ze belangrijke (studie- en arbeids)vaardigheden op. Op termijn leidt dit tot een sterkere en verbonden samenleving. De missie van MDT is dan ook alle jongeren van 12-30 jaar in Nederland de kans te bieden om in de eigen omgeving een MDT te doen die past bij hun levensfase en interesse. Zo kunnen de jongeren bijvoorbeeld sportactiviteiten organiseren, taalles geven aan nieuwkomers of aan de slag bij een bedrijf of zorginstelling. Meer informatie en lopende projecten zijn te vinden op www.doemeemetmdt.nl

Dit rapport bestaat uit vier delen:

DEEL 1 bevat uitleg over MDT als programma in 2022, de impact van MDT en de rol van onderzoek

DEEL 2 bevat informatie over MDT in 2022 in woord en cijfers vanuit het doorlopend evaluatieonderzoek.

DEEL 3 bevat samenvattingen van de uitgevoerde onderzoeken uit 2022 met doorverwijzingen naar de volledige rapportages voor de geïnteresseerde lezer.

DEEL 4 kijkt vooruit naar de vervolgstappen en onderzoeksvragen voor 2023.

DEEL EEN

1. MDT IN 2022

- A. Opschalen van MDT
- B. De rol van onderzoek

2. DE IMPACT VAN MDT

- C. Drie doelstellingen
- D. De impact van MDT
- E. MDT als effectieve interventie
- F. Werken aan maatschappelijke opgaven

3. HET BELANG VAN SAMENWERKING

- G. Samenwerking in het netwerk
- H. Onderwijs
- I. Gemeenten
- J. Bedrijven
- K. Fondsen

1.1

MDT IN 2022

De Maatschappelijke Diensttijd (MDT) is het programma van Nederland waarmee alle jongeren een kans krijgen om hun talenten te ontdekken, iets te doen voor een ander en de samenleving, en mensen buiten hun bubbel ontmoeten.

Na een periode van experimenteren met het concept in proeftuinen (2018 – 2020), resulterend in de uitrol van het officiële programma in maart 2020, kon MDT in 2020 en 2021 meteen haar meerwaarde laten zien door in de lastige corona-periode wendbaar te zijn en naast de reguliere programma's met additionele corona-rondes zowel jongeren te ondersteunen als jongeren een waardevolle ervaring te bieden. Inmiddels is bij het opstellen van dit onderzoeksrapport eind 2022 de laatste lockdown periode al enige tijd geleden. In dit rapport kijken we terug op 2022, de waarde die MDT in dit jaar heeft gecreëerd, welke onderzoeken hebben plaatsgevonden en kijken we vooruit naar de toekomst. Met het Coalitieakkoord 'Omzien naar elkaar, vooruitkijken naar de toekomst'⁵ is eind 2021 de positie van MDT als waardevol programma verder bestendigd, inclusief een verdubbeling van budget gelinkt aan de bijdrage die MDT kan leveren aan specifieke maatschappelijke opgaven. Door deze boost heeft 2022 voor MDT dan ook in het teken gestaan van enerzijds opschalen van bestaande MDT-projecten om meer jongeren kennis te laten maken met MDT, en anderzijds het onderbouwen van de waarde van MDT en opzetten van thematisch werken aan de verschillende maatschappelijke opgaven.

Vandaar de titel van dit rapport: MDT Opschalen & Onderbouwen.

⁵ Voor volledig Coalitieakkoord, zie: <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/publicaties/2022/01/10/coalitieakkoord-omzien-naar-elkaar-vooruitkijken-naar-de-toekomst>

Opschalen

De organische en co-creatieve wijze waarop MDT is ontstaan heeft grote voordelen voor de snelheid waarmee MDT een groot netwerk van jongeren, jongerenorganisaties, maatschappelijke organisaties, gemeenten, scholen en andere organisaties aan zich heeft kunnen verbinden. Amper 4 jaar sinds de start van MDT zijn bij inschatting 6.500⁶ organisaties betrokken bij MDT en hebben zo'n 150.000⁷ jongeren, waarvan 63.500 via een regulier MDT-traject, kennisgemaakt met MDT. Eén van de redenen van deze snelle groei is de breedte en diversiteit van MDT. Om de brede doelgroep jongeren in Nederland aan te spreken is een aanbod van een grote verscheidenheid van organisaties verspreid over heel Nederland noodzakelijk. Van hulp bieden aan ouderen, tot het organiseren van een sportevent of het opzetten van een eigen maatschappelijk initiatief op het terrein van zorg, welzijn, veiligheid, defensie, sport, natuur en klimaat: er is van alles mogelijk binnen de kaders van MDT. Deze diversiteit kenmerkt MDT en maakt het een instrument waarin jongeren, scholen, maatschappelijke organisaties, gemeenten en andere organisaties elkaar vinden. Echter is MDT daardoor niet in één doel te vatten: de bereikte effecten bij deelnemer die aan de slag is gegaan met haar eigen idee om haar wijk duurzamer te maken is bijvoorbeeld niet goed te vergelijken met de bereikte effecten van een deelnemer die met ouderen in een welzijnsorganisatie heeft gewerkt. Algemene uitspraken over de impact van MDT zijn daarom lastig te maken. Daarbij heeft elk MDT-project haar eigen naam, met veelal bijbehorend logo en communicatiekanalen om jongeren voor hun MDT-project te werven. Dit maakt dat niet alle deelnemende jongeren zich ervan bewust zijn dat het traject dat ze doen een MDT is. Om MDT op te schalen heeft 2022 in het teken gestaan van het continueren en opschalen van reguliere projecten, te experimenteren met MDT-kort rondes, en de creatie van de projectorganisatie MDT Actie. Zo zijn er verschillende MDT-trajecten, die variëren in de duur en gevraagde tijdsinzet van jongeren die naamsbekendheid van MDT vergroten en meer jongeren de mogelijkheid geeft een MDT te doen.

Voor de opschaling van reguliere projecten is gekozen om de samenwerking te starten met Dienst Uitvoering Subsidies aan Instellingen, DUS-I, een expertisecentrum vanuit het Rijk voor subsidies. Met de kaders voor de uitvoering van reguliere MDT-projecten bepaald in de voorafgaande subsidierondes met ZonMw is in 2022 gekozen om met DUS-I de subsidieregelingen voor reguliere MDT-projecten te standaardiseren. In 2022 is deze nieuwe samenwerking tot uiting gekomen in subsidieregeling 5a, waarin 71 projecten eind november 2022 een beschikking hebben ontvangen om gedurende drie jaar tijd bijna 100.000 jongeren een MDT-traject te laten volgen. Subsidieregeling 5a⁸ is een belangrijke stap om reguliere MDT-projecten in toenemende mate subsidie te verstrekken op basis van resultaten in plaats van op activiteiten. Zo zijn subsidiebedragen in regeling 5a gebaseerd op een P x Q- berekening: het totaalbedrag van de subsidieaanvraag is gelijkgesteld aan de prijs die een traject per deelnemer kost maal het aantal jongeren die de variant van het traject doorlopen. Deze prijzen zijn bepaald vanuit kostprijsanalyses van eerder uitgevoerde MDT-

⁶ Dubbeltellingen zijn niet uitgesloten.

⁷ Dit cijfer is cumulatief t/m december 2022 en bevat zowel jongeren die een regulier MDT hebben gevolgd alsook jongeren die hebben deelgenomen aan MDT-light en coronarondes. Dubbeltellingen zijn niet uitgesloten.

⁸ Zie: <https://www.dus-i.nl/subsidies/maatschappelijke-diensttijd>.

subsidierondes. Daarnaast zijn de leeftijdsgrenzen van MDT verruimd van 14 t/m 27 jaar naar 12 tot 30 jaar en is het vanaf nu toegestaan dat jongeren twee keer een MDT volgen. Er wordt toegewerkt naar een doorlopende regeling, waarbij projecten gedurende het gehele jaar projectvoorstellen kunnen indienen. Naast opschalen in kwantiteit wordt ook de kwaliteit van projecten geborgd door middel van een MDT-prooflabel.⁹ In subsidieronde 5a hebben organisaties een inspanningsverplichting om het MDT-prooflabel te halen binnen de looptijd van de subsidie. Daarnaast wordt onderzocht hoe het MDT-prooflabel een alternatieve route kan vormen om onderdeel te worden van het MDT-netwerk, in aanvulling op de subsidieregeling. Met het MDT-prooflabel krijgen deelnemende jongeren de garantie dat hun MDT-traject kwalitatief hoogwaardig is. Samen met jongeren, MDT-projectleiders, het MDT-team en een afvaardiging uit het MDT-netwerk zijn normen opgesteld waaraan MDT-projectorganisaties in de praktijk worden getoetst. Dit oordeel van praktijkonderzoekers geeft organisaties inzicht in het functioneren van hun project en handvatten om verder te ontwikkelen.

Er liggen kansen om MDT in toenemende mate te verbinden aan specifieke stakeholders. Door de financiering van de reguliere uitvoering van MDT bij DUS-I te beleggen is het mogelijk om met ZonMw verder te leren en experimenteren hoe MDT van waarde kan zijn voor verschillende organisaties. VTevens is gebleken dat de reguliere regelingen als te grootschalig worden gezien voor organisaties die nog niet eerder een MDT hebben uitgevoerd. Samen met ZonMw is reeds in 2021 de speciale coronarondes Perspectief voor de Jeugd¹⁰ met gemeenten als hoofdaanvrager uitgevoerd. Vanuit dit succes is in 2022 verder geëxperimenteerd met ZonMw om zogenaamde MDT-kort¹¹ rondes te introduceren. Met een dergelijke subsidieronde kan een organisatie maximaal € 50.000,- aanvragen waardoor ze kennis kunnen maken met MDT. De MDT-kort rondes zijn laagdrempelig van aard, voor zowel de hoofdaanvrager als voor de deelnemende jongeren. In een MDT-kort besteden jongeren minimaal 30 uur en maximaal 50 uur aan het traject over een periode van maximaal 12 weken. Jongeren kunnen zo op een laagdrempelige manier kennismaken met MDT en mogelijk op een later moment doorstromen naar MDT-organisaties om een regulier MDT-traject te volgen. Het gehele project heeft een looptijd van maximaal 16 weken, waardoor het voor een nieuwe organisatie te overzien is om te ervaren wat MDT voor hun organisatie kan betekenen. Ook moeten in deze MDT-kort rondes alle projecten bijdragen aan de drie pijlers van MDT: talentontwikkeling, ontmoetingen en iets doen voor een ander en/of de samenleving. Door de lichtere aard van deze regelingen zijn ze sneller uit te voeren, waardoor MDT wendbaar en flexibel in kan spelen op thema's die leven onder jongeren, in het netwerk en in de maatschappij. In november 2022 zijn twee MDT-kort subsidieoproepen opengesteld voor gemeenten en onderwijsinstellingen. Daarnaast kan een MDT-kort ook ingezet worden op een specifiek, urgent thema zoals in juni 2022 voor de vluchtelingen uit Oekraïne. Via deze experimentele, korte rondes kunnen nieuwe organisaties laagdrempelig MDT aanbieden en jongeren een eerste kennismaking hebben met MDT.

⁹ Zie: <https://organisaties.doemeemetmdt.nl/MDT-Prooflabel>

¹⁰ Zie het onderzoeksrapport over Perspectief voor de Jeugd hier: <https://www.mdtdocumenten.nl/onderzoeken/rapportages/kantar-perspectief-jeugd>

¹¹ In het onderzoeksrapport van 2021 ook wel 'MDT-light' genoemd

Naast deze subsidiemogelijkheden wordt opschaling bereikt door het creëren van de projectorganisatie MDT Actie. MDT is een belangrijke kans voor jongeren, die het verdient om meer zichtbaar en makkelijker toegankelijk te zijn voor jongeren. MDT Actie is in 2022 ontwikkeld om de naamsbekendheid van MDT te vergroten en meer jongeren te inspireren tot deelname. Uitgangspunten van MDT Actie zijn een korte kennismaking met MDT, een grote mate van flexibiliteit en een belangrijke rol voor jongeren in de aansturing. Het conceptplan van MDT Actie is eind 2022 afgerond. Het idee is om een eenvoudig instapniveau voor MDT te creëren in de vorm van een grote, gezamenlijke actiedag. Het doel is een massale actie van jongeren die, gesteund en gestimuleerd door maatschappelijke organisaties en overheden, elkaar mobiliseren om een maatschappelijke thema aan te pakken, zich direct inzetten en mogelijkheden krijgen om door te stromen naar een regulier MDT-traject. Bij het schrijven van dit onderzoeksrapport lopen nog gesprekken met meerdere gemeenten en partners voor de organisatie van de eerste pilot voor MDT Actie.

B. De rol van onderzoek

Onderzoeken om te onderbouwen

Onderzoek is een standaard onderdeel van MDT. Als relatief jong overheidsprogramma dat meerdere beleidsdoelen dient en wendbaar is georganiseerd om in te kunnen spelen op trends en wensen in de samenleving, liggen er kansen om met onderzoek gaandeweg lerend te evalueren ('ex durante' onderzoek). In de proeftuinfase lag de focus op behoeftenonderzoek om de juiste kaders en werkwijze voor MDT vast te stellen. Daarna lag de focus op verklaren en verantwoorden wat er gebeurde in de diverse projecten van MDT om inzicht en overzicht te krijgen en 'witte vlekken' te identificeren. En in 2022 ligt de focus op het onderbouwen van de waarde die MDT toevoegt aan de levens van jongeren en de samenleving.

Onderzoek is een belangrijk sturingsmiddel voor MDT. Door het verzamelen van nieuwe, relevante kennis en inzichten biedt het onderzoeksteam van MDT, het kernteam MDT en het netwerk van MDT handvatten en adviezen voor de diverse vraagstukken en uitdagingen. Daarnaast heeft onderzoek nog altijd een belangrijke verklarende functie: wat zien we gebeuren? Wat levert dat op? En hoe kunnen we verbeteren? Daarnaast heeft het onderzoeksteam van MDT een belangrijke functie in de verantwoording naar de Tweede Kamer alsook het aanleveren van – waar mogelijk – bewijzen van de werking van MDT. Daarin zoekt het onderzoeksteam van MDT per onderzoek naar de juiste balans tussen 'to prove' (bewijzen/onderbouwen en verantwoording) en 'to improve' (leren en verbeteren). We zetten in op:

- Een ontwerpende onderzoekende manier van onderzoeken
- Vergroten lerend vermogen van bestaande acties door slim data te verzamelen
- Vergroten inzicht in de impact van MDT om te kunnen sturen
- Het inbouwen van leerloops d.m.v. gerichte terugkoppeling en communicatie

Het volgende hoofdstuk van dit rapport gaan dieper in op de impact van MDT en hoe de impact van de diverse projecten inzichtelijk wordt gemaakt.

DE IMPACT VAN MDT VAN DOELSTELLING TOT EFFECT

C. Drie doelstellingen

Doelstellingen van MDT

MDT is een waardevol en wendbaar instrument¹² gebleken voor, door en met jongeren en in co-creatie met het Rijk, onderwijsinstellingen, jongerenorganisaties, maatschappelijke organisaties, gemeenten, fondsen en bedrijven. Vanaf de start van MDT zijn ook de doelstellingen van MDT in deze co-creatie bepaald. Zo was het versterken van de sociale cohesie een belangrijke politieke drijfveer om MDT te starten, gaven maatschappelijke organisaties aan jongeren te willen betrekken bij de uitdagingen in de samenleving, en wilden jongeren graag via MDT zich inzetten en zo hun talenten ontwikkelen. Dit samenspel van doelstellingen die MDT kon dienen, heeft geleid tot de drie pijlers van MDT, die daarbij de ambities/ hoofddoelstellingen vertegenwoordigen¹³:

1. Jongere vindt het belangrijk iets te doen voor een ander en/of de samenleving

Door iets te doen voor een ander bieden jongeren directe hulp aan één of meerdere personen. Door iets te doen voor de samenleving dragen jongeren een steentje bij aan een betere maatschappij en/of een duurzame wereld. Indirect leveren jongeren daarmee ook hulp aan 'een ander', maar de inzet van jongeren is hier niet toe te leiden naar individuele personen. Het kan zijn dat de activiteiten die jongeren doen direct impact hebben op een ander en/of de samenleving, maar het kan ook zijn dat op termijn de impact zichtbaar is.

2. Jongere heeft nieuwe talenten ontwikkeld en/of geleerd

Talentontwikkeling gaat over het creëren van de juiste omstandigheden voor jongeren om hun talenten te kunnen ontdekken en (verder) te ontwikkelen. Tijdens MDT bieden de MDT-organisaties ondersteuning aan jongeren bij dit proces door onder andere goede begeleiding te geven en trainingen aan te bieden. In praktijk komt talentontwikkeling bij jongeren tot uiting doordat zij kennis en vaardigheden ontwikkelen, een persoonlijke ontwikkeling doormaken en hun toekomstperspectief verrijken.

3. Jongere heeft mensen die anders zijn dan zij ontmoet door MDT

Ontmoetingen binnen MDT moeten leiden tot het vergroten van de leefwereld en het netwerk van deelnemende jongeren. Dit betekent ontmoetingen buiten de eigen leefwereld van de jongeren, gekenmerkt door een grote verscheidenheid. Zo kan de ontmoeting waardevol zijn door bijvoorbeeld verschillen in sekse, leeftijd, etniciteit, opleidingsniveau, religie, ervaren beperkingen of seksuele geaardheid. Er wordt onderscheid gemaakt tussen twee vormen van ontmoeting: ontmoeting binnen de MDT-organisatie tussen jongeren onderling en ontmoeting buiten de MDT-organisatie tussen jongeren en bijvoorbeeld degenen die zij een dienst leveren of degenen met wie zij samenwerken.

¹² Zie ook MDT Onderzoeksrapportage 2021 | Wendbaar en Waardevol [hier](#).

¹³ Zie bijlage 3: MDT doelstellingen, indicatoren en streefwaarden (Tweede Kamer dossier 35034) [hier](#).

De doelstellingen van MDT bevatten aannames over de werking van MDT: zoals dat door goede begeleiding en trainingen, jongeren vaardigheden ontwikkelen en hun toekomstperspectief verrijken; of dat de diverse ontmoetingen binnen MDT leiden tot het vergroten van de leefwereld van jongeren. Onderzoek binnen MDT is continu bezig om deze vraag te beantwoorden: wat is de impact van MDT? En hoe kunnen we de impact van MDT vergroten? Zie ook het kader 'Wat is impact?' voor een basisuitleg over wat deze term inhoudt.

D. Wat is de impact van MDT

Wat is impact?

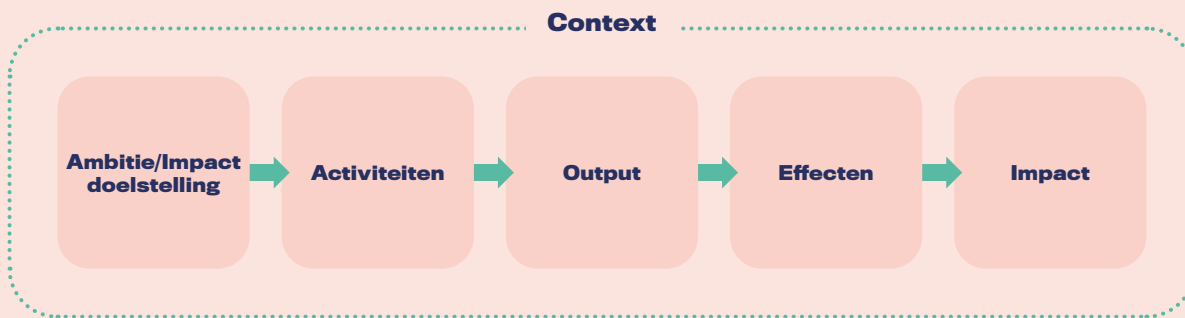
Wat een buzzword is dat geworden de afgelopen jaren. Het wordt overal voor, tussen en achter geplakt. Maar wat is impact eigenlijk? Bij MDT bedoelen we met impact het extra effect van MDT op de jongeren en de maatschappij, nu én op de langere termijn. Dit extra effect kan zowel direct als indirect, bedoeld of onbedoeld en positief of negatief kan zijn en is aanvullend op de effecten zoals een toename in geleerde vaardigheden of een toename in de opgedane sociale contacten.

Waar MDT doelstellingen heeft op de impact van MDT¹⁴, ligt voor veel MDT-projecten de focus op het uitvoeren van activiteiten. Vaak is niet duidelijk hoe die activiteiten precies leiden tot het doel c.q. de beoogde impact. Zo zou een doelstelling van een MDT-project kunnen zijn dat ze eenzaamheid onder ouderen wil terugdringen. Een mogelijke activiteit is vervolgens dat de organisatie met MDT-jongeren koffieochtenden gaat organiseren waarin jongeren en ouderen elkaar kunnen ontmoeten. In dit geval is het belangrijk om met elkaar na te denken over hoe en op welke manier die koffieochtenden eraan bijdragen dat eenzaamheid bij de deelnemende ouderen afneemt. De afname van de eenzaamheid bij ouderen is het extra effect c.q. de beoogde impact van het MDT-traject.

Om inzichtelijk te maken hoe bepaalde activiteiten bijdragen aan een doel, is een verandertheorie (ook wel bekend onder de Engelse term *theory of change*) een goed middel. Simpel gezegd is een verandertheorie de logica hoe activiteiten bijdragen aan het bereiken van de gewenste impact. Dit is een keten waarin je vanuit de doelstelling kijkt naar de activiteiten, welke telbare zaken uit die activiteiten komen, welke effecten die telbare zaken hebben en welke impact dat (direct of indirect) op de lange termijn heeft op de doelgroep of de samenleving. Figuur 1 toont een grafisch weergave van de elementen van de verandertheorie.

¹⁴ Zie: Kamerbrief over voortgang Maatschappelijke Diensttijd Kamerstuk (1711790-207471-MDT) [hier](#).

FIGUUR 1 | VAN AMBITIE TOT IMPACT: DE ELEMENTEN VAN EEN VERANDERTHEORIE

Als we zuiver uitgaan van deze definitie van impact en de verandertheorie, is impact datgeen helemaal aan het einde van keten. Echter zie je dat veel impactonderzoek en impactmetingen de hele keten beslaan: vanuit de ambitie, worden de activiteiten en outputs bekeken. In sommige gevallen worden ook effecten meegenomen. En in een uiterst geval wordt de impact op samenleving op de langetermijn onderzocht.

Impact van MDT

Doordat onderzoek al vanaf de start van MDT lerend evalueert en monitort, is er al veel bekend over de impact van MDT. Zo is er van alle MDT-projecten de uitgebreide subsidieaanvraag, waarin projecten aangeven wat ze willen bereiken, welke activiteiten ze daarvoor op gaan zetten en hoe ze verwachten impact te maken. Vervolgens is elk project gedurende de looptijd van hun subsidie verplicht een voortgangsverslag en uiteindelijk een eindrapportage aan te leveren. Waar de subsidie-uitvoerders ZonMw en DUS-I per project controleren of een project heeft voldaan aan hun subsidieverplichtingen, ontvangt het centraal onderzoeksteam van MDT de gegevens om algemene uitspraken over subsidierondes en actieve MDT-projecten te doen. Daarnaast leveren projecten gegevens aan over het verloop van hun project en hun deelnemers middels een korte projectleidersvragenlijst elk kwartaal en vullen jongeren bij de start en aan het einde van hun MDT-traject een jongerenvragenlijst in. Al deze data geven veel inzichten.

Nu al meer lezen over de impact van MDT in cijfers?

[Klik dan hier](#)

MDT is sinds 2018 heel snel en heel organisch gegroeid met een enorme explosie aan diversiteit. Hier ligt tevens een belangrijke waarde van MDT: om MDT interessant te maken voor alle jongeren in Nederland, moet MDT een breed palet aan activiteiten aanbieden door heel Nederland. Waar de ambitie van MDT duidelijk is, is MDT niet normerend op welke activiteiten precies worden uitgevoerd. Daarom hebben MDT-projecten zelf veel ruimte om hun project vorm te geven, waardoor de aanpak van projecten behoorlijk verschilt van elkaar. Zo vult het ene project talentontwikkeling in via presentatietrainingen, een ander door de jongere een coaching-traject te geven, en weer een ander laat jongeren hun talenten ontwikkelen door

ze een eigen initiatief te laten opzetten en organiseren. Dit is allemaal mogelijk onder MDT en MDT spreekt daarmee verschillende type jongeren met verschillende ontwikkelbehoeften aan. MDT heeft daarom een ander effect op de jongere die na hun VWO een tussenjaar neemt en in deze extra tijd vrijwilligerswerk wilt doen, dan op de jongere die dreigt uit te vallen van school die door MDT meer toekomstperspectief krijgt. Daarom is er in de jongerenvragenlijst gezocht naar algemeen geldende componenten zoals of een jongere nu beter weet wat hij kan of wil, of ze het gevoel hebben gehad gewaardeerd te zijn in hun inzet voor een ander en of ze inderdaad mensen hadden ontmoet die ze anders mogelijk niet zouden leren kennen. Waar het lastig is om de impact van MDT plat te slaan tot een paar cijfers, is er een veelvoud aan indicatoren en gewenste effecten waar centraal onderzoek inzicht in geeft. Aangevuld met impactverhalen van jongeren en projecten, toont onderzoek de vele verschillende gezichten van de impact van MDT. Daarnaast worden de impactindicatoren stapsgewijs onderbouwd met inzichten vanuit (wetenschappelijk) onderzoek, om op deze wijze de impact van MDT op de jongeren en de samenleving aannemelijk en inzichtelijk te maken.

Nu al meer lezen over de onderbouwing van MDT?

[Klik dan hier](#)

Naast de verscheidenheid aan mogelijke effecten op de jongeren die zelf deelnemen aan MDT, heeft MDT ook nog impact op anderen. Doordat jongeren zich via MDT inzetten voor anderen en de samenleving en mensen buiten hun bubbel ontmoeten, heeft MDT ook effect op degenen die door jongeren geholpen worden en op specifieke maatschappelijke opgaven zoals eenzaamheid of integratie. Idealiter zou het onderzoeksteam ook deze impactindicatoren op willen tellen bij de eerdergenoemde impactindicatoren om te komen tot de algehele impact van MDT, maar vanwege de grote diversiteit aan effecten, aanpakken en doelgroepen is dit zeer uitdagend. Daarom is gekozen voor een aanpak waarmee in co-creatie met het netwerk inzicht wordt verkregen in deze extra effecten: MDT Impact Management (zie Deel 3). Deze aanpak stelt het netwerk van MDT in staat de verschillende perspectieven op impact, ander taalgebruik en de verschillende niveaus van impact meten meer te synchroniseren. In 2023 wordt deze aanpak uitgerold naar het gehele netwerk en biedt, naast de vaste onderdelen die al gemonitord worden, de kans om te zien welke andere effecten c.q. impact MDT-projecten hebben, en op wie deze effecten betrekking hebben. Daarnaast is het een lerende aanpak, met tot doel om MDT-projecten de handvatten te geven om inzicht en grip te krijgen op hun impact, en vanuit daar hun project te kunnen verbeteren om jongeren nog meer kansen te geven.

Nu al meer lezen over MDT Impact Management?

[Klik dan hier](#)

E. MDT als effectieve interventie

MDT als effectieve interventie

Onderzoek naar de werkzame elementen¹⁵⁻¹⁶ van MDT is een belangrijk onderdeel van het onderzoek naar de impact van MDT. Wanneer werkzame elementen goed worden geïmplementeerd bij MDT-projecten – zal het van MDT een effectieve interventie maken. Werkzame elementen zijn in dit onderzoek onderdelen van een project die eraan bijdragen dat een beoogd effect van het project op de jongeren of de samenleving behaald wordt. Dit onderzoek is lerend en iteratief ingestoken, waarin steeds een ander effect van MDT onder de loep wordt genomen. Hierin worden zowel claims onderbouwd, bijvoorbeeld 'MDT draagt bij aan burgerschap van jongeren', om te onderbouwen in hoeverre dit of en zo ja, met welke kritische randvoorwaarden dit effect plaatsvindt. Dit klinkt technisch, daarom een voorbeeld:

Een voorbeeld: Bereidwilligheid voor het doen van vrijwilligerswerk is één van de korte termijnindicatoren in het centraal onderzoek. De veronderstelling is dat MDT eraan bijdraagt dat jongeren meer vrijwilligerswerk gaan doen. Hieraan ten grondslag ligt de aanname dat als jongeren ervaring opdoen met vrijwilligerswerk, ze ook op lange termijn meer bereid zijn tot het doen van vrijwilligerswerk. Een scan van de wetenschappelijke literatuur op dit thema toont aan dat er bewijs is voor deze aanname: jongeren die ervaring opdoen met vrijwilligerswerk zijn inderdaad ook op langere termijn meer bereidwillig tot het doen van vrijwilligerswerk. Maar het onderzoek geeft wel een belangrijke randvoorwaarde mee: dit positieve effect treedt alleen op als jongeren een positieve ervaring opdoen en waardering ontvangen voor het vrijwilligerswerk dat ze doen.

Om dus van MDT een effectieve interventie te maken die bijdraagt aan bereidwilligheid tot het doen van vrijwilligerswerk op de lange termijn, kan MDT hiervoor werkzame elementen inbouwen om te zorgen dat jongeren een positieve ervaring opdoen en waardering ontvangen. Hiervoor is de praktijk van MDT-projecten van belang: hoe ontvangen de jongeren nu al waardering? Is er bijvoorbeeld ook een feedback moment gefaciliteerd? En is er genoeg aandacht voor dat het doen van vrijwilligerswerk leuk en waardevol is? Op deze manier komen best practices en werkzame elementen naar voren die alle MDT-projecten in staat stelt bij te dragen.

Dit onderzoek gaat uit van zowel wetenschappelijke kennis (wat weten we wel over wat werkt) en praktijkervaringen (welke best practices zijn er al in het veld). Gezien de grootte en verscheidenheid van de componenten van een onderbouwing van MDT als effectieve interventie, is dit onderzoek ingericht als een getrapt en iteratief proces, uitgevoerd door het Impact Centre Erasmus, een expertisecentrum op impact-denken, -meten en -sturen. In dit onderzoek wordt samen met het netwerk bepaald welke

¹⁵ Zie: <https://organisaties.doemeemetmdt.nl/media/uploads/useruploads/639879574d924.pdf>

¹⁶ Zie bijlage 3: MDT doelstellingen, indicatoren en streefwaarden (Tweede Kamer dossier 35034) [hier](#).

(samenhang van) componenten verder onderzoek behoeven en het meest relevant/ urgent zijn. Op deze wijze worden stapsgewijs de verschillende componenten onderbouwt, en bewijs opgebouwd over de werking en verbetering van MDT. Resultaten van dit lerend onderzoek naar MDT als effectieve interventie zijn gebundeld in een 'evidence map' waarin inzichtelijk is wat we weten over wat werkt binnen MDT op de verschillende component. De informatie over wat werkt binnen MDT wordt inzichtelijk gemaakt met behulp van Airtable. Deze tool maakt het mogelijk om een dashboard te creëren. Via dit dashboard kunnen belanghebbenden, bijvoorbeeld MDT-projectleiders, eenvoudig opzoeken wat er al bekend is over wat werkt binnen MDT ten aanzien van een bepaald thema zoals eenzaamheid onder ouderen, of het bevorderen van burgerschap.

Deel 3 bevat samenvattingen van onderbouwingen uitgevoerd in 2022. Figuur 2 geeft een overzicht van wat reeds bekend is over de impact van MDT.

FIGUUR 2 | HET VEELVOUD VAN DE IMPACT VAN MDT

	IMPACT OP DE PIJLERS	IMPACT OP MAATSCHAPPELIJKE OPGAVEN	IMPACT OP OVERIG
ALGEMEEN Doorlopend onderzoek MDT	• CBS onderzoek • Facts & Figures • Jaarrapportage		
ONDERBOUWING Hoe onderbouwen en verbeteren we MDT? • Claims aannemelijk maken: MDT draagt bij aan het bevorderen van burgerschap • Keuzes maken: hoe kan MDT bijdragen aan het verminderen van eenzaamheid? • Onderzoek naar de beste meetmethode: Hoe meten we de bijdrage van MDT aan integratie van nieuwkomers	• Evidence map • Verandertheorie • Thema analyse IETS DOEN • Onderzoek naar 'service' ONTMOETINGEN • Rapport A/BZ ontmoetingen • Onderzoek ontmoetingen TALENTONTWIKKELING • JONGERENPARTICIPATIE • Rapport jongerenparticipatie	EENZAAMHEID OUDEREN • Rapport over eenzaamheid INTEGRATIE • Rapport over integratie KANSENGELIJKHEID • Plan van aanpak kansengelijkheid BURGERSCHAP • Rapport over burgerschap • Rapport over LOB MENTALE GEZONDHEID • Rapport mentale gezondheid	• Toenemende druk rapport
IMPACT MANAGEMENT De impact wordt uiteindelijk gemaakt bij projecten, impact management richt zich daarom ook op het meten van de impact bij projecten. Dit zorgt voor: • Één taal rondom impact • Bevorderen impact managen van MDT initiatieven • Bevorderen leereffect bij de initiatieven 'to improve' ipv 'to prove'	IMPACT METEN • Analyse aanvragen 4C, Oekraïne-ronde en 5a • Impact kwalitatief in beeld krijgen • Vernieuwing jongerenvragenlijst • Impact training aanvragers • Impact training beoordelaars • MDT-Impactreis inclusief het MDT-Impactkader	SPECIFIEKE THEMATIEKEN • Impact op thematieken meten • Pilot DOW • Pilot Schulden • Pilot SROI	SPILL OVER • ONBEWUSTE EN ONBEDOELDE EFFECTEN • • •

F. Werken aan maatschappelijke opgaven

Werken aan maatschappelijke opgaven

In het Coalitieakkoord zijn meerdere maatschappelijke opgaven gelinkt aan MDT: de opgave om **kansengelijkheid** te vergroten, maatschappelijke initiatieven om **inburgering** te bevorderen en te ondersteunen, en MDT als instrument om **eenzaamheid onder ouderen** te bestrijden. Met een nieuw bewindspersoon is gestart met het uitdenken hoe MDT op deze thema's strategisch kan bijdragen. Voor MDT zijn veel van deze thema's niet nieuw. Zo zijn er al MDT-projecten die zich inzetten om jongeren in contact te brengen met ouderen, of MDT-projecten die sportactiviteiten organiseren voor jonge nieuwkomers en jongeren die al langer in Nederland zijn. Echter is de bijdrage van MDT over deze maatschappelijke opgaven verspreid over verschillende projecten. 2022 heeft in het teken gestaan van een strategische aanpak. Met het MDT-jongerenpanel is het thema **mentale gezondheid onder jongeren** toegevoegd. Ook op sport & bewegen en schulden & betalingsproblematiek onder jongeren (als onderdeel van Kansengelijkheid) liggen interessante aanknopingspunten voor een vergroting en verduurzaming van de waarde die MDT kan brengen.

Van groot belang bij het werken aan deze maatschappelijke opgaven, in lijn met de werkwijze van MDT, is de maatschappelijke inbedding. Er wordt nauwe aansluiting gezocht bij andere ministeries en bestaande samenwerkingsverbanden zoals de Gelijke Kansen Alliantie en het actieprogramma Eén tegen Eenzaamheid en bijbehorende lokale coalities. De gedachte is dat door een strategische focus op maatschappelijke opgaven de volgende doelen kunnen worden bereikt:

- **Jongeren:** De wereld van jongeren wordt verbreed doordat zij zien dat ze impact kunnen hebben op een groot maatschappelijke opgave en daar ook over leren;
- **Landelijke en lokale inbedding:** Het wordt voor organisaties, bedrijven, fondsen en beleidsmakers makkelijker en aantrekkelijker om aansluiting te vinden bij MDT. Ze kunnen MDT inzetten als instrument op een thema waar zij al mee bezig zijn, in plaats van dat MDT een 'extra' voor ze wordt;
- **Impact:** De opgaven bieden de mogelijkheid voor het aanbrengen van meer focus, waarmee de impact van MDT op deze opgaves groter en zichtbaarder wordt. Door het bepalen van opgaven waar MDT zich op richt, geeft het de mogelijkheid om strategisch te sturen op de impact die MDT maakt op deze opgaven.

Aangezien op deze wijze strategisch aan thema's werken een lange adem vergt, worden deze opgaven bepaald voor langere tijd. Binnen de brede maatschappelijke opgaven ligt ruimte voor het specificeren van een thema of doelgroep voor een MDT Actie, MDT-kort impulsronde of andere inzet. Zo kan op elke opgave zowel strategische gebouwd worden, alsook flexibel en snel worden ingezet.

Voor elk van deze opgaven (kansengelijkheid, eenzaamheid onder ouderen, integratie, mentale gezondheid onder jongeren, sport & bewegen en schulden & betalingsproblematiek onder jongeren) is een plan van aanpak geschreven of in de maak. Daarnaast is in nauwe samenwerking met het onderzoeksteam voor de maatschappelijke opgaven gekeken hoe MDT al waarde levert en hoe dat vergroot kan worden. Deel 3 van dit rapport gaat dieper in op deze onderbouwingen van de waarde van MDT op eenzaamheid onder ouderen (3D), integratie (3E) en mentale gezondheid (3F). In onderstaand kader is een overzicht te vinden van MDT en kansengelijkheid.

MDT & KANSENGELIJKHEID

De sociale ongelijkheid groeit in Nederland¹⁷. De groeiende diversiteit, in combinatie met sociale ongelijkheid, maakt het vraagstuk van gelijke kansen en sociale rechtvaardigheid urgent¹⁸. Deze sociale ongelijkheid resulteert in meer ongelijkheid, bijvoorbeeld in het onderwijs, op de arbeidsmarkt, met betrekking tot sociale zekerheid, gezondheid en sociale relaties¹⁹. Het gevolg van kansengelijkheid is onder andere de belemmering van economische groei en segregatie in samenlevingen.²⁰

Wat is kansengelijkheid?

Kansengelijkheid is de afwezigheid van barrières om bepaalde posities, opleidingen of banen te bereiken.²¹ Er is niet één duidelijke oorzaak aan te wijzen van kansengelijkheid. Zo is een lage sociaaleconomische status vaak verbonden met een laag inkomen, en met een migratieachtergrond. Om deze complexiteit te duiden wordt ook wel het begrip 'intersectionaliteit'²² gebruikt. Bij intersectionaliteit ben je je ervan bewust dat mensen op meerdere assen kunnen afwijken van 'de norm', dat die assen elkaar beïnvloeden en dat dat iemands positie in de maatschappij bepaalt. Intersectioneel denken wordt ook wel kruispunt- of caleidoscopisch denken genoemd.²³ Onderzoekers identificeren veertien dimensies van verschil, waarmee afhankelijk van de context, rekening gehouden moet worden en die zowel een rol kunnen spelen op persoonlijk, symbolisch en op institutioneel niveau. De bekendste en belangrijkste zijn gender, etniciteit, seksualiteit en klasse.

Door deze intersectionaliteit zijn bepaalde groepen mensen vatbaarder voor kansengelijkheid en concentreert het zich vaak bij dezelfde personen. Dat heet een 'accumulatie van achterstand'. Deze vindt plaats bij kwetsbare personen, zoals mensen met een laag opleidingsniveau,

¹⁷ Kremer, M., M. Bovens, E. Schrijvers en R. Went (2014) Hoe ongelijk is Nederland? Een verkenning van de ontwikkeling en gevolgen van economische ongelijkheid. Amsterdam: Amsterdam University Press

¹⁸ Van der Werf, W., Slot, P., Kenis, P. en Leseman, P. (2019) Gevolgen van marktdifferentiatie voor diversiteit, inclusie en kansengelijkheid in kindercentra, een vergelijkende casestudy. Sociologie 14(1), 2018

¹⁹ Van de Werfhorst en van Hest (2019) Gelijke kansen in de stad. Amsterdam University Press.

²⁰ Aiyar, S. en Ebeke, C. (2020) Inequality of opportunity, inequality of income and economic growth. World Development. Volume 136, December 2020

²¹ Marrero, G.A. en Rodríguez, J.G. (2013) Inequality of opportunity and growth. Journal of Development Economics. Volume 104, September 2013, pages 107-122

²² Verslag kennishub Alliantie Genderdiversiteit, hier te lezen via Movisie.

²³ Lezing prof.dr. Gloria Wekker op Conferentie Caleidoscopia: "Ontmoeting over Grenzen", [hier](#) te lezen.

een laag inkomen of met een migratieachtergrond. Deze accumulatie is het beste uit te leggen met voorbeelden. Zo vertaald de achterstand van een basisschoolkind zich door in het schooladvies, de mogelijkheden van vervolgonderwijs en welke carrière- en baankansen diegene krijgt. Of zoals iemand die gezondheidsproblemen ervaart, daardoor belemmerd wordt in zijn arbeidsparticipatie, wat kan leiden tot een lager pensioen en evt. armoede op latere leeftijd. Of iemand met een detentieverleden komt moeilijker aan een baan, en raakt daardoor eerder in de schulden en kan daardoor geen woning krijgen. Dit wordt ook door de overheid erkent:

“Kansenongelijkheid heeft niet één duidelijke oorzaak, maar heeft meerdere problemen in zich. Er zijn verschillende aangrijpingspunten in het beleid om kansenongelijkheid te verminderen.” – Ministerie van OCW.

Waar het begrip kansengelijkheid vaak gebruikt wordt, is het door deze samenhang van oorzaken, problemen en aangrijpingspunten ook een containerbegrip. Er is dan ook geen “ei van Columbus” om kansenongelijkheid te bestrijden.

Hoe kan kansengelijkheid bevorderd worden?

Gezien de uiteenlopende oorzaken van kansenongelijkheid, zijn ook de mogelijke oplossingen erg uiteenlopend. Opties zijn onder andere inzetten op het vergroten van het sociaal netwerk van mensen met minder kansen, het inzetten op ontwikkeling van nuttige vaardigheden, en investeren in families. Bij interventies is het belangrijk dat deze zich richten op meedoen, meepraten én meebeslissen. Veel interventies gericht op kansengelijkheid richten zich vooral op meedoen van een groep, zoals het aannemen van voldoende vrouwen of mensen van kleur. Maar deze interventies die de diversiteit verhogen stranden vaak omdat de personen onvoldoende hebben mee kunnen praten en mee kunnen beslissen over wat voor hen werkt. Als meest effectieve maatregel wordt het stimuleren van gelijke kansen onder kinderen en jongeren veel benoemd. Dit zorgt vervolgens op latere leeftijd voor meer gelijkheid.

Gelijkheid van uitkomsten en kansen

Kansenongelijkheid resulteert indirect in ongelijke uitkomsten. Dit zijn objectieve verschillen waarin leden van de samenleving beschikking hebben over een goed zoals inkomen, een huis, een opleiding, gezondheid. De stelling is dat door in te zetten op het verminderen van ongelijke kansen, indirect ook de ongelijke uitkomsten worden verminderd. Er is echter ook veel kritiek op deze opvatting van gelijke kansen. Het versterkt het narratief dat mensen met een accumulatie van achterstanden in staat zijn om zelf gebruik te maken van de kansen die geboden worden. Maar er zijn voorbeelden te over waarin dit niet waar blijkt. Zoals de jongere die huiswerkbegeleiding wordt geboden maar vanwege de economische positie van zijn familie die tijd moet gebruiken om te werken of om voor zijn broertjes of zusjes te zorgen wanneer de ouders werken.

Er is groeiend debat dat het streven naar gelijke kansen niet werkt omdat het niet altijd tot de gewenste uitkomsten leidt. Critici benoemen dat gelijke kansen een middel zijn om te komen tot gelijke uitkomsten. Nu wordt het creëren van gelijke kansen vaak als doel op zich behandeld. In de literatuur is dit het verschil tussen equality (gelijkheid van behandeling) en equity (eerlijkheid van behandeling). Het idee is dat bij equity mensen met een achterstand net zoveel geboden krijgen tot het zorgt voor een gelijke uitkomst. In het Coalitieakkoord wordt het vergroten van kansengelijkheid gekoppeld aan het tegengaan van discriminatie. Ook wordt in het Coalitieakkoord beschreven: 'gelijke kansen vraagt een ongelijke aanpak'. Dat betekent dat sommige doelgroepen meer ondersteund moeten worden om de kansen voor deze groepen te vergroten.

Kansengelijkheid & MDT

MDT draagt bij aan kansengelijkheid door haar toegankelijkheid (equality). MDT is toegankelijk voor alle jongeren in Nederland en doordat MDT bestaat uit een groot en divers netwerk spreekt dit veelvuldig diverse jongeren aan in Nederland. MDT is een programma dat jongeren centraal zet doordat ze meedoen, meepraten én meebeslissen over wat voor hen werkt in hun MDT-traject. Daarnaast wordt vanuit het Coalitieakkoord gestuurd in de richting van equity (eerlijkheid). Dat wil zeggen: specifiek de kansen van minder kansrijke groepen vergroten (en intersectionaliteit verkleinen). Ook dit kan op verschillende manieren, bijvoorbeeld door MDT-projecten te organiseren voor deze specifieke doelgroepen. Onderzoek onder projecten van MDT toont dat ongeveer de helft van alle MDT-projecten zich richt op één of meerdere 'kwetsbare groepen'. Vooral de intensieve variant van MDT kenmerkt zich hierdoor. Verdiepend onderzoek naar de achtergrond van jongeren en hun eventuele kwetsbare positie is lastig vanwege privacy. Jongeren die kwetsbaarder zijn hebben vaker wantrouwen tegen het delen van hun gegevens. Projecten zijn dan ook niet verplicht om een registratie van deze kwetsbaarheid bij te houden en/of te delen met centraal onderzoek. Daarnaast verschillen de beoogde effecten op kansengelijkheid per individu. Zo kan talentontwikkeling bijdragen aan het bieden van perspectief en het vergroten van het zelfvertrouwen om een baan te vinden door skills en (praktijk) ervaring op te doen, en ontmoetingen bijdragen door het bieden van kansen op de arbeidsmarkt via het professionele netwerk van het MDT-traject. Wat de ene jongere nodig heeft om tot meer kansen te komen, is niet hetzelfde als voor een andere jongere. Tot slot zijn er projecten die specifiek richten op een thema dat raakt aan kansengelijkheid. Een goed voorbeeld hiervan is hoe MDT nu door de gemeente Arnhem wordt ingezet als instrument voor jongeren met schulden zonder afloscapaciteit die voorheen geen toegang hadden tot schuldhulpverlening.²⁴

²⁴ Zie: <https://organisaties.doemeemetmdt.nl/media/uploads/useruploads/6206306cf132c.pdf>

MDT draagt op deze manieren bij aan het vergroten van de kansengelijkheid. Dit zegt niet dat MDT een 'gouden pleister' biedt voor alle gevolgen van kansengelijkheid in Nederland, maar door in de context van de jongeren passend kansen te bieden, draagt MDT bij aan hun kansengelijkheid. Echter, voor MDT om effectiever bij de te dragen aan het terugdringen van kansengelijkheid en het vergroten van kansengelijkheid is het van groot belang dat het MDT-kernteam een visie ontwikkelt op welk onderdeel van kansengelijkheid MDT wil bijdragen. Hierdoor kunnen gefocuste interventies worden ontwikkeld en uitgevoerd. Zo kan bijvoorbeeld specifiek in worden gegaan op doelgroep of sectoren, zoals: onderwijs, de arbeidsmarkt, sociale zekerheid, gezondheid en sociale relaties.

1.3

HET BELANG VAN SAMENWERKING

Samenwerking staat centraal binnen MDT. Geen enkel MDT-project bestaat uit slechts één partij. Elk MDT-project is een samenwerkingsverband op zichzelf. Daarnaast is het volledige MDT-programma een product van co-creatie, en samenwerking met verschillende stakeholders is van groot belang voor zowel het bestendigen van het huidige succes van MDT, als het opschalen van MDT en daarmee MDT duurzaam (organisatorisch en financieel) te borgen. Sinds 2021 zijn leden van het MDT kernteam daarom in gesprek met verschillende stakeholders om MDT nader toe te lichten en over te brengen wat de meerwaarde van MDT is voor elk van deze partijen. In co-creatie met bedrijven, het onderwijs, gemeenten en fondsen verder onderzocht wat de meerwaarde van MDT is en hoe deze waarden te vergroten. Daardoor is o.a. duidelijk geworden dat MDT gemeenten helpt domein-overstijgend te werken, er kansen liggen om MDT te positioneren als (beleid)instrument voor het onderwijs en gemeenten en het bedrijfsleven MDT kan inzetten ter invulling van SROI-verplichtingen en SDG-doelstellingen.

Het belang van samenwerking zien we terug binnen de projecten en met wie zij samenwerken. Daarnaast zijn in 2022 een aantal belangrijke stappen gezet om MDT sterker te verbinden met onderwijsinstellingen, gemeenten, fondsen en het bedrijfsleven, die hieronder kort worden toegelicht.

G. Samenwerking in het netwerk

Samenwerking in het netwerk

Zowel in de subsidieaanvraag, de voortgangs- en eindverslagen als in de periodieke vragenlijsten aan projectleiders wordt naar de samenstelling van samenwerkingspartners gekeken. Tabel 1 geeft een overzicht van de mate van samenwerking met de verschillende type samenwerkingspartners in het netwerk.

Gemiddeld heeft 86% van de MDT-projecten in 2022 samengewerkt met één of meer partnerorganisatie, naast de partijen formeel betrokken in de subsidieaanvraag. Daarnaast werken steeds meer MDT-projecten vanuit de netwerkstructuur en partnerschappen met 'gast-' of 'doe-organisaties'. Dit zijn locaties waar jongeren hun maatschappelijke bijdrage leveren. In 2022 hebben MDT-projecten plaatsgevonden (of vinden deze nu plaats) bij circa 4.850 gastorganisaties.

Projecten hebben in 2022, net als eerdere jaren, het vaakst samengewerkt met maatschappelijke organisaties en onderwijsinstellingen. De samenwerking met het bedrijfsleven laat vanaf 2020 een gestage toename zien: in 2022 heeft 65% van de projecten samengewerkt met één of meer bedrijven, een stijging van 9% ten opzichte van 2020. De samenwerking met fondsen is in het derde kwartaal van 2022 voor het eerst uitgevraagd. Deze categorie is de kleinste binnen de samenwerkingspartners: 44% van de projecten heeft daarmee samengewerkt.

TABEL 1 | TYPEN SAMENWERKINGSORGANISATIES

Met hoeveel van onderstaande partijen werken jullie naar schatting samen?

	2022	2021	2020
Maatschappelijke organisaties	88%	95%	98%
Onderwijsinstellingen	84%	87%	84%
Gemeenten	73%	80%	75%
Bedrijven	65%	62%	56%
Fondsen	44%	—	—

H. Onderwijs

Onderwijsinstellingen

MDT is ontstaan in co-creatie met jongeren, jongerenorganisaties, scholen, gemeenten, maatschappelijke organisaties, en het Rijk. Waar sommigen de vergelijking met de Maatschappelijke Stage (MaS) in het begin vaak maakten, wijkt MDT op veel belangrijke punten af van MaS onder andere vanwege de gekozen aanpak van co-creatie met alle verschillende stakeholders om tot een ontwerp van MDT te komen. Zo werd besloten MDT niet verplicht te maken en de uitvoering dan ook niet primair bij scholen te leggen. Hoofdaanvragers van MDT-projecten zijn veelal maatschappelijke organisaties. Binnen 84% van de MDT-projecten wordt samengewerkt met

scholen. Bij 48% van projecten is dit een formele rol als mede-aanvrager van de subsidieaanvraag. Daarnaast neemt het percentage MDT-projecten met een onderwijsinstelling als hoofdaanvrager toe, onder andere door de inzet van specifiek subsidieoproepen²⁵.

Scholen zijn dus belangrijke partners van MDT: het zijn de vindplaatsen voor jongeren, waar jongeren al werken aan hun talenten en waar professionals werken met een enorme hoeveelheid kennis over wat werkt in jongeren stimuleren. Vanaf 2020 bestaat de werkgroep MDT onderwijs. Binnen deze werkgroep wordt gezocht naar hoe MDT een plek heeft/ kan krijgen binnen het onderwijs. Sinds de overgang van MDT van het Ministerie van VWS naar het Ministerie van OCW is de aandacht voor de intensivering van MDT binnen het onderwijs snel gegroeid en benoemd als speerpunt in het Coalitieakkoord.

Steeds meer onderwijsinstellingen ervaren wat MDT kan betekenen voor hun scholieren of studenten. Naast het verrijken van burgerschapsonderwijs of loopbaanbegeleiding, kan MDT ook ingezet worden voor extra ondersteuning aan jongeren die dreigen uit te vallen en voor vergroting van de maatschappelijke relevantie van het onderwijs.

Een MDT-coördinator binnen het onderwijs vertelt:

“Door iets te doen voor een ander leren scholieren en studenten waar ze goed in zijn en waar ze zich nog in kunnen ontwikkelen. Door MDT een vrijwillig onderdeel te maken van het onderwijsprogramma geef je handen en voeten aan bijvoorbeeld burgerschapsvorming of loopbaanoriëntatie. En dat op een praktische manier die leuk en leerzaam is voor de leerling én de samenleving, nu en in de toekomst.”

Op de website van MDT onderwijs²⁶ wordt aangegeven dat MDT op veel verschillende manieren in het onderwijs geïntegreerd kan worden. Een aantal mogelijkheden hiervoor zijn:

- Door MDT te gebruiken als invulling voor burgerschapsonderwijs.
- Door MDT in te zetten voor de (gedeeltelijke) invulling van loopbaanoriëntatie en -begeleiding.

Of, en zo ja hoe, MDT kan bijdragen aan burgerschapsonderwijs en loopbaanoriëntatie en -begeleiding is in 2022 onderbouwd met onderzoek. Zie Deel 3B voor Burgerschap en Deel 3C voor Loopbaanoriëntatie en -begeleiding.

²⁵ Voor geïnteresseerde onderwijsinstellingen bestaat de [MDT Onderwijs Toolkit](#) met veel relevante informatie voor scholen.

²⁶ Zie: <https://mdtonderwijs.nl/>

**>100 onderwijsinstellingen
betrokken bij MDT.**

**23% van de MDT deelnemers komt
via school in aanraking met MDT.
Dat zijn meer dan 14.000 jongeren.**

**21% geeft aan dat MDT gevolgen
heeft voor eigen toekomst.**

I. Gemeenten

Gemeenten

Waar gemeenten een belangrijke partner zijn voor veel MDT-projecten, zijn niet veel gemeenten zelf directe uitvoerder van een MDT-project. Subsidieronde 3, ook wel de gemeenteronde of intensieve variant, was de eerste ronde waarin expliciet de gemeente als hoofdaanvrager van een MDT-project werd gevraagd. Veel van de deelnemende uitvoerders uit deze gemeenteronde hebben inmiddels hun MDT-project vervolgd in subsidieronde 4c, waarin een speciale programmalijn voor gemeenten is ingericht.

De meerwaarde van MDT voor gemeenten, alsook de waarde voor MDT om samen met gemeenten in de regio op te trekken is evident. Echter zitten er ook een aantal uitdagingen aan. Gemeenten die zelf hun MDT-project uitvoeren vragen zich af in hoeverre dit wel passend is bij hun rol. Het maakt de gemeente soms een concurrent van maatschappelijke organisaties en belemmert de samenwerking. Tevens heeft de gemeente niet altijd de systemen op orde voor het zelf begeleiden en uitvoeren van een jongerenprogramma. Er is dan ook bijna altijd intensieve samenwerking met het lokale maatschappelijk middenveld. De waarde van de intensieve variant lijkt vooral te zitten op enerzijds de mogelijkheid om via gemeenten een kwetsbare doelgroep te bedienen; de intensieve variant is een MDT-traject met extra uren inzet en extra uren begeleiding om dit een significante opstap voor een jongere te maken. En anderzijds zetten gemeenten MDT in als een waardevol programma om domein-overstijgend (sociaal/onderwijs/zorg) werken binnen de gemeente te bevorderen. Beide van deze waarden worden momenteel verder onderzocht: in 2023 wordt formeel subsidieronde 3 afgesloten en zal een evaluatie worden uitgevoerd op de toegevoegde waarde van deze intensieve variant. Daarnaast is in 2021 een additionele subsidiemogelijkheid gecreëerd voor de gemeenten van de intensieve variant voor een bijdrage op domein-overstijgend werken, waarop doorlopend een lerende evaluatie meeloopt om de meerwaarde van MDT aan domein-overstijgende werken uit te kristalliseren.

Door de diversiteit van MDT is er onder gemeenten geen uniform gedragen beeld over wat een MDT is:

"Gemeente moet zich nu vooral richten op het ontwikkelen van een gedeeld beeld over wat MDT is en wat de impact is en vervolgens nieuwe afspraken maken".

Gemeenten vinden het moeilijk dat ze MDT niet echt ergens kunnen onderbrengen. Goede uitvoering van MDT vraagt het bouwen van nieuwe samenwerking, zoals intern vanuit domein-overstijgend werken als extern in nieuwe samenwerkingsverbanden. Bouwen van nieuwe manieren van samenwerken en nieuwe partnerschappen opzetten kost tijd, maar is wel noodzakelijk voor de borging, zoals een gemeentelijk projectleider aangeeft:

"Alle partijen moeten erbij betrokken zijn (werkbedrijf, wijkteams, Jongerenloket, gemeente, casemanagers) en samen moeten er werkafspraken worden gemaakt zodat dat jongeren niet tussen wal en schip vallen. MDT moet ook binnen deze participatieketen worden opgenomen"

Langdurige, geborgde samenwerking is enerzijds van grote waarde voor het behalen van de gewenste effecten bij deelnemende jongeren. Anderszijds kost het veel tijd om het volledige speelveld goed aan te haken. Hierin kan het zijn dat deze inzet ten koste gaat van het aantal jongeren dat met het project bereikt kan worden. Vooral voor gemeenten voor wie de toegevoegde waarde van MDT en hoe ze MDT kunnen onderbrengen niet evident is, kunnen dit als een entree barrière ervaren. Om gemeenten laagdrempelig te laten kennismaken met MDT is de aparte subsidierende MDT Kort voor gemeenten opengesteld. Zo kunnen meer gemeenten en jongeren kennis maken met MDT, en hopelijk daarna starten met uitvoeren of samenwerken op reguliere MDT-projecten.

Bij 30% van de MDT-projecten is een gemeente formeel betrokken – dit zijn 79 unieke gemeenten.

12 gemeenten zijn zelf hoofdaanvrager van MDT.

73% MDT-projecten dat aangeeft met gemeenten samen te werken.

J. Bedrijven

Bedrijfsleven

Bedrijven zijn vanaf de start van MDT een belangrijke partner. Zo zijn sommige MDT-organisaties te omschrijven als sociale ondernemingen, met zowel een stichting- als BV-label. Op lokaal niveau zijn bedrijven daarnaast veelvuldig partner van MDT-organisaties en leveren ze – veelal in natura – bijdragen aan MDT-trajecten, zoals trainingen of coaching voor jongeren.

Voor grotere bedrijven is de aansluiting bij MDT soms minder evident. Het in 2021 uitgevoerde propositie-onderzoek toonde dat de meerwaarde van MDT voor het bedrijfsleven kan liggen op inzet op verschillende maatschappelijke opgaven, communicatievraagstukken en behoeften. Vooral de mogelijkheden rondom MDT als invulling van SROI-verplichtingen

Om de aansluiting tussen MDT-organisaties en het bedrijfsleven te vergroten heeft het Ministerie van OCW in 2022 een subsidie verstrekt aan Stichting De Wil, verbonden aan de ADG dienstengroep. Doel van de subsidie was om een zogenaamd proof of concept-onderzoek uit te voeren voor een platform waarmee jongerenorganisaties (waaronder MDT) kunnen worden verbonden met het bedrijfsleven. In het onderzoek zijn diverse stakeholders bevraagd naar de mogelijke functionele eisen van zo'n platform en het draagvlak ervoor. Het onderzoek is met een positief resultaat afgerond. Voor het operationaliseren van het platform – met als werktitel het Springplank platform – is het overgedragen aan de Maatschappelijke Alliantie. Deze organisatie initieert publiek-private allianties rondom opgaven waar collectieve kracht nodig. De Maatschappelijke Alliantie heeft MDT gevraagd of het wil (blijven) participeren in de totstandkoming van het platform.

65% MDT-projecten dat aangeeft met bedrijven samen te werken.

44% MDT-projecten dat aangeeft met fondsen samen te werken.

K. Fondsen

Fondsen

Er zit veel potentie in een nauwere samenwerking tussen MDT en fondsen. Veel fondsen hebben vergelijkbare doelstellingen met MDT, zoals het versterken van de sociale cohesie of creëren van meer kansen voor mensen in de samenleving. Ook zijn er vele fondsen actief op het versterken van de Nederlandse jeugd en samenleving. En waar MDT mee kan liften op de vaak jarenlange ervaring, kennis en netwerk van fondsen, vinden fondsen het belangrijk met de overheid samen te werken en aansluiting te zoeken bij het werkveld. Fondsen zijn over het algemeen enthousiast over bijdragen aan het vormgeven van de relatie en betrokkenheid van fondsen bij MDT.

Kansen voor een nauwere samenwerking tussen fondsen en MDT zitten onder andere op een strategische samenwerking op specifieke thema's en/of doelgroepen. Fondsen organiseren zich veelal rondom thema's of doelgroepen, en hebben daar veel kennis en kunde bij opgebouwd, met voorbeelden zoals Fonds1818 op actieve betrokkenheid van burgers of Janivo Stichting op empowerment van jongeren. Zie ook het kader De Verschilmakers voor een voorbeeld van hoe MDT samenwerkt met het Oranje Fonds om maatschappelijke organisaties jongerenproof te maken. Met de invoering van thematisch werken binnen MDT, kunnen fondsen een belangrijke partner zijn om de impact van het thematisch werken te vergroten en MDT op het thema te laten aansluiten op wat er reeds gebeurt.

Ook liggen er kansen om specifieke leervragen en experimenten gezamenlijk op te pakken. Deze samenwerkingen op thema's of in experimenten biedt ook de gelegenheid om enkele van de barrières van de samenwerking te begrijpen en op te lossen. Zo zijn de middelen van veel fondsen beperkt ten opzichte van MDT, en zijn fondsen kritisch in hoe hun middelen worden besteed. En waar fondsen samenwerking met (lokale) overheden van groot belang achten, zijn zij terughoudend in het overnemen van taken van de overheid. Daarin is ook de duurzaamheid en continuering van MDT (-projecten) van belang voor fondsen om een strategische samenwerking aan te gaan.

De Verschilmakers: MDT en het Oranje Fonds

In oktober 2021 is het Oranje Fonds gestart met het programma De Verschilmakers. In dit programma worden 25 maatschappelijke organisaties 3 jaar lang intensief begeleid en ondersteund in het verbinden van jonge vrijwilligers aan de organisatie. Het programma is tot stand gekomen in samenwerking met MDT. Met het oog op het verduurzamen van de vrijwillige inzet van jongeren en de vrijwilligersorganisatie en daarmee het versterken van het ecosysteem, is het voor MDT van groot belang dat vrijwilligersorganisaties in staat zijn om jongeren te werven, boeien en behouden. Ook voor het Oranje Fonds, een fonds dat zich vooral richt op vrijwilligerswerk en vrijwillige inzet, is het voor de continuering van vrijwilligerswerk in Nederland van groot belang dat deze organisaties in staat zijn om jonge vrijwilligers aan zich te binden en die te behouden. Het sterk vergrijsde vrijwilligersbestand van veel van deze organisaties kwam tijdens corona verder onder druk te staan. Om hierin een kentering te veroorzaken, is De Verschilmakers met financiële ondersteuning van MDT opgericht, bestaande uit drie onderdelen:

- Jongerenproof: 25 organisaties ontvangen 3 jaar lang praktische en financiële steun die ze in staat stelt jonge vrijwilligers te werven, te begeleiden en te behouden. Het programma bestaat, naast financiële ondersteuning voor ontwikkeluren (maximaal € 35.000,= per jaar), onder meer uit werksessies, netwerkbijeenkomsten en individuele coaching en begeleiding. De gezamenlijke werksessies hebben tot doel kennis over te dragen en uit te wisselen. Tijdens de drie jaar dat de organisaties deel uitmaken van het programma ontvangen zij naar verwachting samen tussen de 300 en 600 jonge vrijwilligers. Beoogd wordt dat deze langjarige steun leidt tot het inbedden van (werving van) jonge vrijwilligers in de organisatiestructuur en werkwijze van de organisaties, dit zodat dit aantal na afloop van het programma verder zal oplopen.

²⁷ Zie voor meer informatie de website: <https://www.oranjefonds.nl/dit-doen-wij/programmas/de-verschilmakers-jong-sociaal-oranje>.

- Kennisoverdracht: elke deelnemende organisaties betreft minimaal 5 andere organisaties uit hun lokale netwerk om hun kennis aan over te dragen. Zo raakt het programma minimaal 125 organisaties, via een 'train-de-trainer' methodiek. Zo ontstaat een olievlek die ervoor zorgt dat steeds meer organisaties ertoe in staat zijn jonge vrijwilligers te betrekken.
- Informeren bredere achterban: De Verschilmakers deelt de opgedane kennis en informatie met een breed netwerk van maatschappelijke inspiratie om de hierboven genoemde olievlek verder te verspreiden.

De drie onderdelen hebben samen tot doel om zowel de kennisontwikkeling rondom het maken van impact door jongeren en zichtbaar maken welke waarde dit heeft voor organisaties, jongeren en de samenleving.

Naast het programma De Verschilmakers heeft het Oranje Fonds op 1 september 2022 ook het Impulsfonds 'Verschilmakers: Jong!' gelanceerd. Dit is een 'fonds' opgezet voor, door en met jongeren dat bedoeld is om jongeren financieel (tot 2.500 euro per initiatief) te ondersteunen bij hun sociale initiatieven. Het is het eerste en enige fonds in Nederland waar jongeren zelf aan het stuur staan en beslissen welke initiatieven ondersteuning verdienen. In november 2022 zijn de eerste toekenningen gegund. Er ligt een kans om de lessen vanuit het Impulsfonds te borgen in De Verschilmakers en hieruit ook te leren voor MDT.

DEEL TWEE

1. MDT IN CIJFERS: DOORLOPEND EVALUATIEONDERZOEK

- A. Vernieuwing gegevensuitvraag
- B. Vernieuwing jongerenvragenlijst

2. MDT-PROJECTEN IN CIJFERS

- C. Meerdere subsidierondes
- D. Aantal actieve projecten
- E. Aantal deelnemende jongeren
- F. Kenmerken deelnemende jongeren

3. RESULTATEN MDT OP DOELSTELLING

- G. Iets doen voor een ander/ de samenleving
- H. Talentontwikkeling
- I. Ontmoeting
- J. Waardering voor MDT
- K. Ervaren druk tijdens MDT

2.1

MDT IN CIJFERS

Over MDT bestaat rijke data vanuit verschillende invalshoeken. Zo houden ZonMw en DUS-I als subsidieverstrekkers de voortgang van projecten in de gaten en bewaken zij het overzicht over het budget van projecten binnen verschillende subsidierondes. Daarnaast is onderzoekspartner Kantar Public verantwoordelijk voor de doorlopende monitor, enerzijds bestaande uit de jongerenvragenlijst die elke jongere aan het begin en einde van zijn/haar MDT ontvangt en anderzijds de gegevensuitvraag aan projecten over hun verloop en bereik.

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op MDT in cijfers op basis van de vernieuwde gegevensuitvraag en jongerenvragenlijst. Het eerste deel bevat een korte uitleg van de methodiek, waarna de projecten worden toegelicht en de resultaten op de doelstellingen van MDT worden beschreven.

A. Vernieuwing gegevensuitvraag

Vernieuwing gegevensuitvraag

MDT is continu in ontwikkeling, zo ook het doorlopend evaluatieonderzoek naar MDT. Een belangrijk verbeterpunt voor 2022 was het centraal registreren van deelnemersgegevens. In deze registratie zijn gegevens over alle MDT-projecten en hun deelnemende jongeren vastgelegd. De projectleiders hebben toegang tot hun gegevens in de centrale deelnemersregistratie via een dashboard. Door dit centraal te registreren hoeven projectleiders tussentijds minder gegevens aan te leveren over de voortgang van hun projecten. Bij de opzet van de database is de AVG

nauwgezet gevolgd. Daarnaast stelde deze vernieuwing het CBS in staat te starten met hun onderzoek (zie 4G), een vergelijkend onderzoek onder jongeren die wel en geen MDT hebben doorlopen.

B. Vernieuwing jongerenvragenlijst

Vernieuwing van de jongerenvragenlijst

Om deelname aan de jongerenvragenlijst makkelijker te maken, is begin 2022 besloten deze te vernieuwen en flink in te korten. Het proces om tot een herontwerp van de jongerenvragenlijst te komen is in samenspraak gegaan tussen projectleiders van MDT-organisaties, beleidsmedewerkers van belanghebbende ministeries en onderzoekspartners Kantar Public en het Impact Center Erasmus. Een belangrijk uitgangspunt daarbij was om jongeren te betrekken bij het herontwerp van de vragenlijst. Daarom is de vragenlijst uitgebreid getest bij MDT-jongeren van diverse projecten in het bijzijn van een interviewer. Tijdens en na het invullen stelde deze interviewer vragen als: wat was je eerste reactie toen je begon, wat vind je van de vragen, wat gaat goed bij het invullen, wat is onduidelijk, wat kan beter? Aan het einde van het interview zijn de jongeren om tips en verbeter suggesties gevraagd. Op basis van alle feedback die tijdens de interviews is gegeven is een nieuwe versie van de jongerenvragenlijst gemaakt.

Met deze vernieuwing is de verwachting van het onderzoeksteam dat de kwaliteit van de ingevulde vragenlijsten zal toenemen aangezien de vragen beter begrepen worden door deelnemende jongeren en de verkorting zorgt voor een hoge percentage jongeren dat de jongerenvragenlijst in volledigheid invult. Wel betekent de verkorting en vernieuwing dat er sprake is van een trendbreuk op sommige indicatoren vanwege een verschil in vraagstelling, sommige indicatoren niet meer worden uitgevraagd of indicatoren zijn samengevoegd.

2.2

C. Meerdere subsidierondes

MDT-PROJECTEN IN CIJFERS

Meerdere subsidierondes

Sinds de start van MDT zijn er 306 MDT-projecten begonnen, waarvan er inmiddels 104 zijn afgerond. Deze projecten zijn verdeeld over zeven verschillende (reguliere) subsidierondes. Tijdens de coronaperiode zijn in twee extra rondes 130 kortdurende MDT-projecten opgestart die nu allemaal zijn afgerond. Daarnaast zijn er 19 'Light' projecten begonnen naar aanleiding van de oorlog in Oekraïne. Dit zijn korte MDT-trajecten voor gevluchte jongeren uit Oekraïne. Van deze 19 projecten zijn er inmiddels 5 afgerond. Elke reguliere subsidieronde kent een uniek karakter en looptijd. Zie ook 'MDT in vogelvlucht' voor een overzicht.

Ronde 1, 2 en 3 bestond uit de "proeftuinen". Ronde 1 betrof de eerste 41 proeftuinen van 18 maanden in de periode oktober 2018 tot en met april 2020. Verschillende projecten hebben een verlenging ontvangen en liepen daardoor langer door. In januari 2021 is het laatste project uit ronde 1 afgerond. In maart 2019 is de tweede subsidieronde gestart met 24 projecten. De verwachting was dat de subsidieronde door zou lopen tot en met februari 2021. Het deel van de projecten dat een verlenging heeft aangevraagd is verder vertraagd vanwege de coronacrisis. Ronde 3 is

specifiek voor gemeenten om te experimenteren met een intensieve variant van MDT. Van de drie proeftuinronden zijn inmiddels - met uitzondering van één project - alle projecten afgerond.

Subsidieronde 4 kenmerkt de overgang van proeftuinen naar MDT-projecten waarin meerdere partners binnen een netwerk samenwerken. Met deze netwerkstructuur en partnerschappen worden MDT-projecten groter. Ronde 4 is opgesplitst in drie delen (rondes 4a, 4b en 4c), die alle drie tot doel hebben om MDT tot een landelijk dekkend netwerk te laten uitgroeien.

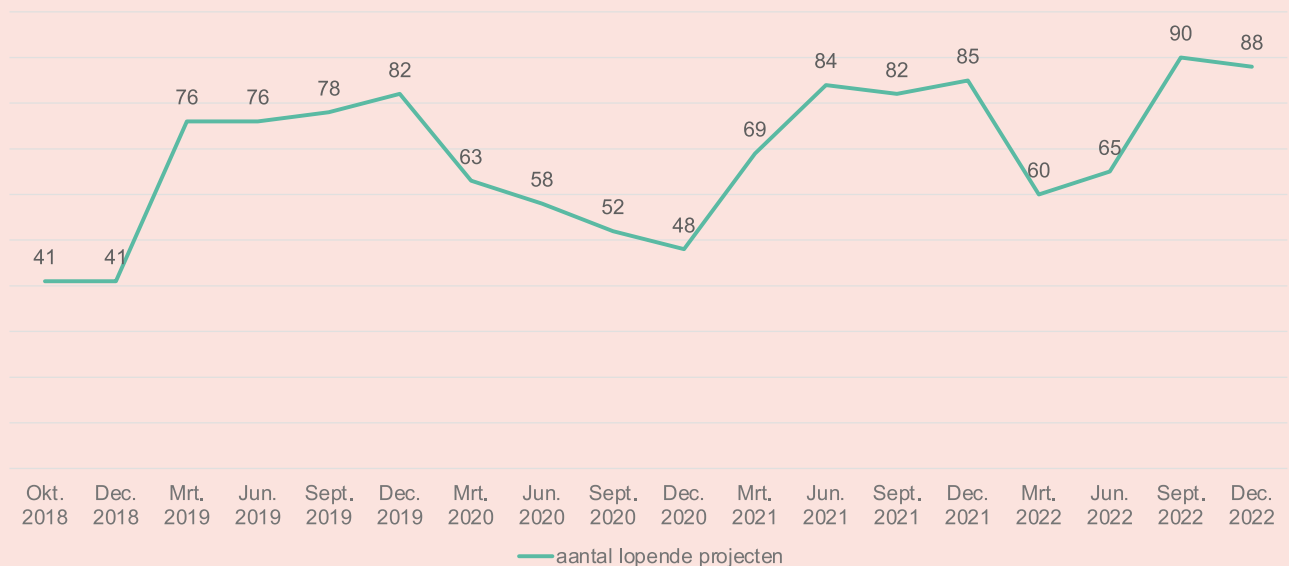
Ronde 5a is gestart in december 2022 en wordt uitgevoerd door DUS-I. Goedlopende MDT-samenwerkingsverbanden die subsidie hebben ontvangen voor rondes 3, 4a 4b óf 4c worden in 5a voortgezet.

D. Aantal actieve projecten

Actieve projecten

Door de verschillende looptijden van de subsidierondes, wisselt het aantal actieve projecten voortdurend. Figuur 3 biedt een visuele weergave van de ontwikkeling van het aantal lopende MDT-projecten door de tijd, vanaf de start van MDT in 2018. Eind 2022 waren er 154 projecten actief.

FIGUUR 3 | AANTAL LOPENDE PROJECTEN DOOR DE TIJD

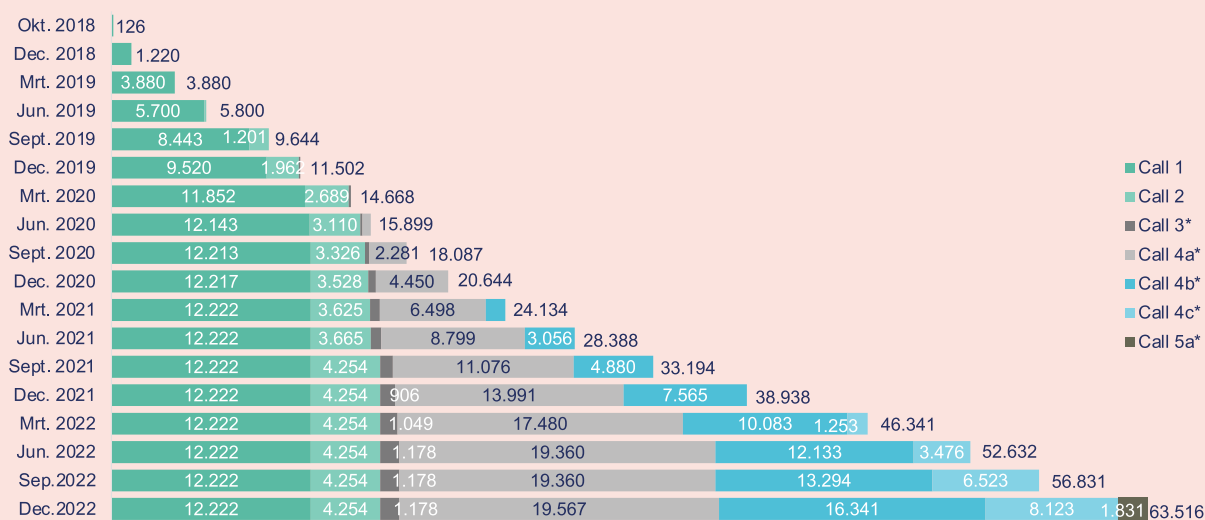
E. Aantal deelnemende jongeren

Deelname jongeren

In totaal zijn tot eind 2022 bijna 63.500 jongeren gestart met een MDT traject. Tot nu toe hebben in totaal bijna 39.000 jongeren een reguliere MDT afgerond in subsidierondes 1, 2, 3, 4a, 4b en 4c. Dit aantal is exclusief de coronarondes (zie MDT in Vogelvlucht, pag. 7) en de Oekraïne ronde, waarin inmiddels 1.180 van de beoogde 1.740 jongeren hun traject inmiddels hebben afgerond.

In figuur 4 is de ontwikkeling van het gestarte aantal jongeren door de tijd te zien. Deze cijfers zijn exclusief de MDT-light deelnemers. In 2021 lag het aantal deelnemers in ronde 4a en ronde 4b achter op het geschatte aantal deelnemers. Zoals te zien is in de figuur is in de loop van 2022 een inhaalslag gemaakt.

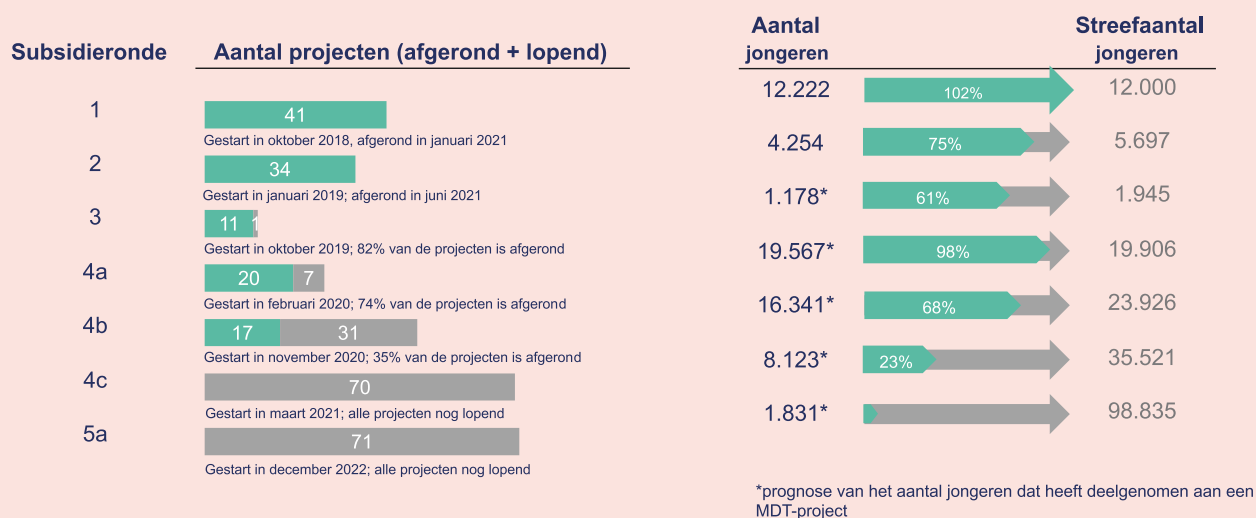
FIGUUR 4 | CUMULATIEF AANTAL DEELNEMERS DOOR DE TIJD

*prognose van het aantal jongeren dat heeft deelgenomen aan een MDT-project

In figuur 4 is ook de verdeling van de deelnemers over de subsidierondes te zien. Met de overgang van proeftuinen naar verdere doorontwikkeling vanaf ronde 4 is er een toename van het totaal aantal verwachte deelnemers per project: waar in de eerste drie subsidierondes gemiddeld zo'n 225 deelnemende jongeren per project beoogd werden, zijn dat er in subsidieronde 4c bijna 700. In subsidieronde 5a ligt het gemiddelde aantal beoogde jongeren zelfs op bijna 1.400 per project.

FIGUUR 5 | AANTALLEN PROJECTEN EN DEELNEMERS PER SUBSIDIERONDE

Naast het aantal verwachte deelnemers per project, zijn streefaantallen bekend vanuit de gehonoreerde subsidieaanvragen van de projecten. Het streefaantal van subsidieronde 1 is gehaald; bij de andere rondes is het streefaantal (nog) niet gehaald. Een groot aantal projecten binnen rondes 4a, 4b, 4c en 5a loopt dan ook nog. Het achterblijven van de aantallen kan voor een groot deel verklaard worden door de coronapandemie, die voor vertraging heeft gezorgd en om aanpassingen van projecten heeft gevraagd.

Daarnaast stopt een klein deel van de deelnemende jongeren vroegtijdig met hun MDT-traject. De projecten die in 2022 actief waren geven aan dat zo'n 1.600 jongeren vroegtijdig gestopt zijn met hun MDT (~13% van deelnemende jongeren). Figuur 6 maakt duidelijk dat dit in een kwart van de gevallen een 'positieve' reden had: 24% van de gestopte jongeren stopten met hun MDT omdat zij begonnen aan een nieuwe baan of opleiding. Andere vaak genoemde redenen zijn onder meer dat jongeren niet meer kwamen opdagen en dat er geen match was met het project. In 36% van de gevallen dat jongeren vroegtijdig stopten waren hiervoor nog andere redenen. Voorbeelden van hierbij genoemde redenen zijn:

- "Gestopt omdat de schoolresultaten niet zo goed waren en daarom de nadruk op school en het verbeteren van de schoolcijfers kwam te liggen."
- "We zien op scholen dat nu het onderwijs weer 'regulierder' wordt gegeven, jongeren afhaken op hun studie, en daarmee ook geen deelnemer meer zijn aan onze trajecten die op school aangeboden worden."
- "Algemeen is het vanwege een baan, te druk, vakantie, school"
- "Door mentale gezondheidsproblemen"

FIGUUR 6 | PERCENTAGE VAN DE VROEGTIJDIG GESTOPTEN MET MDT EN HUN REDENEN

Reden vroegtijdig stoppen	% van de vroegtijdig gestopte jongeren
Om aan een studie of opleiding te beginnen	12%
Werk gevonden	12%
Ging ergens anders vrijwilligerswerk doen	0%
Deelnemer kwam niet meer opdagen	13%
Er was geen match met ons project	11%
Deelnemer was niet voldoende betrokken bij ons project	8%
Deelnemer ervaarde veel druk	7%
Klachten over deelnemer	0%
Anders	36%

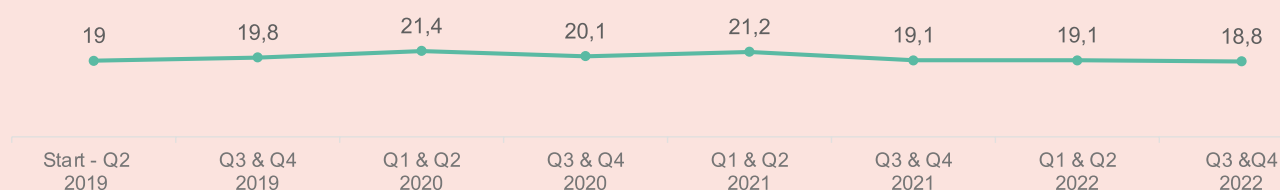
F. Kenmerken deelnemende jongeren

Kenmerken jongeren: wie doen mee aan MDT?

Er wordt naar gestreefd dat met MDT een diverse groep jongeren wordt bereikt. Hieronder gaan we nader in op de samenstelling van de groep die tot nu toe heeft deelgenomen.

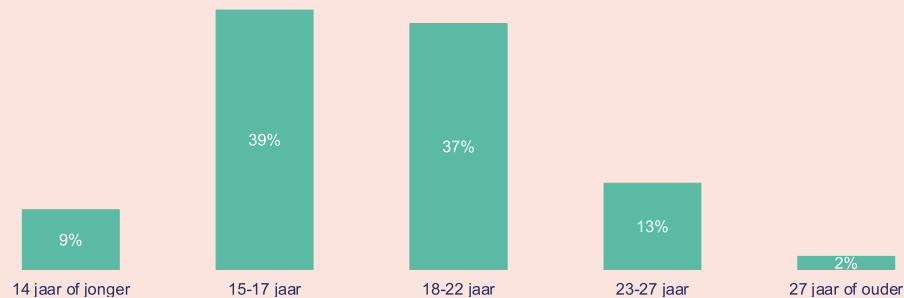
Gemiddelde leeftijd jongeren ligt rond de 20 jaar

De gemiddelde leeftijd van alle deelnemende jongeren vanaf de start van MDT is bijna 20 jaar (19,8). Deze gemiddelde leeftijd schommelt licht tussen de subsidierondes en door de tijd. Figuur 7 toont de gemiddelde leeftijd door de tijd heen en figuur 8 de spreiding naar leeftijdscategorieën in 2022.

FIGUUR 7 | GEMIDDELTE LEEFTIJD DEELNEMENDE JONGEREN OVER TIJD

Er is een goede spreiding tussen de leeftijdsgroepen, waarbij het grootste gedeelte van de jongeren tussen de 15 en 22 jaar is. De deelnemers zijn in 2022 iets jonger dan in 2021.

FIGUUR 8 | SPREIDING JONGEREN NAAR LEEFTIJDSCATEGORIE IN 2022

Deelname door jongeren in een minder kansrijke positie

Met MDT wordt onder andere beoogd om kansen te bieden aan jongeren in een minder kansrijke positie. Om inzicht te krijgen in de mate waarin deze groep jongeren met MDT bereikt wordt, is aan projecten gevraagd om aan te geven of hun deelnemers in een minder kansrijke positie zitten. Echter, niet alle projecten houden hiervan een registratie bij. Bij 40% is deze registratie er wel. Op basis hiervan zien we dat de meest voorkomende 'minder kansrijke groepen' zijn: jongeren zonder startkwalificatie, jongeren met een beperking en statushouders. De inschatting is dat binnen de projecten die in het vierde kwartaal van 2022 actief waren, circa 5.000 jongeren in een minder kansrijke positie vertegenwoordigd zijn.

De veronderstelling is dat een tweede MDT voor jongeren in een minder kansrijke positie net dat extra zetje kan geven richting een geschikte (vervolg) opleiding of stage en/of werkplek. Dat is ook een belangrijke reden geweest om vanaf subsidieronde 5a jongeren de mogelijkheid te geven om twee keer mee te doen aan een MDT.

MDT met een verplicht karakter

Voor een deel van de jongeren had deelname aan MDT een verplicht karakter. Doorgaans moeten deze jongeren aan een bepaalde verplichting moeten voldoen vanuit school/leerplicht of als tegenprestatie in het kader van een bijstandsuitkering/de Participatiewet. Daarbij is MDT één van de opties om aan de verplichting te kunnen voldoen. Dit betekent dat de jongere in deze gevallen alsnog zelf kiest om deze verplichting in te vullen met een MDT-traject.

In 2022 volgde ongeveer 13% een MDT-traject met een verplicht karakter. Het was meestal onderdeel van het schoolcurriculum (11%) en een enkele keer vanwege de leerplichtwet of de participatiewet.

2.3

RESULTATEN MDT OP DOELSTELLINGEN

In MDT staan drie hoofddoelstellingen centraal zoals uitgelegd op pagina 12. Op elk van deze doelstellingen wordt binnen het doorlopend evaluatieonderzoek gemeten. Voor de drie hoofddoelstellingen van MDT zijn streefwaarden vastgesteld. In tabel 2 staan per hoofddoelstelling zowel de streefwaarden als de behaalde scores in 2022. Daarbij zien we positieve resultaten: ook in 2022 worden de streefwaarden op alle drie de hoofddoelstellingen van MDT ruimschoots behaald. projecten binnen verschillende subsidierondes.

In dit hoofdstuk presenteren we per hoofddoelstelling de resultaten van het jongerenonderzoek in 2022, waarin zowel aandacht wordt besteed aan de trend door de tijd alsook aan de per doelstelling voorgelegde vragen van de jongerenvragenlijst.

TABEL 2 | STREEFWAARDEN EN SCORES OP DE DRIE HOOFDDOELSTELLINGEN VAN MDT

	2022	streefwaarde
(Op termijn) iets doen voor een ander en/of de samenleving) - Jongere vindt het belangrijk iets te doen voor een ander en/of de samenleving.	93%	85%
Talentontwikkeling - Jongere heeft nieuwe talenten ontwikkeld en/of geleerd.	68%	60%
Ontmoetingen - Jongere heeft mensen die anders zijn dan zij ontmoet door MDT.	93%	70%

G. iets doen voor een ander/ de samenleving

(Op termijn) iets kunnen doen voor een ander en/of de samenleving

Door iets te doen voor een ander bieden jongeren directe hulp aan één of meerdere personen. Door iets te doen voor de samenleving dragen jongeren een steentje bij aan een betere maatschappij en/of een duurzame wereld.

In de eerste helft van 2022 gaf 91% aan dat zij door MDT anderen hebben kunnen helpen. In de tweede helft van 2022, na de vernieuwing van de vragenlijst, gaven ruim negen op de tien jongeren, zowel in de voor- als nameting aan, het belangrijk te vinden om iets te doen voor een ander. Dat zeker 93% na het uitvoeren van hun MDT het belangrijk vindt om iets te doen voor een ander, is een zeer belangrijk gegeven.

TABEL 3 | (OP TERMIJN) IETS KUNNEN DOEN VOOR EEN ANDER EN/OF DE SAMENLEVING**Streefwaarde: 85%**

2022	2021	2020	2019
93% ²⁸	93%	86%	86%

Het aandeel jongeren dat in 2022 aangeeft dankzij MDT vrijwilligerswerk te gaan doen komt uit op ruim een op de tien jongeren (13%), een aandeel dat vergelijkbaar is met 2021.

Gedurende de coronapandemie is een verandering in type vrijwilligerswerk waargenomen, waaronder minder fysiek vrijwilligerswerk op locaties en minder vrijwilligerswerk in groepsverband. Het is mogelijk dat hierdoor de aantrekkelijkheid van vrijwilligerswerk na MDT wat is afgenomen, want juist deze twee vormen van vrijwilligerswerk (fysiek en in groepsverband) hebben de voorkeur van jongeren. Een tweede verklaring is dat MDT gedurende haar looptijd een andere doelgroep jongeren heeft weten te bereiken dan de 'gebruikelijke' groep die open staat voor vrijwilligerswerk. Waar in de eerste helft van 2020 nog 48% van de deelnemende jongeren aangaf anders (als ze geen MDT hadden gedaan) ook vrijwilligerswerk te zijn gaan doen, is hun aandeel in 2022 en 2021 gedaald naar respectievelijk 31% en 29%.

TABEL 4 | VRIJWILLIGERSWERK DANKZIJ MDT**Door MDT ga ik vrijwilligerswerk doen²⁹**

2022	2021	2020
13%	14%	19%

Welke effecten heeft de deelname aan MDT op jongeren als het gaat om de eerste voornoemde hoofddoelstelling van MDT: (op termijn) iets betekenen voor anderen?

Dat maken we inzichtelijk aan de hand van een vergelijking van de antwoorden op een set in de jongerenvragenlijst voorgelegde effectvragen. De jongeren hebben zowel aan het begin als aan het einde van hun MDT-traject dezelfde set stellingen voorgelegd gekregen om (korte termijn) effecten te kunnen meten. Naar de lange termijneffecten van MDT wordt momenteel aanvullend onderzoek gedaan.

²⁸ Vanwege verandering in vraagstelling is er sprake van een beperkte trendbreuk waardoor deze cijfers beperkt vergelijkbaar zijn.

²⁹ Deze vraagstelling is vanaf Q2 2022 aangepast. Voorheen was de vraag "Ja, ik ga via of dankzij MDT vrijwilligerswerk doen." Deze wijziging lijkt de vergelijkbaarheid niet aan te tasten.

In tabel 5 staan de twee stellingen gerelateerd aan de hoofddoelstelling van MDT: (op termijn) iets betekenen voor een ander en/of de samenleving. Op de stelling 'Ik vind het belangrijk om iets te doen voor een ander' zien we weliswaar geen direct effect van MDT, maar daar staat tegenover dat ruim negen van de tien jongeren (93%) voorafgaand aan hun MDT-traject het belang om iets voor een ander te doen al inzagen. Op de andere stelling, 'Ik vind het belangrijk om iets te doen voor mijn stad of buurt', zien we wel een duidelijk positief effect van MDT: bij aanvang van hun MDT geeft 78% van de jongeren aan dit belangrijk te vinden; na afronding is dit aandeel met 7 gestegen tot 85% (+7%).

TABEL 5 | KORTE TERMIJN-EFFECTEN MDT M.B.T (OP TERMIJN) IETS DOEN VOOR EEN ANDER EN/OF DE SAMENLEVING

% een beetje + grotendeels + helemaal waar ³⁰	Start	Afronding
Ik vind het belangrijk iets te doen voor een ander	93%	94%
Ik vind het belangrijk om iets te doen voor mijn stad of buurt	78%	85%

H. Talentontwikkeling

Talentontwikkeling

Hoofddoelstelling 2 van MDT, talentontwikkeling, gaat over het creëren van de juiste omstandigheden voor jongeren om hun talenten te kunnen ontdekken en (verder) te ontwikkelen. Tijdens MDT bieden de MDT-organisaties ondersteuning aan jongeren bij dit proces door onder andere goede begeleiding te geven en trainingen aan te bieden.

In eerdere jaren kwam het aandeel jongeren dat hun MDT leerzaam vond uit op circa driekwart (73%). Het percentage valt dit jaar wat lager uit dan in voorgaande jaren, maar ook in 2022 ligt het totale aandeel met 68% ruim boven de streefwaarde van 60%. Deze daling van vijf procentpunten kan enerzijds komen door de toename van het aantal MDT-projecten en deelnemers en daarmee een grotere diversiteit aan zowel het type MDT-projecten als het type deelnemers. Een andere verklaring is de verandering van vraagstelling in de vernieuwde jongerenvragenlijst wat de vergelijkbaarheid van deze stelling beperkt.

TABEL 6 | MDT IS LEERZAAM

Streefwaarde: 60%

	eind 2022	eind 2021	eind 2020
MDT is leerzaam	68% ³¹	73%	74%

³⁰ Deze vragen zijn enkel in Q3 en Q4 van 2022 uitgevraagd

³¹ Vanwege verandering in vraagstelling is er sprake van een beperkte trendbreuk waardoor deze cijfers beperkt vergelijkbaar zijn.

De mate waarin jongeren terugkoppelen nieuwe vaardigheden te hebben ontwikkeld tijdens hun MDT is met een aandeel van 60% redelijk stabiel ten opzichte van voorgaande jaren (zie tabel 7).

TABEL 7 | JONGEREN ONTWIKKELEN NIEUWE VAARDIGHEDEN

	2022	2021	2020
Nieuwe vaardigheden ontwikkeld	60%	62%	61%

Daarnaast zijn de volgende resultaten van MDT zichtbaar die betrekking hebben op de doelstelling Talentontwikkeling:

	2022
Ik weet beter wat ik kan door MDT	52%
Ik weet beter wat ik leuk vindt door MDT	46%
Door MDT ga ik een opleiding volgen	9%
Door MDT heb ik een baan gevonden	5%

MDT helpt jongeren met de keuze voor werk en vergroot hun vertrouwen in hun toekomst

De effectvragen die jongeren bij aanvang en afronding van hun MDT-traject voorgelegd hebben gekregen met betrekking tot Talentontwikkeling staan in tabel 7. Daarbij zien we het relatief grootste effect van MDT op de stelling 'Ik weet wat voor werk ik later wil gaan doen'. Bij aanvang van hun MDT geeft 70% aan daar duidelijke ideeën over te hebben; na afronding is dat aandeel gestegen naar 79%. Een eveneens duidelijk effect van MDT komt naar voren als het gaat om het vertrouwen van jongeren in de toekomst: een grote meerderheid van 85% geeft bij aanvang van hun MDT-traject al aan daar vertrouwen in te hebben; na afronding is hun aandeel verder opgelopen naar 90%.

Een klein effect is te zien als het gaat om de stelling 'Ik weet goed hoe ik anderen kan helpen'. Alleen als het gaat om 'Ik heb het gevoel dat ik zelf kan bepalen wat er in mijn leven gebeurt' zien we geen opwaartse beweging, maar daar staat tegenover dat het positief is dat circa negen op de tien deelnemende jongeren deze stelling bij aanvang van hun MDT ook al onderschreven.

TABEL 8 | KORTE TERMIJN-EFFECTEN MDT M.B.T. TALENTONTWIKKELING

% grotendeels + helemaal waar + een beetje waar	Start	Afronding
Ik weet goed hoe ik anderen kan helpen	85%	89%
Ik heb vertrouwen in de toekomst	86%	91%
Ik heb het gevoel dat ik zelf kan bepalen wat er in mijn leven gebeurt	89%	91%
Ik weet wat voor werk ik later wil gaan doen	70%	79%

I. Ontmoeting**Ontmoeting**

Ontmoetingen binnen het MDT-traject van deelnemende jongeren moeten leiden tot het vergroten van de leefwereld en het netwerk van deelnemende jongeren. Dit betekent ontmoetingen buiten de eigen leefwereld van de jongeren, gekenmerkt door een grote verscheidenheid.

De uitkomsten op de vraag 'nieuwe mensen leren kennen' lijkt een dalende trend aan te geven. Het cijfer over 2022 is echter niet goed vergelijkbaar met de voorgaande jaren.

TABEL 9 | JONGEREN LEREN NIEUWE MENSEN KENNEN**Streefwaarde: 70%**

	2022	2021	2020
Nieuwe mensen leren kennen	71% ³²	75%	77%

³² Deze vraag is vanaf de vernieuwing van de jongerenvragenlijst in Q2 2022 niet meer uitgevraagd. Cijfer betreft het gemiddelde over Q1 en Q2 2022.

Tabel 10 geeft een genuanceerder beeld over de ontmoetingen met mensen buiten de eigen leefwereld. De percentages op de drie verschillende achtergronden (leeftijd, schoolniveau, afkomst) zijn gecombineerd tot een percentage van 93%. Dit percentage geeft aan dat er ontmoeting is geweest met tenminste 1 van de 3 achtergronden.

TABEL 10 | MENSEN LEREN KENNEN VAN EEN ANDERE LEEFTIJD, SCHOOLNIVEAU EN AFKOMST

Tijdens mijn MDT-project ging ik om met...	2022
Mensen met een andere leeftijd, ander schoolniveau of andere afkomst dan ikzelf	93%
— Mensen met een andere leeftijd dan ikzelf	82%
— Mensen met een ander schoolniveau dan ikzelf	75%
— Mensen met een andere afkomst dan ikzelf	71%
Bij MDT heb ik mensen ontmoet die mij kunnen helpen met mijn toekomst ³³	54%

Een ruime meerderheid van de jongeren ging tijdens zijn/haar MDT-traject om met mensen van een andere leeftijd, een ander schoolniveau en een andere afkomst. Ruim de helft heeft ook mensen ontmoet die hen kunnen helpen met hun toekomst.

Ruim acht op de tien jongeren (83%) in het derde en vierde kwartaal van 2022 geven bij aanvang van hun MDT-traject aan graag mensen te ontmoeten die anders zijn dan zij zelf. Na afronding van hun MDT is hun aandeel gestegen naar bijna negen op de tien jongeren (89%; +6%).

TABEL 11 | KORTE TERMIJN-EFFECT MDT M.B.T. ONTMOETING

% grotendeels + helemaal waar + een beetje waar	Start	Afronding
Ik ontmoet graag mensen die anders zijn dan ikzelf	83%	89%

³³ Deze vraagstelling was voorheen "Ik heb waardevolle contacten overgehouden aan MDT die mij later kunnen helpen". Onderzoekers monitoren deze indicator of de vraagstelling een beperkte vergelijkbaarheid betreft ofwel dat er sprake is van een neerwaartse trend op deze indicator.

J. Waardering voor MDT

Waardering en mate van aanbeveling van MDT

Jongeren zijn stabiel positief over hun MDT-traject en waarderen hun MDT-ervaring in 2022 overall met een ruime voldoende: een 7,7. Bovendien zou driekwart (74%) deelname aan MDT ook aanraden aan een vriend of vriendin. Jongeren die MDT zouden aanraden aan anderen (6 – 10 score op de vraag 'Hoe waarschijnlijk is het dat je de MDT zal aanraden aan een vriend of vriendin?') geven daarvoor onder meer de volgende redenen:

"Het is een investering in je persoonlijke ontwikkeling"

"Het was intensief, maar ik ben er wel beter uitgekomen"

"Je doet iets goeds voor anderen en haalt er voor jezelf ook iets uit"

"Je leert veel, ontmoet leuke mensen en je kan iets doen voor een ander"

"Meer zelfvertrouwen gekregen, leren naar jezelf te kijken, fijn om gesprekjes te voeren"

"Het is leuk, leerzaam, interessant, gezellig en het belangrijkste vond ik dat ik het gevoel had dat ik onderdeel was van een groep"

"I have already recommended MDT to many of my friends, as they will find better support for their integration into the local community"

"Het is een erg leuk traject om aan iets te werken dat je hart sneller doet kloppen, met mensen die er hetzelfde in staan. Het levert veel energie op"

"Ik krijg een voldaan gevoel als ik iemand met een paar uurtjes per week met mijn aanwezigheid kan verblijden. Ik zou zelf later ook zo'n maatje willen hebben"

"Omdat je in alle opzichten leert om uit je comfortzone te stappen: sociaal, mentaal en fysiek. Je leert jezelf beter begrijpen en je ziet waar je nog in kan groeien. Soms lijkt een drempel heel hoog, tot je er eenmaal overheen bent"

K. Ervaren druk tijdens MDT

Ervaren druk tijdens MDT

Ook de druk die jongeren ervaren als gevolg van het meedoen aan MDT wordt gemonitord. Op basis van het onderzoek naar toenemende druk in 2021 is de vraagstelling in de nieuwe jongerenvragenlijst in de tweede helft van 2022 significant aangepast. Jongeren gaven namelijk aan dat MDT voor druk kan zorgen, maar dat deze druk veelal niet als negatief wordt ervaren. Daarom is de vraagstelling aangepast naar 'Zorgde MDT voor teveel druk op jou?' en wordt het 'type druk' dat in de vorige vragenlijstversie werd gespecificeerd (prestatiedruk, sociale druk, tijdsdruk) in de nieuwe vereenvoudigde vragenlijst niet meer uitgevraagd.

In de eerste helft van 2022 gaf nog een op de drie jongeren (32%) aan dat MDT voor druk op hem/haar zorgde. Met de nieuwe vraagstelling is dit gezakt naar slechts een op de tien jongeren (11%). De in tabel 12 hieronder vermelde percentages per jaar zijn dus niet vergelijkbaar met de cijfers vanaf de tweede helft van 2022.

TABEL 12 | ERVAREN DRUK

	tweede helft 2022	eerste helft 2022	2021	2020
Ervaren druk	11%	32%	24%	18%

Een toevoeging in de nieuwe jongerenvragenlijst is dat jongeren die aangeven dat MDT voor teveel druk op hen verzorgde, worden gevraagd in hoeverre zij goed begeleid zijn vanwege de belangrijke rol van begeleiders in het helpen omgaan met druk wat naar voren kwam uit het onderzoek. Daarop geeft 45% van de jongeren die teveel druk ervaren aan dat zij daar goed in begeleid werden. Circa een kwart (23%) vindt dat zij niet goed zijn begeleid als zij teveel druk ervaarden; een derde (32%) antwoordt het niet te weten.

DEEL DRIE

Samenvattingen afgeronde onderzoeken

- A. MDT als citizen service
- B. Burgerschap
- C. Loopbaanoriëntatie en -begeleiding (LOB)
- D. Eenzaamheid (onder ouderen)
- E. Integratie
- F. Mentale gezondheid van jongeren
- G. Onderzoek Jongerenparticipatie

A. MDT als citizen service

MDT als citizen service

MDT is een relatief nieuw programma voor jongeren dat in 2018 is gestart met een aantal proeftuinen en sinds 2022 structureel is gemaakt. MDT is echter ook exemplarisch voor een wereldwijde trend van landen die citizen services voor jongeren organiseren. Met de term citizen service wordt bedoeld op: (stimuleren van) formeel en intensief vrijwilligerswerk dat wordt uitgevoerd via een gestructureerd programma dat niet-militair van aard is. Onder deze definitie valt ook MDT uit te leggen. Daarom is gekeken naar citizen services wereldwijd en vergelijkbare programma's met MDT die al bestaan zowel in binnen- als buitenland om te onderbouwen in hoeverre MDT een citizen service is en wat MDT kan leren van andere programma's. Het volledige rapport lees je [hier](#)³⁴. Hieronder volgt een samenvatting van de belangrijkste bevindingen.

Hoe vertaal je citizen service naar het Nederlands?

Een goede Nederlandse vertaling van het concept 'citizen service' bestaat eigenlijk niet. De letterlijke vertaling zou zijn 'burgerdiensten', echter betekent dat in het Nederlands de diensten die een overheid aanbiedt aan haar burgers. De term citizen service verwijst echter naar het tegenovergestelde: de diensten die burgers kunnen vervullen voor hun land. De term is afgeleid van 'military service', wat gelijkstaat aan een militaire dienstplicht. Een citizen service kan dus gezien worden als een maatschappelijke dienstplicht. Echter is een citizen service niet per definitie een plicht en kan deze ook vrijwillig zijn. Aangezien MDT letterlijk staat voor maatschappelijke dienstdienst, wordt in het vervolg van dit document voor de vergelijking van MDT met andere maatschappelijke dienstdiensten de engelse term citizen services gehanteerd.

Overall ter wereld worden citizen services georganiseerd. Zo vond een studie meer dan 200 programma's in bijna 60 landen. In Europa zijn er in elk geval twaalf landen die een citizen service hebben. Deze programma's ontstaan vanuit verschillende redenen. Zo is het in sommige landen ontstaan als een alternatief voor de militaire dienstplicht, vaak specifiek voor mensen die vanuit geloofsovertuigingen niet in het leger willen. Andere landen starten een citizen service als instrument om de collectieve inzet van burgers te mobiliseren voor maatschappelijke uitdagingen zoals een gebrek aan

³⁴ Het rapport bevat het overzicht van bronnen t.a.v. uitspraken in deze samenvatting.

verbinding of een toenemende polarisatie. Deze laatste reden is voor veel van de Europese landen de aanleiding geweest voor het opzetten van een citizen service. Zo zijn de programma's van zowel Frankrijk en België gestart vanwege zorgen over de maatschappelijke betrokkenheid van jongeren en de groeiende polarisatie. MDT is ook ontstaan vanuit deze tweede beweegreden, waarbij vanuit de politieke partijen CDA en de CU in 2018 het doel was om jongeren mogelijkheden te bieden om maatschappelijk betrokken te raken met de gedachte dat dit uiteindelijk leidt tot een sterke samenleving³⁵.

Onderzoek naar citizen services toont dat dit waardevolle programma's zijn vanwege de mogelijkheid om meerdere functies en beleidsdoelen te beslaan. Dit komt tot uiting in drie verschillende functies waarmee de citizen service waarde toevoegt aan de samenleving: kansen bieden aan jongeren, burgerschapsvorming en als instrument om maatschappelijke problemen aan te pakken. Deze drie functies staan uitgelegd in Tabel 13. Deze drie functies over wat de voornaamste waarde is van een citizen service overlappen met elkaar. Ook is de ene functie niet 'beter' dan de anderen. Deze drie functies zien we ook terug bij MDT en bij MDT-projecten.

TABEL 13 | OVERZICHT VAN BELEIDSFUNCTIES VAN CITIZEN SERVICES

Kansen bieden aan jongeren	Burgerschapsvorming	Als instrument om maatschappelijke problemen aan te pakken
Door een citizen service ontwikkelt de jongere zich en ontdekt wat hij/zij leuk vindt. Het effect op de jongere zelf en zijn/haar kansen in de samenleving staat centraal.	Dankzij een citizen service ontwikkelen jongeren zich tot goede burgers. Dit heeft positieve effecten voor de samenleving als geheel.	Een citizen service is een instrument dat 'past' op verschillende maatschappelijke problemen.

Naast het beslaan van meerdere functies, combineren citizen services ook meerdere doelstellingen. Vergelijkingen tussen verschillende programma's in verschillende landen toont aan dat drie doelen veel voorkomen:

1. Motiveren tot vrijwilligerswerk na afloop van het citizen service programma
2. Kansen bieden om vaardigheden te leren
3. Sociale vaardigheden vergroten

Deze drie doelen zijn alle drie zichtbaar in de pijlers van MDT: iets doen voor een ander of de samenleving, talentontwikkeling en ontmoetingen.

Waar de term citizen services veelvuldig wordt gebruikt, wordt de uitvoering ervan in alle landen anders geïnterpreteerd. Elk land past maatwerk toe om te komen tot een citizen service passend bij hun doel(en), burgers en context. Twee voorbeelden van deze verschillen zijn omvang en verplichting tot deelname:

³⁵ Rijksoverheid. (2017). Coalitieakkoord: Vertrouwen in de toekomst. [Hier](#) te lezen. En Rijksoverheid. (2020). Kamerbrief over voortgang maatschappelijke diensttijd. [Hier](#) te lezen.

Omvang: In Frankrijk is de omvang van het traject vrij groot met 24 uur per week voor minimaal 6 maanden, terwijl in Engeland een citizen service drie achtereenvolgende weken duurt, zonder de weekenden. Bij MDT is na een periode van proeftuinen gekozen voor minimaal 80 uur in 6 maanden. Ook is geëxperimenteerd met een intensieve variant die wordt geëvalueerd in het eerste kwartaal van 2023. Er is geen duidelijkheid over het optimale aantal uren voor een citizen service aangezien dat afhangt van de ambitie van het programma.

Verplichting: In sommige landen is de citizen service een dienstplicht voor alle jongeren. Ander landen zetten citizen services vrijwillig in. Onderzoekers zitten niet op een lijn over het verplichten van citizen services. Sommigen vinden geen verschil in de beoordeling en effecten van verplichte en niet-verplichte varianten van citizen services, terwijl anderen aangeven dat een verplichte variant de intrinsieke motivatie van jongeren om vrijwilligerswerk te doen in de toekomst ondermijnt. Bij MDT is bewust de keuze gemaakt dat MDT niet verplicht is. Wel is er geëxperimenteerd met verschillende vormen van verplichting en staat het momenteel op de agenda voor de verdere inbedding van MDT in het onderwijs.

Naast deze verschillen in omvang en verplichting, verschillen citizen services ook in type activiteiten, duur en intensiteit van het programma, en de specifieke doelgroepen is het maken van directe vergelijkingen³⁶ tussen MDT en andere programma's complex. De vergelijking heeft één element getoond waarop MDT uniek blijkt: de mate van co-creatie en participatie. De effectiviteit van een citizen services wordt groter wanneer deelnemers zelf een duidelijke stem hebben in het programma en zelf verantwoordelijkheid moeten nemen. MDT is vanaf het begin in co-creatie ontworpen, uitgevoerd en geëvalueerd. In 2022-2023 loopt daarnaast onderzoek hoe jongerenparticipatie binnen MDT verder kan worden vergroot (zie Deel 3G).

Onderzoek naar de effecten van citizen services richt zich vooral op het effect op de deelnemer en minder op het effect op de maatschappij. Hieruit komt regelmatig naar voren dat citizen services een belangrijke manier zijn om jongeren in staat te stellen om vaardigheden te verwerven. Het gaat dan vooral om het verwerven van sociale vaardigheden, het ontwikkelen van burgerschap, het opbouwen van zelfvertrouwen en richting vinden voor de toekomst.

Jongeren vinden het belangrijk om zich in te zetten voor de samenleving. +2% tussen start en afronding van MDT.

84% van de jongeren die hebben deelgenomen aan MDT geeft aan nu beter om te kunnen gaan met anderen van andere afkomst, leeftijd en opleidingsniveau.

³⁶ Het volledige rapport bevat een specifieke vergelijking met de Engelse National Citizen Service (NCS), de Maatschappelijke Stage (MaS) en het Europese programma Erasmus+.

MDT en bouwen aan burgerschap

Onderwijsinstellingen hebben een wettelijke opdracht om aandacht te besteden aan burgerschap en daarmee aan de ontwikkeling van sociale en maatschappelijke vaardigheden. Vanuit de wens geuit in het Coalitieakkoord om MDT te intensiveren in het onderwijs, is burgerschapsonderwijs één van de kansrijke routes. Tijdens MDT brengen jongeren vaardigheden in de praktijk die passen bij actief burgerschap en sociale integratie. Jongeren zetten zich bijvoorbeeld in om andere mensen te helpen of om de leefbaarheid van de eigen omgeving te verbeteren. Daarom is in 2022 onderzocht wat er al bekend is over burgerschap, hoe burgerschap bevordert kan worden en welke rol MDT hierin zou kunnen spelen. De eerste aanzet van deze onderbouwing van de bijdrage van MDT aan burgerschap lees je [hier](#)³⁷. Hieronder volgt een samenvatting van de belangrijkste bevindingen.

Burgerschap kent al een lange historie. Vanwege toenemende polarisatie en afnemende maatschappelijke betrokkenheid in de samenleving lijkt er hernieuwde aandacht gekomen voor burgerschap in Nederland. Burgerschap wordt ook wel gezien als datgene wat nodig is voor sociale cohesie in een land. Het concept wordt steeds belangrijker als mogelijke oplossing voor afbrokkelende sociale cohesie. Er zijn veel verschillende definities en opvattingen zijn over wat burgerschap is. De rode draad op basis van de verschillende definities is:

- Mensen zijn in staat (gesteld) om onderdeel te zijn van een gemeenschap/ samenleving.
- Mensen participeren in de democratie/ samenleving middels een actieve bijdrage.
- Mensen zijn in staat om om te gaan met verschillende mensen (afkomst, opleidingsniveau, achtergrond, leeftijd, etc.)

Burgerschap bestaat uit drie onderdelen: waarden, vaardigheden en gedrag. Waarden refereren aan de mate waarin mensen het belangrijk vinden om zich in te zetten voor anderen/ de samenleving. Vaardigheden gaat over de competenties die mensen hebben om te kunnen deelnemen, hieronder vallen ook de competenties die nodig zijn om om te gaan met mensen van verschillende afkomst, leeftijd, etc. En gedrag verwijst de betrokkenheid die mensen laten zien door vrijwillige inzet voor waarden, voor andere mensen of voor de samenleving als geheel. Deze dynamiek is weergegeven in Figuur 9. Om deze drie elementen samen te laten komen is kennis nodig. Mensen moeten weten waarom bepaalde waarden van belang zijn en hoe ze vaardigheden effectief kunnen omzetten in gedrag. Mogelijke indicatoren van dit gedrag zijn bijvoorbeeld deelname aan maatschappelijke organisaties of het verrichten van vrijwilligerswerk.

De link met MDT is vanuit deze rode draad evident: via MDT leren jongeren vaardigheden die hen in staat stellen om zich in te zetten, daarnaast zetten ze zich actief in voor een ander of de samenleving, en ontmoeten jongeren diverse mensen.

³⁷ Het rapport bevat het overzicht van bronnen t.a.v. uitspraken in deze samenvatting.

FIGUUR 9 | ONDERDELEN VAN BURGERSCHAP GEBASEERD OP BEKKERS ET AL, 2011

Onderzoek naar het bevorderen van burgerschap in de laatste jaren wijst steeds meer in de richting van ‘ervaringen’. Het opdoen van ervaringen met burgerschap/ ‘het beleven van burgerschapsgedrag’ lijkt effectief. Er is echter geen eenduidigheid over de manier hoe deze ervaringen te stimuleren. Volgens sommige onderzoekers is een discussie in de klas voldoende, anderen benadrukken het belang van ‘echte’ ervaringen in de maatschappij (bijvoorbeeld door het doen van vrijwilligerswerk en/ of MDT). Daarnaast worden er veel verschillende indicatoren gebruikt om (onderdelen van) burgerschap te meten. Deze verschillen en het gebruik in uiteenlopende contexten zorgt voor lastige vergelijkingen over metingen heen. Daardoor zijn er geen eenduidige bewijzen over hoe burgerschap bevorderd kan worden.

Welke gevolgen burgerschap heeft, is voor een groot deel afhankelijk van hoe jongeren invulling geven aan ‘burgerschapsgedrag’. Er is weinig eenduidigheid over de exacte gevolgen (‘outcomes’) van toegenomen burgerschap. De resultaten lopen uiteen: van meer bereidheid om te gaan stemmen tot een grotere kans om vrijwilligerswerk te gaan doen. Zo is in een onderzoek in de Verenigde Staten beperkt aangetoond dat als een jongere zich vroegtijdig inzet voor de samenleving, dit een positief effect heeft op participatie op latere leeftijd. Zo vertoonden jongeren na het doen van vrijwilligerswerk (‘citizen service’) meer burgerschapsgedrag. In veel gevallen wordt burgerschap onderzocht als einddoel en wordt er niet gekeken naar de effecten van toegenomen burgerschap van jongeren op de maatschappij als geheel. In veel onderzoeken wordt vooral gekeken naar veranderingen bij de jongere zelf. Bijvoorbeeld dat zij meer empathisch zijn, het is vervolgens niet bekend of dit er ook toe leidt dat de sociale cohesie in de samenleving toeneemt.

Voor de ontwikkeling van burgerschap in de samenleving wordt in Nederland vooral naar scholen gekeken. Sinds 2006 is burgerschapsonderwijs verankert in de wet. In 2021 is een nieuwe burgerschapswet ingegaan voor het PO en VO. Dit geeft meer kaders aan scholen waaraan burgerschapsonderwijs moet voldoen. Kwaliteit van burgerschapsonderwijs is behoorlijk uiteenlopend. Over het algemeen is de conclusie dat burgerschapsonderwijs in Nederland niet aan de verwachtingen voldoet. Zo scoort Nederland in vergelijking met omliggende landen veel lager op o.a. kennisniveau rondom burgerschap, steun voor gelijke rechten van verschillende groepen in de samenleving en het aanbod van burgerschapsactiviteiten op en buiten school. Een mogelijke verklaring die hiervoor wordt gegeven is dat burgerschapsonderwijs in Nederland voornamelijk is gebaseerd op lesboeken en verwerkingsopdrachten. Daardoor is er minder ruimte voor discussie tussen leerlingen of meer praktische leermiddelen. De grootste verbeterpunten voor het onderwijs zijn het creëren van een duidelijke visie rondom burgerschap en het toerusten van docenten met de kennis en vaardigheden om burgerschap vorm te geven. In een aantal evaluatierapporten over burgerschapsonderwijs in Nederland komt het advies naar voren om burgerschapsonderwijs meer te verbinden met de praktijk. Uit onderzoek lijkt naar voren te komen dat actief bezig zijn met burgerschap effectiever is dan leren over burgerschap in de klas.

MDT heeft een natuurlijke connectie met burgerschap en de werkzame elementen: jongeren kunnen burgerschapservaringen op doen doordat zij via MDT in aanraking komen met de praktijk, er meer aandacht is voor het individu en zijn of haar leerwensen (i.v.m. de 'groep' die veelal centraal staat in burgerschapsonderwijs), en reflectie en feedback is standaard ingebouwd in MDT-projecten. Daarnaast biedt MDT een kans voor de onderwijsinstellingen zelf: op het moment organiseert iedere school zelf burgerschapsonderwijs. Door MDT hoeft in potentie niet iedere school opnieuw het wiel uit te vinden. Om de koppeling tussen MDT en het VO en het MBO verder uit te leggen zijn twee documenten opgesteld waarin deze koppeling nader wordt uitgelegd: Wet Burgerschap en MDT & MBO.

31% van de jongeren geeft aan dat zij ook zonder MDT vrijwilligerswerk zouden doen. Dit aandeel laat een dalende trend zien.

28% van de jongeren blijft op een of andere manier betrokken bij het MDT-project.

89% van de jongeren vindt het belangrijk om zich in te zetten voor de samenleving.

MDT als loopbaanoriëntatie- en begeleiding

Goede studie- en loopbaanbegeleiding helpt jongeren zich voor te bereiden op hun (toekomstige) loopbaan, waarbij het essentieel is dat ze inzicht krijgen in hun eigen talenten en interesses. Vanuit de wens geuit in het Coalitieakkoord om MDT te intensiveren in het onderwijs, is loopbaanoriëntatie en -begeleiding (LOB) één van de kansrijke routes. De gedachte is dat jongeren via MDT een realistisch beeld krijgen van passende beroeps- en studiemogelijkheden en oefenen met diverse loopbaancompetenties. Daarom is in 2022 onderzocht wat er al bekend is over LOB, hoe LOB bevorderd kan worden en welke rol MDT hierin zou kunnen spelen. De eerste aanzet van deze onderbouwing van de bijdrage van MDT aan loopbaanoriëntatie en -begeleiding lees je [hier](#)³⁸. Hieronder volgt een samenvatting van de belangrijkste bevindingen.

LOB bestaat al geruime tijd in Nederland. Van oudsher was LOB vooral gericht op werklozen en uitkeringsgerechtigden. Vanaf de jaren '80 is LOB ook binnen het onderwijs belegd en vanaf de jaren 2000 worden scholen verplicht om aandacht te besteden aan LOB. De nadruk ligt op de ontwikkeling van loopbaanvaardigheden waarbij leerlingen vooral wordt geleerd om 'zelf te kiezen'. En om zelf een goede keuze te kunnen maken is het van belang dat jongeren inzicht hebben in hun talenten, mogelijkheden en drijfveren. Dat is nu de belangrijkste focus van LOB³⁹.

LOB onderwijs is ingericht op basis van de volgende vijf elementen. Bij elk van deze vijf elementen is potentie voor MDT om bij te dragen:

- **Kwaliteitenreflectie: Jongeren ontdekken wat hun kwaliteiten zijn**
 - Via de pijler talentontwikkeling dragen MDT-projecten eraan bij dat jongeren beter weten wat zij kunnen.
- **Motievenreflectie: Jongeren ontdekken wie zij zijn en wat hen drijft**
 - Via de pijler talentontwikkeling dragen MDT-projecten eraan bij dat jongeren beter weten wat zij willen.
- **Werkexploratie: Jongeren ontdekken welk soort werk bij hen past**
 - In MDT-projecten zit altijd een praktijkcomponent waarin jongeren aan de slag gaan. In sommige gevallen komen ze op deze manier in contact met verschillende organisaties waardoor jongeren kunnen ontdekken welk werk goed bij hen past.
- **Loopbaansturing: Jongeren leren doelen stellen en plannen hoe die doelen te bereiken.**
 - In sommige MDT-projecten is arbeidstoeleiding van jongeren een doelstelling. Binnen die MDT-projecten zijn doelen stellen en deze planmatig bereiken ook een belangrijk onderdeel.
- **Netwerken: Jongeren leren een netwerk op te bouwen die hen kan helpen met het bereiken van de gestelde doelen.**
 - Ontmoetingen met mensen van andere leeftijdscategorie, andere afkomst en ander schoolniveau is een pijler die binnen elk MDT-project terugkomt.

³⁸ Het rapport bevat het overzicht van bronnen t.a.v. uitspraken in deze samenvatting.

³⁹ Zie: <https://www.expertisepuntlob.nl/>

De gedachte is dat goed LOB onderwijs sociale effecten heeft op de jongeren zoals verbeterd welzijn en toegenomen zelfvertrouwen, onderwijs effecten zoals verminderd uitval op een vervolgopleiding, en economische effecten zoals een grotere kans op werk. Onderzoek wijst uit dat op scholen waar LOB onderwijs succesvol wordt ingevuld er inderdaad sociale effecten zijn op jongeren. Een enkel onderzoek vindt ook bewijs voor onderwijs effecten door toedoen van LOB onderwijs. Tegelijkertijd is de algemene conclusie dat LOB op scholen in Nederland vaak nog niet de gewenste effecten heeft. Redenen hiervoor zijn dat jongeren de lessen onpersoonlijk vinden, onvoldoende aansluiting zien bij hun toekomstdromen, en reflectie met de docent minimaal is.

Er is geen nationale of internationaal standaardisatie van LOB interventies en er zijn geen gestandaardiseerde LOB interventies die bewezen effectief zijn. Scholen zetten tal van interventies in binnen het LOB traject dat leerlingen op school krijgen aangeboden. Het LOB aanbod komt echter niet altijd overeen met de behoeften van studenten. Zo besteden scholen bijvoorbeeld veel tijd aan motievenreflectie terwijl studenten meer aandacht willen voor werkexploratie, loopbaansturing en netwerken. Jongeren hebben daarnaast behoefte aan persoonlijke gesprekken met bijvoorbeeld een mentor of andere professional, waarderen het opdoen van praktijkervaring, en willen graag dat LOB activiteiten meer met elkaar samenhangen.

MDT heeft veel aansluiting bij de doelen van LOB. Een belangrijk werkzaam element binnen LOB is verbinding met de praktijk. Deze verbinding met de praktijk is geborgd binnen MDT-projecten. Jongeren doen binnen hun MDT altijd iets voor anderen of voor de samenleving. Op deze manier komen zij in verbinding met de praktijk. Ook is reflectie een belangrijk onderdeel van MDT, waarbij 98% van de jongeren aangeeft begeleiding te hebben ontvangen.

Daarnaast monitort MDT enkele effecten op de jongeren die ook voor LOB relevant zijn. Zo worden in de jongerenvragenlijst al een aantal onderdelen bevraagd die te koppelen zijn aan motievenreflectie, kwaliteitenreflectie of werkexploratie:

Ik weet wat voor werk ik later wil gaan doen; +4% (Werkexploratie).

Ik weet nu beter wat ik leuk vind door MDT; 46% van de jongeren geeft dit aan (Motievenreflectie).

Ik weet nu beter wat ik kan door MDT; 52% van de jongeren geeft dit aan (Kwaliteitenreflectie).

Ik heb vertrouwen in de toekomst (+5%).

Ook op de onderwijs- en maatschappelijke effecten die LOB nastreeft monitort MDT al voor een deel. Onderdeel van de maatschappelijke effecten is bijvoorbeeld minder schooluitval door een meer passende vervolgopleiding/baan te kiezen. In de jongerenvragenlijst geeft 21% van de jongeren aan dat MDT directe gevolgen heeft voor hun toekomst:

5% van deze jongeren vindt een baan door MDT.

9% van deze jongeren gaat dankzij MDT een opleiding volgen.

13% van deze jongeren gaat door MDT vrijwilligerswerk doen.

Kortom, MDT kan bijdragen aan de loopbaanoriëntatie en -begeleiding van leerlingen. Een aantal van de werkzame elementen van LOB komen nu al terug binnen MDT, of zijn in MDT te integreren. Aan de andere kant vindt het grootste deel van onderzoek naar LOB interventies plaats binnen de school. Dat maakt dat de bijdrage van MDT aan LOB met voorzichtigheid bevestigd kan worden.

D. Eenzaamheid (onder ouderen)

MDT om eenzaamheid te verminderen

Het terugdringen van de toenemende eenzaamheid in Nederland is een belangrijke maatschappelijke opgave. Sinds 2018 hebben bijna veertig partijen het Actieprogramma 'Eén tegen Eenzaamheid' onderschreven als onderdeel van het Pact voor de Ouderenzorg⁴⁰. Ook binnen MDT speelt het thema al geruime tijd. Projecten zoals **MDT Jong + oud = goud**⁴¹ hebben hun hele programma gericht op de verbinding tussen jong en oud, waarbij het verminderen van eenzaamheid een belangrijke bijdrage is die het project hoopt te leveren. Of **TINO MDT**⁴² waarbij jongeren in gesprek gaan met ouderen om informatie op te halen over hun stad of een historische gebeurtenis. Ook zijn er veel projecten waarbij eenzaamheid één van de maatschappelijke thema's is waaruit jongeren kunnen kiezen om zich voor in te zetten, zoals bij **MDT Futureproof Next**⁴³ waarbij jongeren door middel van ondernemerschap impact maken en daardoor een bijdrage leveren aan het bestrijden van eenzaamheid of **MDT Young Impact**⁴⁴ waarbij jongeren een challenge bedenken en uitvoeren.

In het Coalitieakkoord 'Omzien naar elkaar, vooruitzien naar de toekomst' wordt MDT benoemd binnen de paragraaf waardig ouder worden. De gedachte is dat MDT een rol kan spelen in het stimuleren van ontmoetingen tussen ouderen en jongeren. Door deze ontmoetingen kan de eenzaamheid onder ouderen verminderen. Ontmoetingen is één van de drie pijlers van

⁴⁰ Zie: <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/eenzaamheid/aanpak-eezaamheid>

⁴¹ Zie: <https://www.doemeemetmdt.nl/projecten/jong-oud-goud>

⁴² Zie: <https://www.doemeemetmdt.nl/projecten/tino-mdt-voorheen-old-school-arnhem>

⁴³ Zie: <https://www.doemeemetmdt.nl/projecten/futureproof-next>

⁴⁴ Zie: <https://www.doemeemetmdt.nl/projecten/young-impact>

MDT. Met deze extra nadruk van het Coalitieakkoord op ‘ontmoetingen die eenzaamheid onder ouderen verminderen’ is het van belang om uiteen te zetten (en waar mogelijk te onderbouwen) of, en zo ja hoe, MDT kan bijdragen aan het verminderen van eenzaamheid onder ouderen. De eerste aanzet van deze onderbouwing van de bijdrage van MDT aan eenzaamheid onder ouderen lees je [hier](#)⁵⁶. Hieronder volgt een samenvatting van de belangrijkste bevindingen.

Voor eenzaamheid geldt een algemeen geaccepteerde definitie:

Eenzaamheid is het gat tussen de gewenste en gepercipieerde sociale relaties van een individu.⁵³

Wat deze definitie benadrukt is dat eenzaamheid gaat om een gevoel. Dat gevoel is niet gebonden aan objectieve factoren. Zo kent iedereen het verschil tussen eenzaam zijn en alleen zijn. Je kunt eenzaamheid ervaren zonder alleen te zijn, en andersom kun je alleen zijn zonder je eenzaam te voelen. Onderzoekers onderscheiden twee verschillende soorten eenzaamheid die beiden voorkomen bij ouderen:

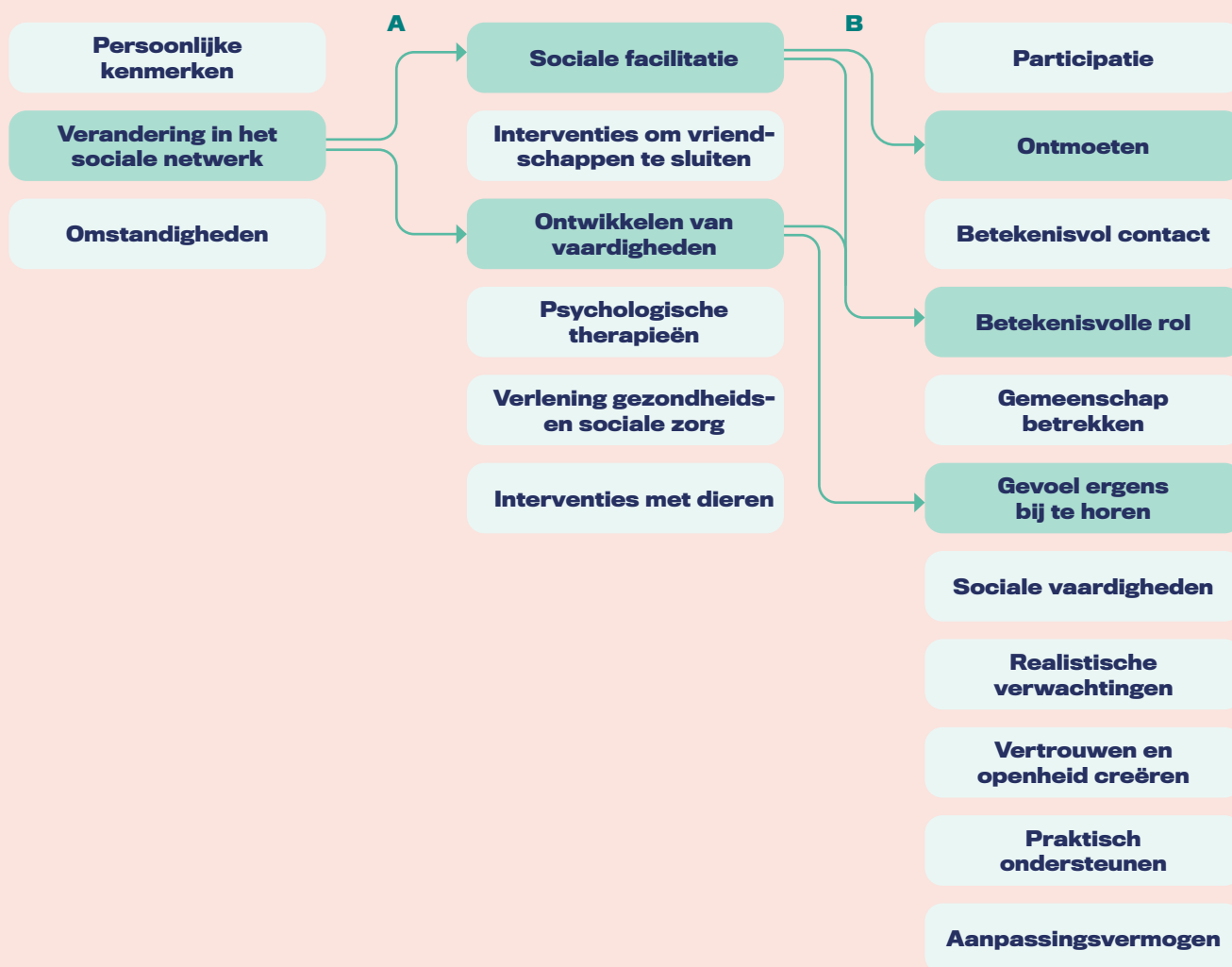
- 1. Sociale eenzaamheid: Gemis van sociale contacten met een brede groep mensen.**
- 2. Emotionele eenzaamheid: Gebrek aan kwaliteit van sociale contacten. Bijvoorbeeld een intieme, hechte relatie. Het gebrek aan dit soort relaties kan ook leiden tot een gevoel van betekenisloosheid.**

De oorzaken van eenzaamheid zijn lastiger te duiden. Zo spelen persoonlijke kenmerken een rol zoals gebrekkige mobiliteit of verlegenheid. Ook treedt eenzaamheid vaak op na veranderingen in het sociale netwerk zoals na een echtscheiding, verhuizing of overlijden van dierbaren. Ook andere omstandigheden zoals de geldproblemen kunnen bijdragen aan een toenemend gevoel van eenzaamheid. In vergelijking met jongeren of andere doelgroepen ligt de oorzaak van eenzaamheid bij ouderen vaak bij veranderingen in sociale relaties (bv. overlijden van partner) en de achteruitgang van de eigen gezondheid (met verminderde mobiliteit als gevolg).

Er is veel onderzoek naar eenzaamheid gedaan. De wetenschappelijke literatuur bevat zes categorieën van interventies waarvan bekend is dat zij succesvol ingezet kunnen worden om eenzaamheid te verminderen, van het faciliteren van sociale interacties en het sluiten van vriendschappen, tot psychologische therapieën en interventies met dieren. Daarnaast werken deze interventies niet zomaar, maar dienen deze te zijn afgestemd op de oorzaak van de eenzaamheid en aanwezigheid van zogeheten werkzame elementen. Zo is de kans dat een interventie daadwerkelijk eenzaamheid vermindert groter als de ouderen zelf worden betrokken bij de ontwikkeling en uitvoering van de activiteiten en zijn interventies effectiever wanneer ouderen zelf activiteiten moeten doen en niet enkel passief ondersteuning ontvangen. Figuur 10 bevat een overzicht van deze samenhang van oorzaken, interventies en werkzame elementen.

⁵⁶ Het rapport bevat het overzicht van bronnen t.a.v. uitspraken in deze samenvatting.

FIGUUR 10 | VOORBEELD SAMENHANG OORZAKEN, INTERVENTIES EN WERKZAME ELEMENTEN OM EENZAAMHEID TE BESTRIJDEN

Binnen MDT zijn er al verschillende projecten die zich inzetten om de eenzaamheid onder ouderen te verzachten. Twee verschillende interventies/aanpakken komen geregeld (op basis van de subsidieaanvragen) terug: Maatjesprojecten en projecten waarbij jongeren activiteiten organiseren voor en met ouderen in de wijk/ dorp/ (zorg)instelling. Of deze projecten daadwerkelijk eenzaamheid effectief verminderen is lastig vast te stellen. Het centraal onderzoeksteam van MDT heeft geen toegang tot de ouderen die ondersteund worden door MDT-jongeren. Centraal is het onderzoeksteam dus niet in staat om te meten of de ouderen die geholpen worden door de MDT-jongere(n) ook daadwerkelijk minder eenzaam zijn. Het is echter wel mogelijk om te kijken in hoeverre MDT-projecten die zich richten op het verminderen van eenzaamheid onder ouderen, de werkzame elementen toepassen. Hiermee kan het effect centraal aannemelijk worden gemaakt en is het onderbouwd dat de interventies effectief zijn in het verminderen van eenzaamheid. Eventueel kan dit worden aangevuld met impactverhalen van de deelnemende jongeren en ouderen. Tabel 14 biedt een eerste aanzet hiervoor.

TABEL 14 | OVERZICHT VAN CATEGORIEËN VAN INTERVENTIES MET EEN GOEDE AANSLUITING BIJ MDT EN WELKE ELEMENTEN ZORGEN VOOR EFFECTIEVE VERMINDERING VAN EENZAAMHEID.

Wat werkt om via MDT eenzaamheid te verminderen?

Categorie interventie	Voorbeeld bij MDT	Werkzame elementen in ontwerp
Sociale facilitatie	Jongeren organiseren groepsbijeenkomsten voor ouderen met gedeelde interesses	• Gevoel ergens bij te horen • Betekenisvol contact • Participatie (productieve betrokkenheid) • Ontmoeten
Interventies om vriendschappen te sluiten	Maatjesproject waarbij een deelnemer op afgesproken momenten over de vloer komt bij een eenzame oudere	• Gevoel ergens bij te horen • Sociale vaardigheden • Ontmoeten • Betekenisvol contact
Vrijtijdsbesteding/ ontwikkelen van vaardigheden	Ouderen leren door een training hoe ze kunnen videobellen met familie	• Participatie (productieve betrokkenheid) • Ontmoeten

16% van de MDT-projecten richt zich op eenzaamheid onder ouderen en/of verbinding tussen jong en oud (36% op eenzaamheid in het algemeen)

In 2021 voelde 43% van de Nederlanders zich eenzaam, 11% van de Nederlanders voelde zich sterk eenzaam⁴⁵.

MDT Jong + oud = goud

<https://www.doemeemetmdt.nl/projecten/jong-oud-goud>

Help ook een senior bij jou in de buurt

Leeftijd: 17-27

Uren: 4 tot 16 uur p/w

Een puzzeltje leggen, samen een rondje door het park, of gewoon even een bakkie. Zo makkelijk is het om eenzaamheid te bestrijden. Word nu ook maatje van een senior bij jou in de buurt. Bij Jong+Oud=Goud kies je zelf een senior uit die qua interesses en achtergrond goed bij jou past. Vervolgens ondernemen jullie een half jaar lang leuke activiteiten en bied je praktische hulp. Bijvoorbeeld bij de computer, boodschappen doen of reizen met het openbaar vervoer. Ook is er veel aandacht voor de ontwikkeling van jouw idealen en talenten. Je volgt namelijk een interessant trainingsprogramma bij professionele coaches. Win-win dus voor jou en de senior!

⁴⁵ Bron: CBS, 2021

Jong + Oud = Goud is bezig om de eigen impact in kaart te brengen. Uit hun eigen verslagen blijkt dat veel van de belangrijke werkzame elementen terugkomen in hun aanpak. Zo benadrukt het project het belang van een betekenisvolle rol voor zowel het maatje als de eenzame oudere, beide moeten wat aan elkaar hebben. Het feit dat deze werkzame elementen terugkomen in de aanpak maakt het aannemelijk dat dit Jong + Oud = Goud bijdraagt aan het verzachten van eenzaamheid.

E. Integratie

Integratie bevorderen met MDT

Meerdere MDT-projecten richten zich op nieuwkomers en hun integratie in Nederland. Voor sommige projecten is het een directe doelstelling, zoals **MDT Diversity Skills**⁴⁶ waarin jonge statushouders zich inzetten om anderen te helpen of **MDT Buddy to Buddy Young**⁴⁷, een maatjesproject waarin jongeren die al langere tijd in Nederland wonen maatje worden van een nieuwkomer. In deze projecten wordt integratie bevorderd door middel van de drie pijlers van MDT: jongeren ontwikkelen hun talenten door samen activiteiten te organiseren voor en met een andere groep, jongeren ontmoeten mensen met een andere (culturele) achtergrond dan zichzelf en jongeren zetten zich in voor elkaar. Andere MDT-projecten bevorderen integratie op een indirecte manier, zoals **MDT Grensverleggers**⁴⁸ waarin groepen 'andersdenkenden' samen worden gebracht en activiteiten organiseren om zo vooroordelen en conflict te verminderen. En dan zijn er de projecten uit de speciale MDT-light ronde 'MDT in actie voor Oekraïne' zoals **MDT Cultural Encounters**⁴⁹ en **MDT De Kracht van Oekraïense jongeren**⁵⁰ waarbij Nederlandse jongeren en Oekraïense jongeren met elkaar worden verbonden.

In het Coalitieakkoord 'Omzien naar elkaar, vooruitkijken naar de toekomst' is de positie van MDT als waardevol programma om integratie te bevorderen specifiek benoemd:

"Maatschappelijke initiatieven om inburgering te bevorderen worden ondersteund. Via vrijwilligersnetwerken en jongeren die hun maatschappelijke diensttijd vervullen, koppelen we nieuwkomers aan een 'maatje' om hen kennis te laten maken met de Nederlandse samenleving" (Coalitieakkoord 2021, p. 30).

In deze tekst uit het Coalitieakkoord wordt verondersteld dat MDT een bijdrage kan leveren aan de inburgering en integratie van nieuwkomers, onder andere via een maatjestraject. Waar de voorbeelden er al zijn, is in 2022 getracht de bijdrage van MDT aan integratie en inburgering te definiëren, inzichtelijk te maken hoe MDT reeds bijdraagt en te leren hoe vanuit de opzet van werken aan maatschappelijke opgaven (zie Deel 1.2F) deze bijdrage vergroot kan worden. De eerste aanzet van deze onderbouwing van de bijdrage van MDT aan inburgering en integratie wordt in de loop van 2023 verwacht. Hieronder volgt een samenvatting van de belangrijkste bevindingen tot nu toe.

⁴⁶ Zie: <https://www.doemeemetmdt.nl/projecten/diversity-skills-1>

⁴⁷ Zie: <https://www.doemeemetmdt.nl/projecten/buddy-to-buddy-young>

⁴⁸ Zie: <https://www.doemeemetmdt.nl/projecten/grensverleggers>

⁴⁹ Zie: <https://www.doemeemetmdt.nl/projecten/cultural-encounters>

⁵⁰ Zie: <https://www.doemeemetmdt.nl/projecten/de-kracht-van-oekraïense-jongeren>

Waar de termen inburgering en integratie veelvuldig samen worden gebruikt, is het voor de bijdrage van MDT van belang om deze begrippen te duiden. Zo wordt met inburgering doorgaans het formele proces bedoeld van het leren van onder andere de taal en bekend worden met de Nederlandse arbeidsmarkt. Deze criteria zijn wettelijk vastgelegd. Het resultaat is dat iemand uiteindelijk slaagt voor zijn of haar inburgeringsexamen⁵¹. Integratie daarentegen is een breder concept, waarin nieuwkomers onderdeel worden van en geaccepteerd worden binnen de samenleving. Uiteraard vormt inburgering een eerste formele opstap naar integratie. Deze definitie toont dat de bijdrage van MDT beter aansluit op integratie en in mindere mate op de formele inburgering.

Er is geen algemeen geaccepteerde definitie van integratie. Het concept is erg controversieel en wordt vaak verschillend geïnterpreteerd. In sommige definities gaat het over je thuis voelen, in anderen meer om bepaalde sociaaleconomische status, of over het beheersen van de taal. Het gebrek aan een algemeen geaccepteerde definitie werd mooi verwoord door Robinson in 1998⁵²:

“Integratie is een chaotisch begrip: een woord dat door velen wordt gebruikt maar door de meesten anders wordt opgevat”⁵³.

De meeste definities benadrukken dat integratie “tweerichtingsverkeer” is, waarmee wordt bedoeld dat zowel de ontvangende samenleving als de integrerende nieuwkomer nodig zijn binnen het proces van integratie. Dit perspectief van “tweerichtingsverkeer” is de afgelopen jaren in Nederland toegenomen. Waar lange tijd de verantwoordelijkheid van integratie voornamelijk lag bij de nieuwkomer, waarbij zij bijvoorbeeld zelf een taalcursus en werkplek moesten regelen, zijn er sinds 2021 meer verantwoordelijkheden bij de lokale overheid gelegd. Ook MDT is een voorbeeld hoe nieuwkomers meer laagdrempelig en toegankelijk aanbod krijgen die hun integratie bevordert. Daarnaast is er sinds de introductie van de ‘participatiemaatschappij’ meer nadruk op burgerschap (zie ook Deel 3B) waarin iedereen meedoet en om kan gaan met mensen met verschillende afkomst, leeftijden en opleidingsniveaus.

Ook over wanneer integratie “succesvol” of “geslaagd” is zijn verschillende meningen toegedaan. Sommige onderzoeken kijken naar uitkomsten op het gebied van werk, wonen, educatie en gezondheid. Anderen meten succesvolle integratie af aan de mate van participatie van nieuwkomers in de samenleving of het hebben van een sociaal netwerk. Alle onderzoeken stellen dat integratie niet vanzelf tot stand komt. Het bevorderen van

⁵¹ Zie Rijksoverheid. (2021). Wet inburgering 2021. Verkregen op 8 november 2022, van <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/inburgeren-in-nederland/nieuwe-wet-inburgering>

⁵² From Robinson, 1998, p. 118 | Robinson V., Defining and Measuring Successful Refugee Integration, Proceedings of ECRE International Conference on Integration of Refugees in Europe, Antwerp, November 1998. Quoted in Ager & Strang (2008, p. 167) | Ager, A., & Strang, A. (2008). Understanding integration: A conceptual framework. *Journal of refugee studies*, 21(2), 166-191.

⁵³ Vertaald vanuit het Engels. Officiële tekst luidt: “Integration is a chaotic concept: a word used by many but understood differently by most”

integratie gebeurt veelal over de as van één of meerdere van vijf categorieën van interventies: taal en cultuur, werk- en educatie, sociale verbindingen, stabiele woonplek, en de socio-politieke context (waarin vooral de mentaliteit van de bewoners van een plek bepaald hoe verwelkomend en veilig de omgeving is voor nieuwkomers). Vervolgens richten de meeste interventies zich op werk- en educatie, en hiernaar is ook het meeste onderzoek gedaan. Een veelvoorkomende observatie en conclusie van deze onderzoeken is dat aan de randvoorwaarden (kennis van taal en cultuur, sociale verbindingen, en ontbreken van discriminatie) niet is voldaan om de werk- of educatieplek duurzaam te borgen. Om tot deze succesvolle uitkomsten, zoals het hebben van werk of volgen van een opleiding, te komen spelen verschillende faciliterende en belemmerende factoren een rol. Vooral het beheersen van de taal, kennis over de cultuur van een land, het hebben van sociale verbindingen en gevoel van veiligheid en stabiliteit komen in onderzoek naar voren als noodzakelijke elementen voor succesvolle integratie.

De bijdrage van MDT aan integratie lijkt vooral te zitten in het bevorderen van deze noodzakelijke elementen en in mindere mate in het direct creëren van de succesvolle uitkomsten. Zo spelen vele MDT-projecten een rol in het aangaan van sociale verbindingen, die vervolgens de taal- en cultuurn kennis vergroten. Deze bijdrage van MDT aan integratie wordt wel belemmerd, specifiek door de instabiliteit van de woonsituatie van vele nieuwkomers waardoor de sociale verbinding wegvalt wanneer de nieuwkomer na enkele maanden (wederom) van woongemeente moet veranderen.

De onderbouwing van de bijdrage van MDT toont aan dat MDT veel van de werkzame elementen bevat die integratie bevorderen. De maatjesprojecten creëren zogenaamde bridging contacten tussen nieuwkomers en Nederlanders, projecten die zich rechtstreeks richten op nieuwkomers creëren zowel bridging als bonding contacten tussen verschillende nieuwkomers. En aangezien MDT een overheidsprogramma betreft, bevordert MDT ook zogenaamde social links tussen instanties en nieuwkomers. Alle drie deze vormen van sociale verbindingen zijn van groot belang voor succesvolle integratie.

68% van de jongeren ontmoet mensen met een andere afkomst dan zichzelf

21% van de MDT-projecten richt zich op nieuwkomers

MDT Wake up your Mind!

<https://www.doemeemetmdt.nl/projecten/wake-up-your-mind>

Verbind mensen verschillende achtergronden

Leeftijd: 17-27

Uren: 4 uur p/w

Ben je geïnteresseerd in andere culturen? Wil jij vanuit een ander perspectief leren kijken, nieuwe mensen ontmoeten en ervaringen delen? En lijkt het je leuk om samen met leeftijdgenoten met een andere achtergrond een activiteit te organiseren? Dan is Wake Up Your Mind! jouw MDT.

Tijdens het project bedenk je met een groep van 10-15 jongeren, zowel met een Nederlandse als vluchtelingen achtergrond, een activiteit die je wilt gaan organiseren en uitvoeren. Deze activiteit draagt bij aan sociale inclusie en een betere multiculturele samenleving. Hiermee gaan jullie gedurende 4-5 maanden aan de slag gaan. Gelijkwaardigheid, samenwerking en verbinding staan hierbij centraal.

Organiseer een sportdag voor vluchtelingkinderen op een AZC of een interculturele eetavond. Of maak een documentaire of foto-expositie. Als groep heb je zelf de regie!

Je krijgt een basiscursus van VluchtelingenWerk, een uitgebreid netwerk en je maakt nieuwe vrienden.

F. Mentale gezondheid van jongeren

De rol van MDT in bevorderen van mentale gezondheid van jongeren

Het Coalitieakkoord 'Omzien naar elkaar, vooruitkijken naar de toekomst' verwijst naar relevante maatschappelijke opgaven waarvoor MDT een waardevol instrument is of kan zijn. Dit sluit aan bij het principe van MDT om opgabegericht te werken (zie Deel 1.2F). Andere werkprincipes van MDT zijn samenwerken in co-creatie in multidisciplinaire teams en wendbaar en fluïde organiseren daar waar de energie zit. Naast de thema's genoemd in het Coalitieakkoord is daarom met het netwerk van projectleiders en jongeren gekeken welke andere thema's voor MDT van belang zijn. Zowel jongeren als projectleiders gaven hierbij aan dat mentale gezondheid van jongeren bij veel projecten al een thema is én een focusgebied voor MDT moet zijn.

"We weten niet hoe we gelukkig moeten zijn lijkt het wel met onze generatie. Gezamenlijk mindset en aangeleerd gedrag hoe we gelukkig kunnen zijn ontbreekt" – MDT jongere

Mentale gezondheid, stress en druk zijn onderwerpen waar in Nederland veelvuldig onderzoek naar wordt gedaan. Door deze onderzoeken is de afgelopen jaren een trend zichtbaar dat de mentale druk bij jongvolwassenen aan het toenemen is. Dit inzicht heeft geleid tot meerdere verdiepende onderzoeken. Daarnaast is mentale gezondheid een belangrijk thema binnen onderzoek naar de effecten van corona. De aandacht voor het thema toont aan dat het gaat om een trend, die de urgentie van het onderwerp vergroot. Ook voor MDT is het van groot belang om helder te hebben hoe MDT kan bijdragen aan het bevorderen van de mentale gezondheid van jongeren. De eerste aanzet van deze onderbouwing van de bijdrage van MDT aan mentale gezondheid lees je [hier](#)⁵⁴. Hieronder volgt een samenvatting van de belangrijkste bevindingen.

In 2022 is de nieuwe aanpak rondom Mentale Gezondheid – ‘Mentale gezondheid: van ons allemaal’⁵⁵ – vanuit het Rijk gelanceerd. Hierin wordt mentale gezondheid gedefinieerd aan de hand van vier componenten

1. **Persoonlijke component:** De wijze waarop een individu zich verhoudt tot zichzelf
2. **Sociale component:** De wijze waarop een individu zich tot anderen verhoudt
3. **Functionele component:** De wijze waarop een individu handelt, zich gedraagt of opstelt in het dagelijks leven
4. **Perceptieve component:** De wijze waarop naar mentale gezondheid wordt gekeken en hoe hieraan persoonlijk en in de maatschappij betekenis wordt gegeven

Mentaal gezond zijn heeft niet alleen te maken met het wel of niet ervaren van psychische klachten. Het gaat voornamelijk ook over algemeen welbevinden. Daarom is het belangrijk om niet vanuit het medisch domein te kijken, maar juist vanuit het alledaagse leven. Dit komt overeen met hoe MDT jongeren zelf mentale gezondheid definiëren:

“Als je mentaal gezond bent, dan zit je goed in je vel, blij met wat je aan het doen bent. Gelukkig zijn zonder dat er iets mentaal aan het vervelen is. Mentaal rustig.” – MDT jongere

MDT kan een rol vervullen op specifieke componenten om jongeren te versterken in hun mentale gezondheid. Echter is het onwaarschijnlijk dat MDT het gehele spectrum van componenten kan bedienen.

Mentale gezondheid hangt vaak samen met verschillende vormen van druk of stress die jongeren ervaren⁵⁶. Jongeren herkennen en onderscheiden drie vormen van druk: prestatiedruk, tijdsdruk en sociale/ groepsdruk. In hun uitleg is prestatiedruk bijna altijd negatief. Tijdsdruk wordt vaak als positief benoemd; als een druk die ervoor zorgt dat ze doen wat ze willen doen. Over

⁵⁴ Het rapport bevat het overzicht van bronnen t.a.v. uitspraken in deze samenvatting.

⁵⁵ Zie: <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2022/06/10/aanpak-mentale-gezondheid-van-ons-allemaal>

⁵⁶ <https://www.mtdocumenten.nl/onderzoeken/rapportages/toenemende-druk.pdf>

sociale/ groepsdruk zijn de jongeren meer gemixt. Sommigen benoemen dat sociale druk ook ervoor zorgt dat je uit je comfort zone gaat. Dat je nieuwe dingen probeert. En dat je jezelf doelen kan stellen. Anderen benoemen de hoge maatschappelijke druk en social media als negatieve vormen van sociale/ groepsdruk. Onderzoek toont een complex samenspel van risico- en beschermende factoren die van invloed zijn op ervaren schoolstress en prestatiedruk. Van individuele factoren zoals perfectionisme, emotionele stabiliteit en gezonde leefstijl, tot omgevingsfactoren zoals financiële problemen van het gezin, gepest worden en een positieve relatie met een docent, tot zelfs systemische factoren zoals sociaal kapitaal en het hebben van een ondersteunende schoolomgeving. Voor MDT ligt vooral op individueel niveau een kans om jongeren te ondersteunen.

Door de complexiteit van het onderwerp is het aantonen van effectiviteit van een interventie complex. Voor adolescenten is bekend dat beleid gericht op het behalen van een startkwalificatie en het voorkomen van schooluitval een positieve bijdrage levert aan de mentale gezondheid van jongeren. Andersom levert een focus op mentale gezondheid een positieve bijdrage aan een goede start, aangezien veel mentale gezondheidsproblemen in deze levensfase ontstaan. Daarnaast kan MDT een rol spelen in positieve ontwikkeling van jongeren door het versterken van sociale en emotionele competenties van jongeren om gedragsproblemen te voorkomen en mentale fitheid te versterken. De rol van begeleiders binnen MDT mag op dit onderwerp niet worden onderschat. Door jongeren worden zij gezien als degenen die in staat zijn mentale problemen en ongezonde druk te signaleren en jongeren te helpen daarmee om te gaan. Daarnaast zien jongeren sensitiviteit voor de context en wegnemen van triggers uit de programma's als onderdeel van de rol van begeleiders.

Vanuit de onderbouwing en in co-creatie met jongeren zijn zes manieren bedacht hoe MDT kan bijdragen aan de mentale gezondheid van jongeren:

1. **Andere definitie van succes:** Binnen ons onderwijssysteem is de nadruk komen te liggen op cognitief excelleren met een sterke focus ligt op toetsing, cijfers en normeringen. Dit is een ongelijke waardering van talenten van jongeren. Met MDT kan een andere maatstaf van succes gelden, waarin iedere jongere de kans om te "shinen" en uit te blinken in datgene waar hij goed in is. Hierin kan elke jongere de ruimte vinden voor hun eigen leerproces.
2. **Bied handvatten voor omgaan met druk:** Binnen de pijler 'talentontwikkeling' kan MDT inzetten op stressreductie, veerkracht, persoonsontwikkeling, zelfstandigheid, prioriteiten stellen en plannen/ organiseren. Dit zijn beschermende factoren die de weerbaarheid van jongeren kunnen vergroten.
3. **Veilige omgevingen:** MDT-projecten kunnen expliciet inzetten op het creëren van 'safe spaces' voor jongeren. Hierbij valt te denken aan omgeving en momenten waarop aandacht is voor de sociaal-emotionele ontwikkeling en het mentaal welbevinden van jongeren,

waarin jongeren zich veilig, gezien en gewaardeerd voelen, en waar vanuit begeleiders tijdig passende ondersteuning kunnen bieden. Dit valt in de literatuur onder 'sensitief doceren' en wordt omschreven als het creëren van een veilige leeromgeving die voldoet aan de basisbehoeften van verbondenheid, competentie en autonomie.

4. Jij doet ertoe: Jongeren zelf vertelden dat zij het belangrijk vinden dat ze worden gezien, gewaardeerd en actief naar hen wordt geluisterd en hun perspectief serieus wordt genomen. Het MDT uitgangspunt 'voor, door en met jongeren' kan hier expliciet aan bijdragen.
5. MDT als ontspanningsmoment: Veel MDT-projecten kunnen actieve ontspanning bieden. Dit kan een waardevol peer-moment zijn, waarop de jongeren zelf aan de slag gaan met iets wat ze interessant vinden, samen te bewegen/ sporten of door samen documentaires te kijken of podcasts te luisteren en te bespreken.
6. MDT voor de toekomst: Een concreet toekomstperspectief draagt bij aan het verminderen van druk: je weet immers waar je het voor doet. MDT-projecten kunnen expliciet inzetten op het ontdekken en/ of versterken van toekomstperspectief. Het lijkt tegenwoordig of veel kan. Maar MDT gaat niet over wat mogelijk is, maar over wat bij jou past. Dus wie ben jij, waar ligt jouw kracht? Dat geeft een authentieke basis voor het prioriteren.

In 2023 wordt gekeken hoe deze manieren binnen MDT breed kunnen worden ingezet.

19% van de MDT-projecten richt zich op mentale gezondheid van jongeren.

11% van de jongeren geeft aan dat MDT voor teveel druk op hen zorgde.

45% werd goed begeleid tijdens deze ervaren druk.

G. Onderzoek Jongerenparticipatie

Jongeren: Meedoen, meepraten en meebeslissen

Werkprincipes van MDT zijn o.a. samenwerken in co-creatie in multidisciplinaire teams en wendbaar en fluïde organiseren daar waar de energie zit. Zowel jongeren als projectleiders geven aan dat jongerenparticipatie stimuleren bij veel projecten een belangrijk thema is én een focusgebied voor MDT moet zijn. Daarop is een onderzoek gestart naar de stand van zaken omtrent jongerenparticipatie binnen MDT en de zoektocht naar manieren hoe MDT jongerenparticipatie verder kan bevorderen, zowel binnen het programmateam, binnen projecten als breder in de samenleving. De eerste aanzet van deze onderbouwing van

de bijdrage van MDT aan mentale gezondheid lees je [hier](#)⁵⁷. Het volledige onderzoek wordt mid-2023 verwacht. Hieronder volgt een samenvatting van de belangrijkste bevindingen.

De term 'jongerenparticipatie' wordt binnen MDT op twee manieren gebruikt: 1) om de wijze en mate van meedoen, meepraten en meebeslissen van jongeren binnen het MDT en MDT-projecten weer te geven; en 2) om aan te geven hoe jongeren door MDT meer participeren in de maatschappij door zich in te zetten voor een ander. In dit geval is gekeken naar jongerenparticipatie in de eerste uitleg van het woord. De term (jongeren) participatie verwijst naar inspraak en het proces van actief delen van beslissingen. Voor het nemen van deze beslissingen is het belangrijk dat de betrokkenen voldoende geïnformeerd zijn over de beslissingsmogelijkheden en de implicaties. Er bestaan talloze voorbeelden van verschillende vormen van participatie in de praktijk, wat kan leiden tot spraakverwarring. Daarom is het van belang om altijd aan te geven wie participeert en in welke sociale context (waarin) wordt geparticipeerd.

Jongeren staan centraal binnen MDT. Vanaf het begin is een expliciete keuze gemaakt dat MDT voor, door en met jongeren vormgegeven is. En dit geldt niet alleen voor het centrale programmateam, waarin jongeren, NJR en het jongerenpanel zeggenschap hebben. Deze verplichtende werkwijze met deze vorm van 'jongerenparticipatie' is ook een onderdeel van elk MDT-project; in elke subsidieaanvraag is een alinea gewijd aan hoe het initiatief jongerenparticipatie vormgeeft. In de beoordeling van aanvragen letten de jongerenbeoordelaars vooral op dit element: is jongerenparticipatie in hun ogen voldoende vormgegeven? Ook de Tweede Kamer hecht waarde aan jongerenparticipatie binnen MDT, met o.a. vragen of de begeleiding van deelnemers (deels) door jongeren wordt uitgevoerd. Oftewel, jongerenparticipatie is een vast onderdeel van de MDT-werkwijze. Echter is er weinig bekend over de toegevoegde waarde van deze jongerenparticipatie aan de impact van MDT. Ook ontbreekt er een kader of richtlijnen van hoe jongerenparticipatie binnen MDT minimaal ingericht moet zijn, ondanks dat er al veel bekend is over hoe het binnen projecten is ingericht.

Het huidige onderzoek richt zich daarom op drie onderdelen:

- Inzichten over huidige invulling jongerenparticipatie binnen MDT-projecten
- Duiding en richtlijnen voor verbeteren jongerenparticipatie binnen MDT-projecten
- Grip op hoe jongerenparticipatie bijdraagt aan het behalen van de doelstellingen van MDT op talentontwikkeling, ontmoetingen en iets doen voor een ander of de samenleving.

⁵⁷ Het rapport bevat het overzicht van bronnen t.a.v. uitspraken in deze samenvatting.

Voor dit onderzoek is gekozen voor een gecombineerde aanpak: wetenschappelijke kennis en modellen worden benut om te komen tot inzichten. Deze inzichten worden in een lerend, co-creatie proces met jongeren, projectleiders en beleidsmedewerkers vervolgens in de context van MDT geplaatst. Door samen te experimenteren en leren kunnen werkzame elementen en best practices worden geïdentificeerd, die uitgerold kunnen worden naar alle MDT-projecten. Ook kan MDT deze lessen delen met andere instanties, organisaties en departementen die jongeren meer inspraak willen geven in hun organisatie. Eventueel levert het onderzoek een voedingsbodem op voor een sturend kader over wat binnen MDT gezien wordt als “voldoende” jongerenparticipatie wat geborgd kan worden in het MDT-Prooflabel en/of subsidieoproepen.

In de psychologische ontwikkelingsliteratuur⁵⁸ bestaan verschillende modellen van jongerenparticipatie. Deze modellen verschillen in gebruik en leggen de nadruk op andere onderdelen of fasen van jongerenparticipatie. Zo bestaan modellen die participatie beschrijven als losse categorieën zoals Treseder's degrees of participation of als zijnde een beslisboom zoals Shier's Pathway. Ook zijn er modellen die normatief overkomen, zoals Hart's Ladder: hoe hoger de mate van participatie, hoe beter. Of juist modellen zoals TYPE pyramid die de waarde van gedeelde besluitvorming met jongeren als gelijkwaardige partners gelijkstelt tot de beste beslissingen met co-creatie als “hoogste” streven. Ook bestaan er modellen die alle elementen met elkaar verbinden zoals the Alexander Bridge of Participation en Flower of Participation waarin aan elke van de pijlers moet worden voldaan om te komen tot duurzame en betekenisvolle participatie.

Ondanks de kritiek op het normerende karakter van Hart's Ladder, is dit model uit 1992 nog altijd het meest geciteerde en gebruikte model om jongerenparticipatie te duiden. Het model onderscheidt acht niveaus, waarvan vijf niveaus een mate van participatie en drie niveaus een mate van schijnparticipatie aanduiden. Schijnparticipatie treedt op wanneer jongeren wordt gevraagd om input te leveren, maar niet duidelijk wordt hoe deze wordt meegenomen in de besluitvorming, of jongeren dusdanig worden gestuurd in hun antwoord dat het niet bijdraagt aan een verschil in besluitvorming. Hart's Ladder is één van de weinige modellen die 'schijnparticipatie' expliciteert en ligt daarnaast aan de basis van vele andere modellen.

Om inzicht te krijgen in de huidige situatie van jongerenparticipatie in MDT-projecten, is op basis van de 67 subsidieaanvragen van subsidieronde 4c geprobeerd de projecten te classificeren op hun omschreven mate van jongerenparticipatie, in elke fase van het project. Sommige projecten beschrijven hun uitvoering van jongerenparticipatie tot in detail, andere projecten gebruiken slechts enkele zinnen. Enkele projecten noemen alle fasen (ontwerp, uitvoering, evaluatie) terwijl andere projecten slechts één of twee fasen noemen. Daardoor is het niet altijd duidelijk of het project volledig in co-creatie met jongeren tot stand is gekomen of dat ze slechts in enkele fases betrokken zijn. Deze analyse toonde dan ook dat het participatieniveau niet objectief vast te stellen en te vergelijken was op

⁵⁸ Het rapport bevat het overzicht van bronnen t.a.v. uitspraken in deze samenvatting.

basis van de in de subsidieaanvraag aangeleverde informatie. De analyse heeft wel veel inzicht gegeven in de relevante elementen en manieren om niveaus van jongerenparticipatie vast te stellen. Op basis van deze inzichten is een nieuw raamwerk ontstaan waarin alle MDT-projecten zichzelf kunnen beoordelen op de meest voorkomende elementen van participatie:

- Fasering: de mogelijkheid voor jongeren om tijdens ieder fase van het project te kunnen meedenken, meedoen en meebeslissen
- Representatie: in hoeverre de jongeren die participeren representatief zijn voor de totale groep deelnemende jongeren van het project
- Diversiteit: of de manier van participatie voldoende ruimte geeft voor conflicterende perspectieven
- Volume: hoeveel jongeren vanuit de totale groep deelnemende jongeren van het project de kans krijgt om te participeren
- Intensiteit: hoe intensief de mate van participatie is (bv. maandenlang meerdere sessies bijwonen vs. eenmalig meedenken)
- Doorwerking van de participatie: in hoeverre jongeren invloed of inzicht hebben in wat er met hun feedback gebeurt. Dit relateert ook aan de beslissingsbevoegdheid.

In 2023 houden de onderzoekers interviews met leden van het jongerenpanel, NJR, projectleiders en kernteamleden van MDT voor verdere verdieping van het onderzoek naar jongerenparticipatie binnen MDT.

53% van de jongeren geeft als reden voor een goede MDT-ervaring dat zij zelf konden kiezen welke activiteiten zij deden

43% van de projecten doen aan co-creatie met jongeren tijdens de voorbereidende fase van het project

79% van de projecten consulteren jongeren tijdens de evaluatiefase van het project.

HART'S LADDER TOEGEPAST OP MDT

Het is mogelijk van elk project een inschatting te maken op welke trede van Hart's Ladder hun jongerenparticipatie zich bevindt. Hieronder een voorbeeld per trede hoe jongerenparticipatie binnen MDT er op die trede uit kan zien:

- Op traptreden 1-3: De non-participatie tredes kunnen bijvoorbeeld voorkomen in een (fictieve) omschrijving als: "we zetten jongerenwerkers in binnen de bestaande kaders". Deze omschrijving geeft aan dat er mogelijk geen eigen inbreng van de jongeren mogelijk is maar inbreng enkel kan via een tussenpersoon (tokenism). Een ander voorbeeld is wanneer jongeren wordt gevraagd om input "we geven jongeren een rol bij de opzet van het programma", maar aan de jongeren niet wordt teruggekoppeld wat er met hun feedback is gebeurd (manipulation).
- Op traptrede 4: assigned but informed, wordt de jongeren uitgelegd wat het project inhoudt en kunnen jongeren zich hiervoor opgeven. Een (fictieve) omschrijving als: "Jongeren worden actief betrokken bij deze MDT en hier krijgen ze de ruimte waar zij behoefte aan hebben" is hiervan een voorbeeld omdat jongeren kunnen meedoen met het bestaande programma, maar de tekst weinig duidelijk maakt over de doorwerking van de participatie. Het is onduidelijk of en zo ja hoe jongeren invloed hebben kunnen uitoefenen op het MDT-project.
- Op traptrede 5: consulted and informed, hebben jongeren volledig begrip van de verschillende elementen die meewegen en wordt hun gegeven mening serieus meegenomen in het besluit. Een (fictieve) omschrijving als: "Het jongerenpanel wordt gedurende het hele programma als partner betrokken om gevraagd en ongevraagd advies te geven. Beslissingen worden op basis van deze input genomen" is hier een voorbeeld van.
- Op traptrede 6: wordt het programma geïnitieerd door volwassenen, maar worden de beslissingen in het programma gedaan in samenspraak met de jongeren. Een (fictieve) omschrijving als: "jongeren hebben geholpen met het schrijven van deze aanvraag" en "enthousiaste jongeren die na hun programma graag actief betrokken blijven kunnen doorgroeien in de rol van peercoach waar zij ondersteuning voor krijgen" zijn hiervan enkele voorbeelden.
- Op de hoogste traptredens zijn de jongeren in charge en sluiten volwassenen enkel aan ter ondersteuning. Een (fictieve) omschrijving als: "het programma is volledig vormgegeven door jongeren. Wij als organisatie pakken onze rol in advisering en ondersteunen bij de financiering wanneer jongeren hierom vragen" zou hiervan een voorbeeld kunnen zijn binnen MDT.

⁵⁹ Wong, N. T., Zimmerman, M. A., & Parker, E. A. (2010). A typology of youth participation and empowerment for child and adolescent health promotion. *American journal of community psychology*, 46(1), 100-114.

DEEL VIER

Vooruitkijken: onderzoek in 2023

- A. Doorlopend evaluatieonderzoek
- B. MDT Impact Management
- C. Kwalitatief Impactonderzoek
- D. Onderbouwing MDT
- E. Witte vlekken analyse
- F. Regionale samenwerkingsverbanden
- G. CBS onderzoek
- H. SCP onderzoek

Onderzoek is sinds de start een groot onderdeel van MDT. Centraal onderzoek zoekt continu naar manieren om in samenwerking het netwerk te leren en verbeteren. Dit kunnen grote onderzoeksvragen zijn, alsook korte pilots om snel te leren wat werkt. Van de grootste en meest relevante onderzoeken zijn hieronder een korte tekstuele uitleg en voortgang te vinden.

A. Doorlopend evaluatieonderzoek

Doorlopend evaluatieonderzoek

Bij de start van MDT is meteen begonnen met een doorlopend evaluatieonderzoek, ook wel de doorlopende monitor MDT. De monitor vraagt gegevens op van alle projecten én van de jongeren die meedoen aan de MDT. Dit gaat via de vernieuwde gegevensuitvraag die periodiek door de projectleider kan worden geüpload en via de jongerenvragenlijst die de jongeren zowel aan het begin als aan het einde van hun traject invullen. Projectleiders ontvangen slechts enkele aanvullende vragen over hun project bijvoorbeeld als het gaat om de ureninzet van de jongeren, reden van uitval en specificatie op de doelgroepen. Projecten hebben toegang tot een dashboard van hun project.

In 2022 is veel inzet gepleegd om de jongerenvragenlijst significant in te korten en qua taal beter aan te laten sluiten bij de deelnemende jongeren. Met de vernieuwing van de gegevensuitvraag is daarnaast een belangrijke stap gezet om de data bij projecten op te halen zodat deze zowel centraal als lokaal gebruikt kan worden. In 2023 gaat de aandacht ernaar uit om samen met het MDT-netwerk de datakwaliteit van de gegevens, de respons op de jongerenvragenlijst en een betere koppeling tussen de nulmeting voor meer inzichten vanuit de effectmeting. Deze inzet creëert de ruimte voor resultaatgerichte analyses. Daarnaast zal samen met het MDT-netwerk dit jaar worden geëxperimenteerd om optioneel extra modules aan de jongerenvragenlijst toe te voegen op thema's die zowel van belang zijn voor het kernteam MDT als voor het netwerk. Tot slot zal de kwartaalrapportage (Facts and Figures) worden omgebogen tot de driemaandelijks impactrapportage en daarmee meer aansluiting vinden op deze nieuwe inzichten. Dit wordt allemaal in gang gezet om een impuls te geven aan het lerend vermogen van zowel het kernteam MDT als het MDT-netwerk.

- **Gestart:** 2018
- **Looptijd:** doorlopend
- **Uitvoering:** Kantar Public, in samenwerking met: Impact Centre Erasmus, DUS-I, en Ministerie OCW

B. MDT Impact Management

MDT Impact Management

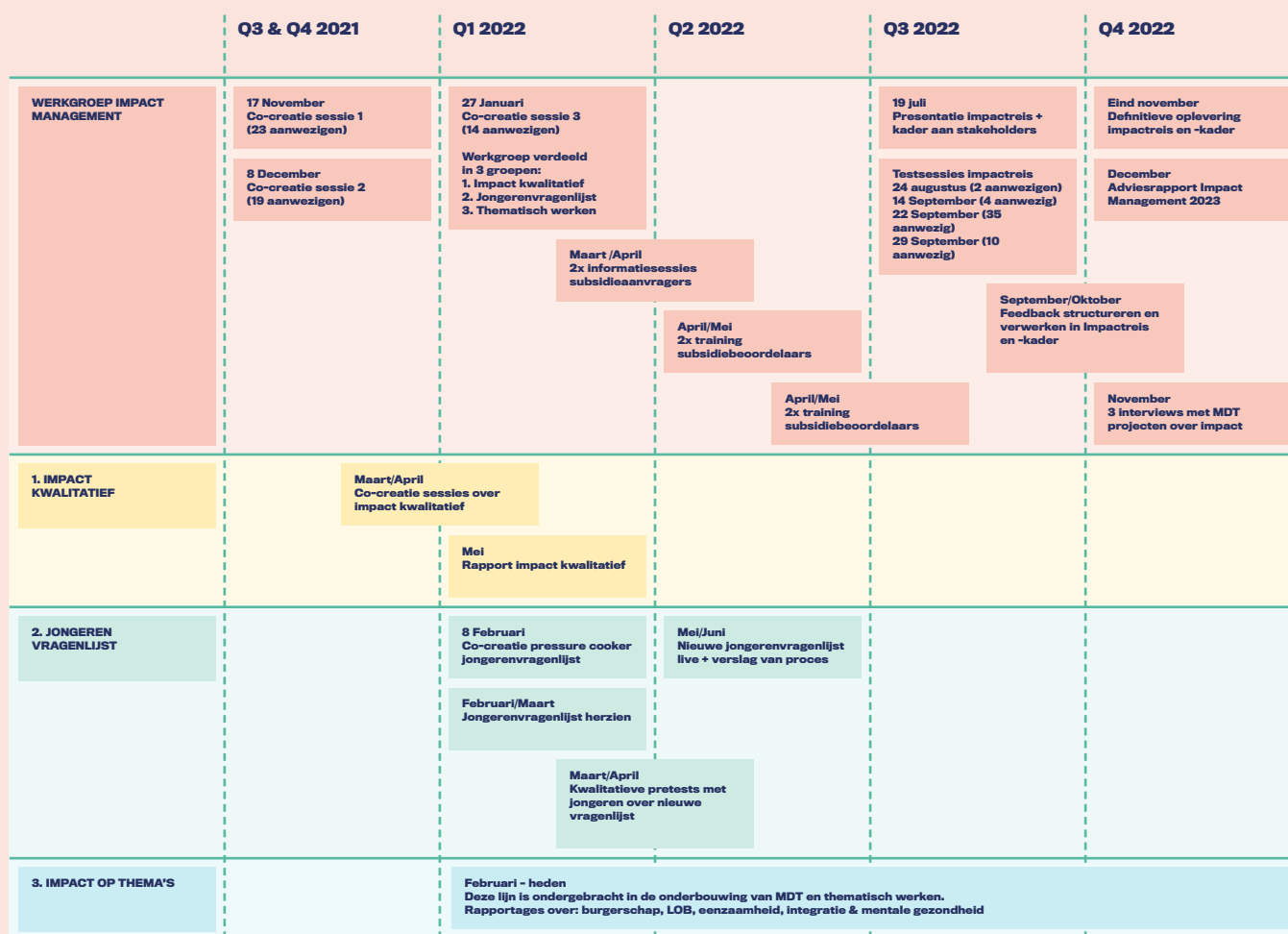
Zoals hier is terug te lezen, is in september 2021 is het traject Impact Management gestart vanuit de wens om meer grip te krijgen op de diversiteit van de effecten van de verschillende MDT-projecten. Iedereen binnen MDT werkt met plezier en passie om jongeren leuke, leerzame en waardevolle ervaringen te bieden. Het effect op de jongeren is het allerbelangrijkste binnen MDT. Veel projecten willen daarom leren hoe ze hun impact (op de jongeren) kunnen vergroten. Impact management – de term voor hoe je als organisatie probeert op een zo efficiënt mogelijke manier zoveel mogelijke positieve impact te maken – is dan ook voor veel projecten binnen MDT interessant. Vanuit verschillende kanten uit het netwerk komt naar voren dat er behoefte is aan ondersteuning rondom impact management binnen MDT-projecten. Door de grote verscheidenheid van MDT-projecten zijn de behoeften ook divers: van wensen voor meer sturing en vaste kaders, tot juist meer maatwerk bij project-specifieke leervragen. Het doel van het traject Impact Management was dan ook drieledig:

1. **Op uniforme wijze data kunnen verzamelen van en over de MDT-projecten om de gezamenlijke MDT-impact van alle initiatieven te bepalen;**
2. **De projecten ruimte geven om ook hun eigen specifieke impact in kaart te brengen; en**
3. **De projecten daarbij helpen en ondersteunen waar nodig.**

In figuur 12 is in één oogopslag te zien welke stappen vanaf de start zijn ondernomen in de werkgroep Impact Management. Alle input vanuit de diverse co-creatie sessies, analyses en andere samenwerkingen met het netwerk, is verwerkt in twee ondersteuningsmaterialen: het Impact Proces en het Impact Kader. Projecten kunnen hiermee zelf aan de slag met hun eigen impact management. Onder figuur 12 staat kort uitgelegd wat beide producten inhouden. De twee producten samen vormen samen Impact Management voor MDT-projecten. 2023 staat in het teken van de uitrol van de producten naar het netwerk. In de loop van 2023 verwacht het centraal onderzoeksteam de eerste resultaten van de producten te analyseren.

- **Gestart:** 2021
- **Looptijd:** Op verzoek van de werkgroep
- **Uitvoering:** Werkgroep Impact Management, onder leiding van Impact Centre Erasmus

FIGUUR 11 | TIJDLIJN IMPACT MANAGEMENT 2021-2022

- Het Impact Kader is een invulbaar format met vaste en flexibele onderdelen gebaseerd op het veelgebruikte 'Theory of Change' framework. Het heeft als voornaamste doel om projecten inzicht te bieden in welke informatie al beschikbaar is vanuit het onderzoeksteam om hun impactonderzoek mee te ondersteunen. Daarnaast biedt het ruimte om zelf aan de slag te gaan met de project-specifieke leervragen op gebied van impact door het opstellen van een verandertheorie.

- Het Impact Proces is een reis bestaande uit 5 stappen die een project handvatten biedt om het Impact Kader in te vullen. Het heeft als voornaamste doel om projecten – op elk niveau van huidige impact management – te laten inzien dat impact management niet overweldigend hoeft te zijn, als je ervan bewust bent dat het een proces is waarin je stap voor stap in kunt groeien. Het biedt tips, tricks en voorbeelden die projecten stapsgewijs in deze reis helpen.

Producten zijn samengevoegd tot de MDT-Impacttreis.
Klik [hier](#) voor de volledige MDT-Impacttreis.

Kwalitatief impactonderzoek

Het effect van MDT is moeilijk enkel kwantitatief op te halen: het gaat immers om veranderingen bij jongeren waarin hun verhalen en ervaringen een belangrijke bron van informatie, inzicht en duiding zijn. Aan de hand van kwalitatieve data, aanvullend op de kwantitatieve data, kan duiding worden gegeven aan:

1. **Waarom een effect optreedt**
 2. **Hoe het optreedt**
 3. **Op welke manier het effect bijdraagt aan de doelstellingen van MDT**
- Zo leren we aan welke randvoorwaarden voldaan moet worden om een effect te laten optreden en wat maakt dat de MDT-werkwijze meerwaarde heeft voor de jongeren. Deze informatie kan gebruikt worden om het lerend vermogen van MDT te vergroten. Wanneer bekend is waarom en hoe bepaalde effecten wel of niet optreden kan de aanpak worden verbeterd.

Een aanvullende beweegreden voor het verzamelen van meer kwalitatieve informatie is dat effecten op doelgroepen met kenmerken van kwetsbaarheden minder goed in beeld komen met vragenlijsten. Het aanvullend verzamelen van kwalitatieve informatie kan ervoor zorgen dat de jongeren die op dit moment minder goed in beeld zijn, beter naar voren komen in de uitkomsten van onderzoek.

Na inventarisatie van bestaande kwalitatieve databronnen en gesprekken met het MDT-netwerk, zal in 2023 op drie manieren worden vormgegeven aan kwalitatief impactonderzoek:

1. Aan de hand van diverse spelvormen zullen jongeren elkaar interviewen over hun MDT-ervaring. Na een aantal succesvolle pilots in samenwerking met NJR in 2022 met positieve reacties van jongeren, wordt in 2023 deze werkwijze verder ontwikkeld. Daarbij is het doel om deze vorm consequent te integreren in de werkwijze zodat deze spelvorm van interviewen op regelmatige wijze wordt georganiseerd.
2. Een veel gehoorde opmerking vanuit het MDT-netwerk is dat het effect van het MDT-project niet kan worden gemeten, maar moet worden ervaren. Hier geeft het onderzoeksteam gehoor aan door bij projecten op locatie langs te gaan. Dit biedt de mogelijkheid om aan te sluiten tijdens een training, activiteit of (eind)event en daar meerdere perspectieven op te halen, bijvoorbeeld door ter plaatse zowel jongeren als begeleiders te interviewen.
3. Wanneer MDT-certificaten door alle MDT-projecten worden ingezet kan het onderzoeksteam een vervolgslag maken op het verbeteren van de kwaliteit van de data op de certificaten en de analyse hiervan verder door ontwikkelen.

- Gestart: 2022
- Looptijd: in elk geval tot eind 2023
- Uitvoering: Impact Centre Erasmus, Kantar Public en Afdeling Buitengewone Zaken

Onderbouwing MDT

De onderbouwing van MDT heeft ten doel om te onderzoeken of het aannemelijk is dat MDT impact maakt en zo ja hoe, door te kijken welke randvoorwaarden en werkzame elementen nodig zijn om deze impact te bereiken. Zo blijkt uit eerdere onderbouwing bijvoorbeeld dat maatjesprojecten een goede manier kunnen zijn om de eenzaamheid van ouderen te verminderen via MDT. Echter, het is in dat geval wel nodig dat jongeren en ouderen binnen het maatjesproject een goede klik hebben met elkaar en dat de verwachtingen wederzijds duidelijk zijn. Op die manier leren we niet alleen dat MDT een waardevolle bijdrage kan hebben aan het verminderen van eenzaamheid onder ouderen, maar ook hoe projecten hun aanpakken kunnen verbeteren door in te zetten op het creëren van een klik tussen de deelnemende jongere en oudere.

Het afgelopen jaar heeft de focus binnen de onderbouwing grotendeels gelegen op de onderbouwing van de bijdrage van MDT op de thema's uit het Coalitieakkoord en de rol die MDT kan spelen binnen het onderwijs. Dit is uitgelegd onder Deel 2 van dit onderzoeksrapport. Het is van groot belang dat deze rapporten geen papieren werkelijkheid zijn, maar dat de werkzame elementen geïdentificeerd door het onderzoek omgezet worden tot praktisch handvatten voor het MDT-kernteam en projectleider. Hiervoor is het onderzoek betrokken binnen het zogenaamde lerende netwerk van MDT, om kennis vanuit onderzoek naar de praktijk te brengen en samen te zoeken naar manieren om samen te leren en experimenteren met deze kennis.

Met zicht op de waarde die MDT heeft op de thema's, is aan hte onderzoeksteam gevraagd meer aandacht te besteden aan de werkzame elementen onder de drie pijlers van MDT. Elk MDT-project voldoet aan de drie pijlers van MDT: iets doen voor een ander/de samenleving, ontmoetingen en talentontwikkeling. Elk project heeft hierin hun eigen manieren van werken en de verschillen kunnen groot zijn. Onderzoek kan projecten helpen hierin een aantal vaste werkzame elementen te identificeren per pijler en best practices binnen MDT op te halen. Hiervoor worden ook additionele data-analyses uitgevoerd op de beschikbare informatie uit de projectendatabase en jongerenvragenlijst. Via deze data-analyses kan o.a. verschillende dwarsdoorsnedes worden gemaakt. Bijvoorbeeld tussen de verschillende typen projecten binnen MDT en de uiteindelijke effecten die zij genereren. Of de projecten die het beste scoren op 1 van de 3 pijlers van MDT identificeren, om vervolgens middels focusgroepen de succesfactoren van deze projecten op de desbetreffende pijler te bepalen. Op deze manier zorgt onderzoek ervoor dat MDT steeds verder verbeterd, en er uiteindelijk meer impact gegenereerd kan worden voor zowel jongeren als voor de samenleving.

- **Gestart:** 2021
- **Looptijd:** Eind 2023
- **Uitvoering:** Impact Centre Erasmus

E. Witte vlekken analyse

Witte vlekken analyse

Een belangrijke doelstelling van MDT is dat alle jongeren in Nederland die een MDT willen doorlopen dit op een laagdrempelige manier kunnen doen. Een factor hierbij is de reisafstand: wie een MDT wil doen, moet daar niet ver voor hoeven te reizen. De landelijke spreiding van MDT plekken kan worden verbeterd door projecten te honoreren in specifieke gemeenten, waar nog relatief weinig MDT aanbod is.

Op dit moment is er echter nog geen volledig zicht op de geografische spreiding van MDT-plekken. Aan Kantar Public is gevraagd om in 2023 per kwartaal inzicht te geven in de landelijke spreiding van vraag en aanbod van MDT plekken, en de ontwikkeling daarin. Dit is ook belangrijke voeding voor de regionale samenwerkingsverbanden (zie 3F hieronder).

- **Gestart:** Begin 2023
- **Looptijd:** Mid 2023
- **Uitvoering:** Kantar Public, in samenwerking met Diversion en Ministerie OCW

F. Regionale samenwerkingsverbanden

Regionale samenwerkingsverbanden

Met het Coalitieakkoord 'Omzien naar elkaar, vooruitkijken naar de toekomst' heeft MDT een boost gekregen in opschalingsambities (zie ook Deel 1.1.) Hier wordt op dit moment op drie manieren binnen MDT invulling aan gegeven. Opschaling van MDT door: 1) te continueren en opschalen van reguliere projecten om meer jongeren kennis te laten maken met MDT, 2) te experimenteren met MDT-kort rondes voor het verbinden van nieuwe stakeholders, en 3) in samenwerking met het MDT-netwerk komen tot een landelijk dekkend netwerk om onderling af te stemmen en het aanbod in de regio te verbreden om zo de best passende plek voor jongeren te creëren (aansluitend bij bestaande initiatieven in het land). De regionale samenwerkingsverbanden dragen regiofacilitators voor die MDT aanstelt. Deze facilitators ondersteunen de regionale samenwerkingsverbanden bij het creëren van passende MDT-trajecten voor alle jongeren in de regio. De facilitator organiseert de randvoorwaarden voor goede samenwerking in de regio, helpt het regionale samenwerkingsverband bij het maken van de werkagenda en uitvoering hiervan. De regiofacilitators stemmen daarnaast af en wisselen uit met programmateam MDT, zodat lokale, regionale en landelijke ontwikkelingen elkaar versterken.

Onderzoek sluit hierop aan door het uitvoeren van meerdere analyses: de blinde vlekken analyse (zie 3E), analyses op de MDT-kort rondes en samen met de werkgroep Regionale Samenwerkingen onderzoek naar de vraag: 'hoe draagt regionale samenwerking bij aan een beter aansluitend MDT-aanbod voor jongeren?' en 'wat is nodig om deze nieuwe manier van samenwerking goed vorm te geven?'.

- **Gestart:** Voorjaar 2022
- **Looptijd:** Voorjaar 2024
- **Uitvoering:** Werkgroep Regionale samenwerking, in samenwerking met Kantar Public en Impact Centre Erasmus

G. CBS onderzoek

CBS onderzoek

Naast het doorlopende evaluatieonderzoek is in 2018 als voorwaarde voor het starten van MDT binnen het kabinet en met de Tweede Kamer afgesproken dat er een effectmeting zal worden uitgevoerd door het CBS. Dit is een onderzoek waarbij MDT-jongeren en niet-MDT-jongeren met elkaar vergeleken worden. In de 2e helft van 2022 heeft het CBS een eerste steekproef uitgevoerd onder MDT-jongeren. De resultaten worden verwacht eind 2023.

- **Gestart:** 2022
- **Looptijd:** nader te bepalen
- **Uitvoering:** CBS, in nauwe samenwerking met Kantar Public als gegevensverwerker

H. SCP onderzoek

SCP onderzoek

Een van de onderzoekprogramma's binnen de huidige meerjarenprogrammering van het Sociaal en Cultureel Planbureau is Participatie, Talentontwikkeling en Kansengelijkheid. Binnen dit programma is een onderzoek van start gegaan naar 'Perspectieven op 'Zinvolle' Participatie'. Dit onderzoek heeft als doel inzicht te krijgen in participatie van burgers gedurende de levensloop. Voor jongeren is gekozen om het onderzoek te richten op MDT als beleidsmiddel dat jongerenparticipatie stimuleert. Dit onderzoek is nadrukkelijk geen beleidsevaluatie van MDT maar onderzoekt MDT als onderdeel van het bredere participatie-vraagstuk in onze samenleving. Het SCP wil met haar onderzoek naar de MDT wil in kaart brengen hoe jongeren de MDT ervaren en wat het voor hen opbrengt wat betreft participatie.

De uitvoering is geheel door SCP gedaan. Wel zijn diverse MDT-jongeren, medewerkers van MDT-organisaties, onderzoekers van het Impact Centre Erasmus en leden van het kernteam MDT geïnterviewd als onderdeel van het onderzoek, en hebben meerdere leden van het kernteam MDT en MDT-projectleiders deelgenomen aan een co-creatiesessie over de eerste uitkomsten.

Het onderzoek is in 2023 uitgevoerd aan de hand van kwalitatieve onderzoeksmethoden: onderzoekers van het SCP hebben enkele MDT-projecten geselecteerd waarbinnen ze jongeren hebben gevolgd tijdens hun diensttijd ('participerende observatie'), en interviews hebben afgenomen met jongeren en medewerkers van de MDT-projecten. De verwachting is dat de eerste rapportages het tweede kwartaal van 2023 gepubliceerd kunnen worden, al zal de volledige publicatie en synthese van het bredere project, Perspectieven op 'Zinvolle' Participatie, een latere publicatiedatum hebben.

- **Gestart:** 2022
- **Looptijd:** Rapport verwacht zomer 2023
- **Uitvoering:** SCP

OVERZICHT FIGUREN & TABELLEN

FIGUREN

1. Van ambitie tot impact: de elementen van een verandertheorie	16
2. Het veelvoud van de impact van MDT	19
3. Aantal lopende projecten door de tijd	34
4. Cumulatief aantal deelnemers door de tijd	35
5. Aantallen projecten en deelnemers per subsidieronde	36
6. Percentage van de vroegtijdig gestopten met MDT en hun redenen	37
7. Gemiddelde leeftijd deelnemende jongeren over tijd	37
8. Spreiding jongeren naar leeftijdscategorie in 2022	38
9. Onderdelen van burgerschap gebaseerd op Bekkers et al, 2011	51
10. Voorbeeld samenhang oorzaken, interventies en werkzame elementen om eenzaamheid te bestrijden	57
11. Tijdlijn Impact Management 2021-2022	72

TABELLEN

1. Typen samenwerkingsorganisaties	25
2. Streefwaarden en scores op de drie hoofddoelstellingen van MDT	39
3. (op termijn) iets kunnen doen voor een ander en/of de samenleving	40
4. Vrijwilligerswerk dankzij MDT	40
5. Korte termijn-effecten MDT m.b.t (op termijn) iets doen voor een ander en/of de samenleving	41
6. TMDT is leerzaam	41
7. Nieuwe vaardigheden ontwikkeld	42
8. Korte termijn-effecten MDT m.b.t. talentontwikkeling	43
9. Nieuwe mensen leren kennen	43
10. Mensen leren kennen van een andere leeftijd, schoolniveau en afkomst	44
11. Korte termijn-effect MDT m.b.t. ontmoeting	44
12. Ervaren druk	46
13. Overzicht van beleidsfuncties van citizen services	48
14. Overzicht van categorieën van interventies met een goede aansluiting bij MDT en welke elementen zorgen voor effectieve vermindering van eenzaamheid . . .	58

ONDERZOEK 2022 MAATSCHAPPELIJKE DIENSTTIJD

Met bijdragen van

Impact Centre Erasmus

Kantar Public

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

Ontwerp

Multitude

Datum

Februari 2023

Opdrachtgever

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

Contact

Albert Bots, programmamanager onderzoek MDT

Marit Schouten, impact onderzoeker Impact Centre Erasmus

Dieter Verhue, research director Kantar Public

Referentie

Onderzoeksrapportage MDT 2022

ONDERZOEK 2022
MAATSCHAPPELIJKE DIENSTTIJD

